01-KAPAK.qxp_Layout 1 26-08-2025 09:15 Pagina 1

yaşamınızda yeni bir sayfa

newaya jin

Eylül SAYI: 246

Kadının Sözü

"Kadınlar bir araya geldiğinde barışı mümkün kılarlar. Çünkü biz hayat veririz ve yaşamı korumak için mücadele ederiz."

Leymah Gbowee

Kadınların barışı özgür yaşamı savunmaktır

Barış demokratik toplumun **inşasını getirecektir!**

Çiğdem Doğu /Sayfa 3

Barış sadece savaşan iki taraf arasında değil; toplumun her kesimiyle birlikte inşa edilmelidir. Bu kesimlerin başında ise kadınlar gelmektedir. Kadınlarla barışmak, toplumla barışmaktır. Kadınlarla barışmak, kadınlara yönelik işlenen şiddet ve katliamların önlenmesini sağlamaktır. **Halide Türkoğlu / Sayfa 4**

Umut hakkı, meydanlara, gençlerin cesaretine, annelerin dirayetine, kadınların direniş sloganlarına, halkların demokratik yaşam arayışında barış ısrarına/kararlılığına dönüşmüştür. Barışın, özgürlüğün ve umudun hukuku devletlerin soğuk metinlerinde bekletilmişse de halkların özgür iradesinde yazılmıştır, taşmıştır. Öcalan bir halkın Umut aynasıdır. **Newroz Uysal / Sayfa 6**

Şoreşa Rojava ya ku stratejiya Xeta Sêyemîn li ser bingeha perspektîfên Rêber Apo esas girt û modela xweseriya demokratîk û konfederal a gelan avakiriye, piraniya tevgerên civakî yên demokratîk li Bakurê Afrîkayê û Rojhilata Navîn ji hêla hêzên derve ve hatin tepisandin an jî ji bo guhertina dîktatoran û gurrkirina şerên wekaletê hatin bikar anîn. **Şervîn Nûdem / Rûpel 9**

Tarihi plastik anlaşması çıkmaza girdi

"Bizden sonrakileri düşünmek zorundayız" diyenler haklı çıktı: Cenevre'de düzenlenen BM Zirvesi, plastik kirliliğiyle mücadele için beklenen küresel anlaşmayla sonuçlanmadı. 10 gün süren yoğun müzakerelere rağmen ülkeler arasında ortak bir zemin bulunamadı. Ama umut tamamen tükenmiş değil: Yeni bir toplantı planlanıyor.

Neden Anlaşamadılar?

Toplantıya katılan 185 ülke, küresel plastik kirliliğini durduracak ve bağlayıcı kurallar getirecek bir "Plastik Anlaşması" üzerinde tartıştı. Ancak çıkarlar çatışınca sonuç hüsran oldu.

- AB, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Afrika ve Latin Amerika'dan birçok ülke: Plastik üretimini sınırlandırmak, tek kullanımlık ambalajları yasaklamak, geri dönüşüm ve döngüsel ekonomi modeline geçmek istiyor.
- Suudi Arabistan, İran, Rusya ve ABD: Üretimi kısmak yerine yalnızca atık yönetimine (çöp toplama, geri dönüşüm) odaklanılması gerektiğini savunuyor.

Çünkü petrol ve doğalgaz, plastiğin ana hammaddesi. Belçika'nın İklim ve Ekolojik Dönüşüm Bakanı Jean-Luc Crucke, özellikle petrol üreticisi ülkelerin ekonomik çıkarlarını korumak için süreci kilitlediğini söylüyor: "Onlar sadece parayı düşünüyor. Ama biz çocuklarımıza plastikle dolu bir dünya bırakamayız. Bugün okyanuslarımızda balıktan çok plastik var."

Neden Önemli?

Plastik kirliliği artık yalnızca çevre sorunu değil; insan sağlığını da tehdit ediyor. Araştırmalar, mikroplastiklerin akciğerlerimizden kanımıza kadar vücudumuzun birçok noktasında bulunduğunu gösteriyor. OECD verilerine göre eğer hiçbir şey yapılmazsa, 2060 yılına kadar plastik üretimi üç katına çıkacak. Bugün bile dünya her yıl yaklaşık 450 milyon ton plastik üretiyor.

"Bu Süreç Bitmeyecek"

Her ne kadar zirve sonuçsuz kalsa da BM Çevre Programı'ndan Inger Andersen, umutlu: "Evet, bir anlaşma çıkmadı ama ciddi ilerleme kaydedildi. Bu süreç bitmeyecek. Plastik kirliliği toprağımızda, sularımızda ve vücudumuzda. Çözüm arayışımız sürecek." AB Çevre Komiseri Jessika Roswall da aynı fikirde: "Dünya bize ait değil, bizden sonrakilere emanet. Onlara karşı sorumluluğumuz var."

Gözler Çin'de

Dünyanın en büyük plastik üreticisi olan Çin, görüşmelerde yapıcı bir tavır aldı. Çinli delegasyon süreci "uzun bir maraton" olarak tanımladı ve bu başarısızlığı "yeni bir başlangıç noktası" olarak gördüklerini açıkladı.

Uzmanlara göre, Çin'in taraflar arasında köprü kurması bir sonraki görüşmelerin kaderini değiştirebilir.

Sırada Ne Var?

Zirveden çıkan tek somut karar, yeni bir toplantı yapılacağı oldu. Yeri ve tarihi henüz belli değil ama BM şemsiyesi altında gerçekleşeceği kesin.

Henüz tarihi bir plastik anlaşması yok. Ama dünya giderek artan plastik kirliliğiyle yüzleşmek zorunda. Uzmanların dediği gibi: "Bu süreç devam edecek." ■ VRT.BE

Bunu biliyor muydunuz?

- Uzayda elmas yağmuru var! Jüpiter ve Satürn'ün atmosferinde karbon yoğunluğu öyle fazla ki, gökyüzünden elmas kristalleri yağdığı düşünülüyor.
- Ahtapotların üç kalbi ve mavi kanı var. Kanlarındaki bakır temelli molekül, onlara bu sıra dışı rengi veriyor.
- Bitkiler "ses" çıkarıyor. Susuz kaldıklarında ya da zarar gördüklerinde, insan kulağının duyamayacağı ultrasonik tıklama sesleri yayıyorlar.
- Kargalar insan yüzlerini unutmuyor. Onlara kötü davranan kişileri yıllar sonra bile tanıyıp tepki verebiliyorlar.
- Beynimiz uyurken daha aktif. Rüyalar sırasında beynimiz, gün içinde öğrendiklerimizi adeta bir kütüphaneci gibi düzenliyor.
- Balıklar da öğreniyor. Deneyler, bazı balıkların labirent çözmede farelerle yarıştığını gösteriyor.
- Dünyadaki altın göktaşlarından geldi. Milyarlarca yıl önce dünyaya çarpan asteroitler, çekirdeğimizdeki altının kaynağı oldu.
- Köpekbalıkları dinozorlardan daha yaşlı. İlk köpekbalıkları yaklaşık 400 milyon yıl önce ortaya çıktı; yani dinozorlardan 200 milyon yıl önce.
- İnsan vücudu küçük bir ampulü yakabilir. Dinlenme halindeyken bile yaklaşık 100 watt enerji üretiyoruz.
- Sümüklüböceklerin dört burnu var. İki tanesi görmeye, diğer ikisi koku almaya yarıyor.
- Arılar yüzleri tanıyabiliyor. İnsan yüzlerini ayırt edebilen bu canlılar, hafızaları sayesinde deneyimlerini uzun süre hatırlıyor.
- Denizlerde devasa "görünmez ormanlar" var. Fitoplanktonlar, dünyanın oksijeninin yaklaşık %50'sini üretiyor.
- Filler aynada kendini tanıyabiliyor. Bu özellik, gelişmiş öz-farkındalık göstergesi ve yalnızca birkaç hayvanda görülüyor.
- Mikroplar Dünya'nın en dayanıklı canlıları. Bazı bakteriler, radyasyona, aşırı asitliğe ve uzay boşluğuna bile dayanabiliyor.
- Uluslararası Uzay İstasyonu saatte 28.000 km hızla dönüyor. Astronotlar günde yaklaşık 16 kez gün doğumu ve gün batımı görüyor!

Görülmemiş deniz yaşamı

Çinli bir araştırma ekibi, okyanusun 9 kilometreden daha derininde olağanüstü yaşam formlarını görüntüledi. Ekip, karanlık derinliklerde kokerdenizsolucanı tarlaları, midye yatakları ve buz gibi bakteri örtüleri ile karşılaştı. Bu, bugüne kadar gözlemlenen en derin deniz yaşamı keşfi olarak kayıtlara geçti.

Rekor Dalış

Araştırmacılar, insanlı denizaltıyla Kuzeybatı Pasifik'teki derin deniz hendeklerini inceledi. 2.500 kilometreden fazla yol katedip, 5.800–9.533 metre derinlikte keşif yaptılar.

Denizaltı, 10 kilometreden fazla derinlikte saatlerce çalışabiliyordu.

Henüz Görülmemiş Türler

Bilim insanları, karşılaştıkları canlılar arasında daha önce belgelenmemiş türler olabileceğini düşünüyor. Xiaotong Peng, BBC'ye "Burada adeta 'çiçek açan topluluklar' var" dedi. Araştırmacılar, bu canlıların ışık olmayan ve yüksek basınçlı ortamda nasıl hayatta kaldığını anlamayı hedefliyor.

Şaşırtıcı Bolluk

Daha önce de derin denizde yaşam olabileceği tahmin ediliyordu, ama ekip gördükleri çeşitliliği "şaşırtıcı" olarak nitelendiriyor. 2023'te Japonya açıklarında 8.336 metre derinlikte bir salyangoz balığı görüntülenmişti; bu yeni keşif, okyanusun derinliklerindeki yaşamın tahminimizden çok daha zengin olduğunu bir kez daha ortaya koyuyor. ■ NU.NL

Tarihte bu ay

4 Eylül 1997 Anıları "Zinarin'in Güncesi" adıyla kitaplaştırılan Selma Doğan (Zinarin) Hakkari/Faraşin'de şehit düştü.

4-15 Eylül 1995 Çin'in başkenti Pekin'de gerçekleştirilen 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kadın-erkek eşitliğinin arttırılması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi tartışıldı.

14 Eylül 2015 DAIŞ çeteleri Türk devletinin desteği ile 3 koldan Rojava'nın Kobanê kentine saldırdı. 4 aylık direniş sonucu Kobanê 26 Ocak 2015'te kurtarıldı.

1 Eylül 1939 Nazi orduları Polonya'ya saldırarak bir dünya savaşının başlamasına ve milyonlarca kişinin ölümüne sebep oldu. Bu felaket unutulmasın diye,1 Eylül 'Dünya Barış Günü' olarak ilan edildi.

28 Eylül 2009 Lice'de bir karakoldan atılan havan topu sonucu 12 yaşındaki Ceylan Önkol yaşamını yitirdi.

Bazı gıdalar migreni tetikliyor mu?

Çikolata, peynir ya da bir kadeh şarap… Yediklerimiz ve içtiklerimiz migren ataklarını tetikleyebilir mi?

İngiltere'de yaklaşık 10 milyon kişi migrenle yaşıyor ve özellikle 25-55 yaş arasındaki kadınlar daha fazla etkileniyor.

Hangi Gıdalar Riskli?

Leiden Üniversitesi'nden Prof. Gisela Terwindt, hastaların yaklaşık %30'unun belirli gıdalarla ağrılarının arttığını söylüyor. Araştırmalar peynir, kırmızı şarap, çikolata, işlenmiş etler, soya ve turunçgillerin en sık tetikleyiciler arasında olduğunu gösteriyor.

İngiltere Beslenme Derneği'nden Dr. Duane Mellor, özellikle tiramin içeren gıdaların migrenle bağlantısının güçlü olduğunu belirtiyor. NHS ise hastalara bir ay boyunca bu gıdalardan uzak durup semptomlarını takip etmelerini öneriyor.

Düzenli Beslenme Önemli

Öğün atlamak migreni tetikleyebilir. 2024'teki bir sempozyumda, kadınların %50'si ve erkeklerin %40'ı öğün atlarken migren atağı yaşadığını bildirdi. Yeterli su içmemek de önemli bir faktör.

Diyet Migrene Çare Olur mu?

Henüz "sihirli bir migren diyeti" yok. Ancak glisemik indeksi düşük gıdalar, ketojenik ve DASH diyetleri semptomları hafifletebilir. Uzmanlar, diyet değişikliği yapmadan önce doktor veya diyetisyen danışmanlığı öneriyor.

Kişisel Takip Şart

Migren günlüğü tutmak, hangi gıdaların tetikleyici olduğunu anlamanın en güvenli yolu.

Dr. Mellor uyarıyor: "Bazı gıdaları hayatınızdan tamamen çıkarmadan önce alternatif besinlerle dengeli beslenmeye dikkat edin." ■ BBC

Barış Demokratik Toplumun inşasını getirecektir!

TBMM bünyesinde kurulan Milli Birlik Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu eğer ciddiyetle, tarihsel sorumluluk bilinci, bilimsel adalet ve titizlikle yaklaşıp Kürt sorununu, şiddet potansiyelini her açıdan çözme temelinde yasaların çıkarılmasına, yine Türkiye coğrafyasında yeni bir kardeşlik sözleşmesinin gelişmesine öncülük ederse, bu sadece yeni bir sürecin değil yeni bir dünyanın da kapılarını açacaktır.

● Ciğdem Doğu

Rêber APO'nun 27 Şubat tarihinde "Barış ve Demokratik Toplum" çağrısı, Kürt sorununun çözümü açısından tarihi bir adım olur iken, ilerleyen süreçlerde birçok gelişmeyle birlikte Barış ve Demokratik Toplum Grubu'nun sembolik silah yakma eylemi de önemli bir adım olmuştur.

Anlam yaratım mücadelesi

Kürt halkı üzerinde yaşanan görülmemiş sömürgeleştirme biçimi, mücadele tarzının da farklı gelişmesine yol açmıştır. İnkar temelinde gelişen imha saldırıları, bir soykırım sistemi olarak yüzyıl boyunca fiziksel ve kültürel olarak sistematik bir biçimde uygulanmış, Kürt halkı büyük bir anlam kaybını yaşamıştır. Kürdün anlamsal varlığına ölümcül bir saldırı gerçekleşmiştir. Bu anlamsızlaştırmaya karşı Rêber APO'nun önderlik ettiği elli iki yıllık özgürlük mücadelesi de büyük bir anlam yaratım savaşımı olarak gelişmiştir.

Elli iki yıl, yokluğa karşı varlıklaşma, anlamsızlığa karşı anlamlaşma savaşı olarak da tanımlanabilir. Proto Kürtlük, ardından Kürt tarihinin büyük oranda örtülmesi ve akabinde de inkar aşaması, bu savaşın büyük bir anlam savaşı olarak yaşanmasına yol açmıştır. Genel olarak bu tarihin savaş süreci de, "çözüm, barış, ateşkes" vb. ifadelerle tanımlanan süreçleri de çok zorlu, ağır süreçler olarak yaşanmıştır. Hatta belki de en ağır savaş süreçleri "çözüm" ya da "ateşkes" süreçlerinin hemen ardından gelişir iken, en ağır ve karmaşık komplolar, tasfiyecilikler de böylesi süreçlerde gelişmiştir. Özgürlük hareketinin tarihi birçok açıdan derin derslerle dolu iken, bir de böylesi süreçlerin nasıl yaşandığına dair derin derslerle doludur.

Politik ve ideolojik savaş sürüyor

Güncel olarak şu anda içinde olduğumuz "Barış ve Demokratik Toplum" süreci de bu derslerden bağımsız ve kopuk ele alınamayacak bir süreçtir. Savaşın barışa, barışın da savaşa içerildiği, tehlike ve gelişmelerin sımsıkı sarmal olduğu bir sürecin içinden geçmekteyiz. Sırat köprüsü'nden geçme deyimi, bu süreci hakkıyla anlatabilecek deyimdir. Fiziki savaş dursa bile -ki Medya Savunma Alanlarımıza dönük hala işgalci saldırılar belli düzeylerde sürmektedir- çok yoğun bir politik ve ideolojik savaş sürmektedir. Ve yine TC devlet yetkililerinden tutalım AKP'li hükümet yetkililerine, muhalefetin belli kesimlerine kadar hala bu süreci tanımlarken "Terörsüz Türkiye" söylemi kullanılmakta, Önderliğimize, hareketimize ve mücadele gerçekliğimize dönük çözümcü ve barışçıl olmayan, bilakis özel savaş söylemleriyle savaşı, milliyetçiliği, çözümsüzlüğü derinleştiren politikalar geliştirilmektedir. Sorunun gerçek içeriğine girmeyen, demokratikleşme ve özgürleşme niteliğini tamamen öteleyen ve teslimiyet algıları üzerinden bir takım yüzeysel yasal adımlara indirgeyen bir yaklaşım sergilenmektedir.

Kürt-Türk ilişkilerinde yeni dönem

Çokça söylenen bin yıllık Kürt-Türk ilişki mirası, tarihin önemli dönemeç noktalarında Kürdün Türk'ü, Türk'ün de Kürd'ü stratejik ittifak temelinde birbirini tamamladığı ve her iki gücün de kazandığı bir miras olarak yaşanmıştır. Bu tarih, belgelerle kanıtlanan, bilinen bir tarihtir. Bu ittifakla, Türk kadar Kürt, Kürt kadar Türk de kazanmıştır. Ancak son yüzyılın faşist milliyetçi Türkçü çizgisi bu ilişkiyi tersine çevirmiş, Kürdün yok sayılıp Türkün hakim hale getirildiği bir mayınlı ilişki alanı haline getirmiştir. İnkar ve imha politikaları "öl ve öldür" politikalarına, "yenme-yenilme" nutuklarına yol açmış, bu stratejik ilişkiyi zehirlemiş, kirletmiş, kopma noktasına getirmiştir. Bu anlamda özellikle de son on yılda çok zorlu ve ağır bir savaş süreci yaşanmış, NATO'nun her açıdan destek verdiği TC ordusu gerillamızı ve hareketimizi tasfiye edememiş, halkımızın iradesini kıramamış, yaşanan süreçle bağlantılı olarak durum daha kritik bir düzeye kavuşmuştur. Geçen yılın Ekim ayında Bahçeli'nin çağrısına Rêber APO'nun tarihi yanıt vermesiyle birlikte, bu kopma noktasına gelen ilişkinin yeniden düzeltilmesi, tamir edilmesi, mayınlardan temizlenip zehirden arınması şansı ortaya çıkmıştır. 3. Dünya savaşı konjonktüründe çoklu seçenekler mevcut iken, Rêber Apo bin yıllık mirasa sahip çıkma temelinde Kürt-Türk stratejik ilişkisini yeniden geliştirme tercihini yapmıştır.

Rêber Apo'nun konjonktüre hakim siyaset tarzı

Yaşanan 1. Ve 2. Dünya savaşları, dünya çapında çalkantılara yol açmış, dönemin siyaset tarzını, ekonomisini, yaşam biçimini, hatta ülkelerin sınırlarını büyük oranda değiştirmiştir. 3. Dünya savaşı da, özellikle de Ortadoğu'da büyük çalkantılara yol açmaktadır. '90'lı yıllarla birlikte başlayan 3. Dünya savaşı süreci, gelmiş olduğu aşamada giderek daha netleşen politik oluşumlara, siyaset biçimleri ve ittifaklara yol açmaktadır. Ortadoğu'da insanın aklına gelmeyecek gelişmeler bir anda patlak vermekte, hiçbir biçimde bir araya gelemeyecek kesimler bir araya gelmekte, dönemsel veya uzun süreli ittifaklar geliştirerek siyaset yapmaktadır. Aslında herkes ve her şey derin bir değişim ve dönüşüm sürecinden geçmektedir. Böylesine tarihi dönüşümlere yol açan bir sürece kendini dönüştürme temelinde olumlu yanıt verenler, bu sürecin kazananı olacaklardır.

Bu doğru, günlük ve anlık olarak gözlerimizin önünde kendini her defasında yeniden yeniden ispatlamaktadır. Rêber Apo'nun büyük öngörüsü ve konjonktüre hakim olan siyaset tarzıyla biz hareket olarak bir dönüşüm sürecine girmiş olduk. PKK 12. Kongresi, bunun açık ifadesi oldu. 3. Dünya savaşının bu yeni aşamasında, elli iki yıllık mücadeleyi bir dönüşüm ve yeniden yapılanma sürecine tabi tutma kararlaşması ortaya çıktı. Bu temelde demokratik siyaset stratejisi, hukuk ve öz savunma taktiği temelinde bir dönüşüm kararı aldık. Bu kararlılık, hem PKK'yi fesh etme ve hem de silahlı mücadele stratejisine son verme kararlılığı olarak somut ifadesini buldu. Her şeyin bir dönüşüm sürecine girdiği bu tarihi dönemde, Rêber Apo'nun ortaya koymuş olduğu özgür irade ve özgür tercih temelinde biz de hareket olarak özgür irademizle özgür tercihimizi yapmış olduk. Bu tercihin hem insani ve hem de politik değeri, anlayan açısından çok çok büyüktür. Gerek reel sosyalizmin etkilerini ve kalıntılarını aşmak açısından ve gerekse de çağımızın yeni sosyalizm anlayışını demokratik siyaset temelinde geliştirmek açısından çok tarihi bir açılım yapılmıştır.

Yetersiz ve yanlış yanlarından arınmış bir sosyalizmde ısrar ederek, Kürdistani, Türkiyeli ve bu anlamda Ortadoğulu bir devrimsel gelişmenin önü açılmıştır. Bu değişim ve dönüşüm sürecinin anlamı çok ama çok derindir, ne kadar üzerinde yoğunlaşarak bir dönüşüm gerçekleşirse o kadar demokrasinin ve özgürlüklerin kapısı aralanacak ve kadınlar, halklar nefes alarak mücadelelerini daha da boyutlandıracakladır.

11 Temmuz tarihi eylemi

İşte Bese Hozat arkadaşımızın öncülüğünde 15 kadın ve 15 erkek arkadaşın silah yakma eylemi de bu stratejinin yeniden kök salması, köklerini güçlendirmesi ve giderek gövdesini geliştirerek hayat bulması açısından tarihi nitelikte bir eylem olmuştur. PKK 12. Kongresinde silahlı mücadele yöntemine son verme kararını böyle nitelikli ve kararlı bir gerilla grubumuzun bu eylemle hayata geçirerek ispatlamış olmaları çok anlamlı ve görkemli olmuştur. Büyük bir ciddiyet, olgunluk ve disiplin içerisinde silah yakma merasimini gerçekleştirmeleri, büyük bir politik iddia ve anlamı ifade etmiştir.

Dağların gizemli yüceliklerinden aşağılara doğru süzülerek gelen gerilla grubumuz, 21. Yüzyılın yeni mitolojilerine ilham veren bir estetik ve etik değerde hedefine yürümüştür. Gururlu, hedefine başarı temelinde kilitlenmiş keskin gerilla duruşu, tüm yoldaşlarımızın yüz ifadesine, halhareketlerine, yürüyüşlerine yansımıştır. Bu tören eyleminin büyüsü, onu izleyen dost veya karşıt herkesi sarmış, hemen herkes izlenimlerinde tam da ifade edemedikleri farklı, mucizevi bir olaya tanık olduklarını ifade etmişlerdir.

Demokratikleşme gelişmezse, çözüm olamaz

Tabii ki bu eylem, hareketimizin yeni dönem stratejisini sahiplenme ve doğru bir biçimde hayata geçirme kararlılığını ortaya koymuştur. Silahların yakılması, Kürtler'in bundan sonraki özgürlük mücadelesini demokratik siyaset, hukuk ve öz savunma temelinde yürüteceğinin bir sözleşmesi, ifadesi olmuştur. Fakat tabii ki bu durumun nihai bir sonuca ulaşması, karşılıklılık ilkesini, paralel ve eşzamanlı adımlar atma ilkesini gerektirir. Öyle "silahlarını teslim etsinler, teslim olsunlar" gibi teslimiyetçi söylem ve dayatmalarla çözüm olamaz. Yine Kürt sorununun çözümünden yola çıkarak Türkiye'deki tüm kesimler açısından demokratikleşme gelişmezse, çözüm olamaz.

Savaş, tarafların şiddet temelinde iradesini ortaya koyması ise, bu şiddetin bir çözüme, barışa doğru ilerlemesi süreci de tarafların barışçıl, demokratik iradesini ortaya koyması ile gerçekleşebilir. Tek taraflı adımlarla barış ve çözüm gelişemez. Bu nedenle Türk devletinin ve mevcut AKP hükümetinin bu kararlılığı görerek, içinde bulunduğumuz sürecin hassasiyetini en fazla da kendileri açısından hissederek adımlar atması, karşılıklılık ilkesi temelinde sürece yaklaşması hayati bir öneme sahiptir.

Rêber Apo'nun fiziki özgürlüğü için hukuki karar şart

Bunun en önemli adımı da kuşkusuz Rêber Apo'nun fiziki özgürlüğünün gerçekleşmesi için hukuki kararlara gitmektir.

Eğer gerçekten Türkiye açısından yeni bir paradigma, Kürt ve Türk halkları başta olmak üzere tüm halkları ve inanç gruplarını kapsayan demokratik, eşit ve adil bir yönetim sistemi geliştirilecekse, bu anlamda önümüzdeki yüzyılı, bin yılı belirleyecek kardeşlik tohumları ekilecekse, bunun için en tarihi adım şüphesiz Rêber Apo'nun fiziki özgürlüğüne kavuşması olacaktır. Ki Rêber Apo, sahip olduğu muazzam siyaset tecrübesi, bilimsel, felsefik ve ideolojik birikimiyle, demokratik ve özgürlükçü karakteriyle, sadece Kürtler açısından değil Türkiye ve Ortadoğu açısından da kurucu ve siyasi önderlik rolünü daha etkili ve güçlü bir biçimde oynayacaktır.

Komisyon kardeşlik sözleşmesini yasallaştıracak mı?

Bununla birlikte TBMM bünyesinde kurulan Milli Birlik Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu da eğer ciddiyetle, tarihsel sorumluluk bilinci, bilimsel adalet ve titizlikle yaklaşıp Kürt sorununu, şiddet potansiyelini her açıdan çözme temelinde yasaların çıkarılmasına, yine Türkiye coğrafyasında yeni bir kardeşlik sözleşmesinin gelişmesine öncülük ederse, bu sadece yeni bir sürecin değil yeni bir dünyanın da kapılarını açacaktır. Fiziken de özgür olan Rêber Apo, bu sürecin daha sağlıklı ve hızlı ilerlemesi açısından rolünü her türlü oynayacaktır.

Bu nedenle bu sürecin teminatı ve samimiyet ölçüsü olarak, Rêber Apo'nun özgürlüğünü, demokratik siyaseti, hukuku ve öz savunmayı garantileyecek yasaların çıkarılmasını görmekteyiz. Barış ve Demokratik Toplum Grubumuz da nihayetinde tüm bu süreçlerin önünü açmak ve bu konudaki kararlılığımızı ortaya koymak açısından bu tarihi eylemi gerçekleştirmiştir.

Sürecin garantörü kadındır

Bu grubun öncüsünün bir kadın arkadaş olması ve yine grubun kadın ve erkek sayısının eşit temsiliyet temelinde olması, aynı zamanda bu sürecin her açıdan garanti gücünün de kadın olduğunu göstermekte, yeniden ispatlamaktadır. Geçmişten çıkardığımız dersler temelinde; stratejik tercih yapmakla birlikte, karşı tarafın bu tercihi yanlış kullanması, komplovari temelde ele alması olasılığı karşısında da çoklu seçenekleri hep göz önünde bulundurmak önemlidir.

Ve yine her şeyi devletten, iktidar güçlerinden beklemeden, asıl olarak demokratik toplumu inşa ederek barışı yaratma stratejisiyle hareket etmek, bunun için eğitim, örgütlenme, komünleşme, kadın özgürlük çizgisinde derinleşerek hamle yapma belirleyici bir önemdedir. Devleti, iktidar güçlerini, norm devletini de norm dışı devleti de hizaya getirecek olan, kadınların ve halkların demokratik temelde komünal örgütlenmelerini en yaygın ve etkili bir biçimde geliştirmek olacaktır.

Süreci bu bakış açısıyla karşılamak ve görevlerini başarıyla hayata geçirmek; dönüşüm temelinde yeni ve anlamlı bir dünyanın kapılarını sonuna kadar açmak ve hep birlikte neşeyle bu anlamlı yolda yürümek demektir. İşte bu sihirli kapının anahtarı da şimdi kadınlar olarak bizlerin elinde, kapıları açalım ve başarıyla bu yolu yürüyelim!

Kadınların barışı, özgür ve eşit yaşamı savunmaktır

Barış sadece savaşan iki taraf arasında değil; toplumun her kesimiyle birlikte inşa edilmelidir. Bu kesimlerin başında ise kadınlar gelmektedir. Kadınlarla barışmak, toplumla barışmaktır. Kadınlarla barışmak, kadınlara yönelik işlenen şiddet ve katliamların önlenmesini sağlamaktır.

● **Halide Türkoğlu**

Sadece ülkede değil, neredeyse dünyanın her bir köşesinde büyük bir yankı uyandıran Sayın Öcalan'ın Barış ve Demokratik Toplum çağrısı, her kesimin gündeminde bir şekilde konuşulup tartışılıyor. Çağrının her bir cümlesi, geçmişin, bugünün ve geleceğin aydınlatılmasında yol gösterici olurken; "Nasıl bir toplum, Nasıl bir yaşam?" sorularının yanıtlarını da içeren bir perspektifi bizlere sunuyor.

Çağrı büyük bir heyecan yarattı

Demokratik, adil ve eşit bir yaşamın inşasını içeren bu çağrı, erkek egemen bir toplum içerisinde kadın özgürlük mücadelesi yürüten tüm kadınlar tarafından büyük bir heyecanla karşılandı. Erkek egemen sistem ve yarattığı toplumun değişip dönüştürülmesine yönelik olan Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı sonrasında yaşanan gelişmeleri sadece izleyen değil, bu gelişmelere yön verecek kadın aklının devreye girdiğini söyleyebiliriz. Barış ve demokratik toplum sürecinin kadınlar açısından ne kadar kıymetli olduğunu, sürecin asli öznesinin ve öncüsünün kadınlar olduğunu söylemekten imtina etmemeliyiz.

Her fırsatta bu gerçeği dile getirmek, bir tekrara düşmek değil; bir hakikatin etrafında sıkı sıkıya kenetlenmektir. Bir önceki paragrafa dönersek; evet, kadın aklı çağrının yapıldığı ilk günden beri devreye girdi. Bilen bilir, sözümüz; bilmeyenlere, erkek egemen sistemi besleyenlere, bu sistemin politikalarına sarılıp süreci erkek egemen bir akılla yürütmekte ısrar edenlere ve kadınları sürecin dışında tutmak isteyenleredir.

Kadın perspektifi barışın inşasına yön verecek

Kadınların değişim ve dönüşüm perspektifi de bu sürece akacak ve onurlu bir barışın inşasına yön verecektir. Nitekim, çağrının yapıldığı ilk günden bugüne; kadın örgütleriyle, platformlarıyla, ev ve mahalle ziyaretleriyle yapılan kadın buluşmalarında, onurlu barışta ısrarın iradesi açığa çıkmıştır. Yine, siyasi partilerin kadın yapılarıyla gerçekleştirilen buluşmalar bu iradedeki ısrardan vazgeçilmeyeceğini ortaya koymak açısından kıymetli olmuştur. Bu nedenle sürecin adil, şeffaf ve güvenilir şekilde ilerleyebilmesinin yolu; bu ısrarlı iradenin daha güçlü bir şekilde toplumsallaşmasını sağlamak olmalıdır. Nitekim erkek egemen bir toplum ve erkek egemen bir devletin demokratikleşmesi, değişip dönüşmesi ancak kadınların öncülüğünde barışın dilinin ve sözünün toplumsallaşması ile olacağı aşikârdır.

Bugüne kadar yaşanan gelişmeler, bu gerçeği bir kez daha gözler önüne sermiştir. Barış tanımını sadece savaşan iki taraf arasına sıkıştırmak; bu ülkedeki kutuplaştırıcı, ayrıştırıcı, ırkçı, cinsiyetçi siyaseti, dili, politikaları görmemek anlamına gelir ki bu durum onurlu bir barışın mayasına aykırıdır. Kadına yönelik şiddet bir sarmala dönüştü. Her gün neredeyse üç kadın katledilirken, kadına yönelik şiddet bir sarmala dönüşmüşken; inançlarından, kimliklerinden dolayı kadınlar her gün hedef alınırken, LGBTİ+'lar nefret suçlarının hedefi olmaya devam ederken, kayyım zihniyeti sürdürülüyorken, burada belki tanklarla, silahlarla, füzelerle, İHA'larla, SİHA'larla değil ama cinsiyetçi medya diliyle, kadın haklarına ve kazanımlarına yönelik saldırılarla, cezasızlık politikalarıyla yürütülen özel bir savaş politikasının tüm aygıtlarıyla devrede olmadığını kim söyleyebilir? Kadınlara, kadınların yaşamlarına karşı açılmış bir savaşın olmadığını ve binlerce yıldır süregelen bu savaşın inkarını kim dile getirebilir?

"Aile Yılı" ve Diyanet'in kadın düşmanlığı

"Aile" içerisinde işlenen kadın cinayetleri, "Aile Yılı" adı altında yürütülen politikaların; kadınların yaşamını korumak bir yana, doğrudan tehlikeye attığını açıkça göstermektedir. Bu gerçeği kimse görmezden gelemez, hiçbir siyaset buna sessiz kalamaz. Kadın yaşamı bu kadar tehdit altındayken, iradesi her gün gasp edilirken; kadınlar bu erkek egemen politikalara sessiz kalamaz, kalmayacaktır. Tüm bakanlıkların işbirliğiyle yürütülen bu saldırıların, Diyanet aracılığıyla pekiştirilmesi; söz konusu politikaları meşrulaştırma çabasıdır. Bunun da erkek egemen siyasi ideolojilerini topluma empoze etmekten başka bir şey olmadığı aşikârdır. Kadınların miras hakkını, boşanma hakkını tartışmaya açan; nasıl giyineceklerinden nasıl konuşacaklarına kadar fetvalar veren ve inancı istismar ederek algı oluşturan Diyanet'in, tek işinin kadın düşmanlığı olması, eşitlik hukukunu yok sayması, bu gerçeğin açık bir göstergesidir.

Kadınlarla barışmak, toplumla barışmaktır!

İşte bu yüzden, barış sadece savaşan iki taraf arasında değil; toplumun her kesimiyle birlikte inşa edilmelidir. Bu kesimlerin başında ise kadınlar gelmektedir. Kadınlarla barışmak, toplumla barışmaktır. Kadınlarla barışmak, kadınlara yönelik işlenen şiddet ve katliamların önlenmesini sağlamaktır. Bu sorumluluk siyasi iktidarındır. Kendi yaklaşımını sorgulamadan, siyasetine dokunmadan, değişim ve dönüşümü kendinden başlatmada, her türlü şiddet mekanizmasını besleyen politikalar üretmeye devam ettiği sürece; barışın önündeki engelleri kaldırmak her zamankinden daha zor olacaktır. Mecliste kurulan komisyonun bu anlamda yürüteceği çalışmalar elbette kıymetlidir. Ancak her şeyi yalnızca bu komisyondan beklemek, biz kadınlar açısından büyük riskleri es geçmek anlamına gelmektedir.

Sayısal olarak erkek egemen bir Meclis'in ve dolayısıyla erkek egemen bir komisyonun insafına bırakılamayacak kadar hayati olan bu süreci, çok yönlü ve çok boyutlu mücadele alanlarımızı güçlendirerek örmemiz gerektiğinin farkındalığıyla, çalışmalarımızı yürütmek zorundayız. Ortada erkek egemen bir tablo vardır, fakat kadınların bu tabloya nasıl müdahale edeceği; dönemin temel mücadele dinamiğinin kadınlar etrafında şekilleneceğini göstermektedir.

Kadınlar ortak mücadele ile başarıyor

Çünkü 90'lı yıllardan bu yana Kürt kadın hareketi, Türkiye kadın hareketi, feministler ve sosyalist kadınlar; savaşa karşı barış mücadelesini kesintisiz her süreçte birlikte deneyimlediler, paylaştılar. Savaş karşıtlığı ile barışın inşasında seslerini yükseltmeye, sokaklarda, eylemlerde birlikte mücadele ederek toplumsal hareket olarak bir adım geri atmayan ortak bir gelecek tahayyülüne sahipler. Savaşın her halini yaşayan kadınlar, artık yalnızca "mağdur" olarak görülmekten çıkmış; mücadeleleriyle toplumsal barışın, eşit ve özgür bir yaşamı inşa etme pespektifinin öznesi olmuş ve olmaya devam etmektedir. Meclis' te olduğu gibi komisyonda da kadınları dışlayan erkek egemen, cinsiyetçi, militarist siyaset; aslında çözümü kendi sınırları içerisinde aradığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, biz kadınların hiç olmadığı kadar mücadeleye ve örgütlülüğe ihtiyacı var.

Oluşturulan komisyonun yapacağı her çalışmanın, demokratikleşme adımlarının önünü açması için yolu da yöntemi de en iyi belirleyecek güç kadın gücüdür, kadın perspektifidir diyoruz. Çünkü kayyım zihniyetinin kadınların yaşamlarından nasıl çaldığını, kadına yönelik şiddeti nasıl beslediğini en iyi bizler biliyoruz. Yerel demokrasinin kadınların yaşamlarını nasıl güvence altına aldığını, şiddetsiz ve sömürüsüz bir kentin nasıl inşa edilebileceğini deneyimleyerek öğrendik. Bu nedenle bu konudaki ısrarımızı bir kez daha yineliyoruz.

Özgürleşen kadın ve toplumla onurlu barış mümkün

Demokratikleşmenin önündeki engellerin kaldırılması, kadın bakış açısıyla sağlanabilir! Demokratikleşme adımlarının atılması için yapılması gereken en temel şeylerin başında; Sayın Öcalan'ın özgür ve eşit koşullarda çalışmasını sağlayacak adımların atılması, bu ortamın sağlanmasıdır.

Barış ortamının sağlanması, önündeki engellerin kaldırılması aynı zamanda hakikatlerle yüzleşmeyi mümkün kılacak mekanizmaların oluşumuna da zemin hazırlayacaktır. Demokratik bir toplumun inşası, örgütlenme özgürlüğünden ve iradesinden geçmektedir. Kadınların her alanda örgütlenmelerini güçlendirmesi, erkek-devlet şiddetine karşı özsavunmalarını geliştirmeleri, özgürlüğü ve eşitliği mümkün kılar. Her yönüyle bir kırım politikasına dönüşen kadına yönelik şiddet ve kadın katliamlarına karşı durmak, ev ev, mahalle mahalle, iş yerlerinden okullara, yaşamın her alanında kadınların örgütlenmesi demektir.

Demokratik, eşit ve özgür bir yaşam zihniyeti; örgütlenme olmadan ne inşa edilebilir ne de sürdürülebilir. Erkek egemen iktidarların, kadınlara ve toplumun tamamına yönelik yürüttüğü savaşta örgütlü kadın iradesini, örgütlü toplum bilincini sistematik olarak hedef almasının nedeni tam da budur. Bizim mücadelemiz, özgürleşen kadınla birlikte özgürleşen toplumla; onurlu bir barışın inşası olacaktır.

Yeter ki iyi, güzel ve doğrunun yörüngesinde kalalım

Haskar Kırımızıgül

Şubat ayı hep karaydı bizim için. Bu yıl, 27 Şubat'tan bu yana ise başka renklerle hatırlamak imkan dahiline girdi. Önümüzü göremez olduğumuzda bize yeni bir yol açan Rêber Apo'nun çözümleriyle güneşin sarısını, geleceğe dair umutlarımızın büyüklüğüyle göğün mavisini, Kürde ve kadına dönük hiçleştirmeyi eşyanın doğasından sayanlara karşı, her şeyi doğal sınırlarına çekme çabasıyla yeşili ve yaşamın kendisinin mücadeleyle anlamlı olduğunu idrak edişimizle kırmızıyı da görür olduk. Her anını yoğunlukla ve derinlikle hissettiğimiz şu günlerin, bir yaratılış anı olduğunu biliyoruz. Şubat'ın kara perdesini yırtmak mümkün yani. En azından benim beklentim ve umudum bu...

Daha rafine halde sunulan çözümler

İmkan ve olanaklar daha elverişli. Reber Apo'nun, "Barış ve Demokratik Toplum" olarak somutlaştırdığı çağrısı ve manifestosunu -kendisinin 'üçüncü doğuş' olarak nitelendirdiği yoğunlaşmalarından kopuk ele alıp, yine tüketen bir pozisyona düşmediğimiz sürece- bu mümkün. Rêber Apo, tüm savunmalarıyla sistemin kendini konumlandırdığı ve kurumlaştırdığı her yerde, deyim yerindeyse iğne ucu kadar bir boşluk bırakmamacasına alternatif sundu. Üstelik bunu sadece teorik düzeyde değil; somut ve pratik önerileriyle yaptı. Bu nedenle daha rafine halde sunulan bu çözümleri, Mesih'in kurtuluş müjdesi gibi algılamak, İmralı'daki yaratılış günlerine haksızlık olur.

Komünal yaşam, ulaşılmaz değil

Rêber Apo'nun, ezilen halkların, cinsin ve toplumsal kesimlerin tarihin çarkını kendi lehlerine döndüreceği; biricik, somut, basit ve anlaşılır biçimde önerdiği komünal yaşam, ulaşılmaz değil. Soyut da hiç değil. Bunları ilk defa duymuşuz gibi davranarak kendimizi kandırıyor olabilir miyiz?... Rêber Apo, Özgürlük Sosyolojisi'nde kapitalist topluma karşı alternatif olarak ahlaki ve politik toplumu önerdiğinde, bunu demokratik toplum ya da demokratik komünalite olarak sunmanın mümkün olduğunu söylemişti. Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu'nda ise, 'Ahlaki ve politik toplum kavramı, komün değerlendirmesinin başka bir ifadesidir.' diyor.

Hepimiz hem nedeniz hem de sonuç

OI sebepten, kendimizi yeni bir fikri tartışmaya, anlamaya çalışan bir topluluk olarak tanımlama lüksümüz yok. Yirmi yıldan bu yana bizim için esas olması gereken komünleşmenin neden tali hale geldiğini, borçlu olduğumuz tüm değerlere ve kendimize izah etme zorunluluğumuz var. Birincisi; kendimizi ne bu sonuçlardan azade görmeli, ne de mevcut durumun sorumluluğunu herkese eşit pay etmeliyiz. Bireysel ve kollektif düzlemde katılımımızın bu sonuçlara etkisini, vicdan, bilinç, inanç ve bilimin ışığında sorgulamalıyız. Yani hepimiz hem nedeniz hem de sonuç.

Ne o kadar ulaşılmaz, ne zor ne de çetrefilli

İkinci olarak, demokratik toplumu inşa etmeyi, büyük harfle başlayıp noktayla biten ya da dış etkenlerle kesintiye uğrayan bir süreç olarak görme yanılgımızın farkında olmalıyız.

Rêber Apo, 'Toplumsallık da komün demektir.' diyerek, yeniden dolambaçlı cevaplar ve pratikler üretmemizin önünü aldı. Sahi, komünleşmek bu kadar ulaşılmaz ve çetrefilli mi? Yoksa yaşamımızı çepeçevre sarmış bir olgu mu? Komünleşmek, ne o kadar ulaşılmaz, ne zor ne de çetrefilli. Eğer iktidarcılığı, populizmi, erkek egemenlikli yaklaşımları, klasik toplumsal ilişkileri sonlandırma çabamızı mekan ve zamanla sınırlandırırsak, attığımız her adım şekilsel kalır ve demokratik toplum inşası, bir yap-boz tahtasına dönüşür.

Komün, onunla yaşamayı bir görev ya da gereklilikten öte, yaşamın kendisi, adeta damarda dolaşan kan kadar vazgeçilmez görenle kurulabilir. Birbirinden uzak da olsalar, refleksleri, duyguları, tutumları ve analizleri aynı olan -YJA Star komutanı Şerda Mardin'in deyimiyle- 'quarklar' gibi hareket edenler var. Ama aynı mekânda olduğu halde birbirini duymayan, bakmayan, hissetmeyenler de..

Toplumsallığın bedenleşmesi

Tüm bu handikaplarımıza rağmen, durumumuz hiç de umutsuz değil. Avantajlarımız azımsanmayacak düzeyde. Rêber Apo'nun, devlet-komün ikileminde kadınları kurucu özne olarak görmesi en büyük dayanağımız. Kadın etrafında oluşan değerlerin çalınmasıyla dağıtılan toplumsallığa karşı, yaşamın ve toplumsallığın ancak kadın etrafında yeniden inşa edilebileceği konusunda ikna olmuş bir topluluk var. Bu toplumsallığın bedenleşmesi, komünleşmenin gelişmesidir. Peki, nasıl mı? Kadın doğasının özellikleri, cevabı içeriyor. İyisi mi, ben hatırladıklarımı yazayım. Siz de bu anlatının neresinde durduğumuzu kaçmadan, kandırmadan, kanmadan ve korkmadan cevaplayın.

Kadın etrafında oluşan değerlerin çalınmasıyla dağıtılan toplumsallığa karşı, yaşamın ve toplumsallığın ancak kadın etrafında yeniden inşa edilebileceği konusunda ikna olmuş bir topluluk var. Bu toplumsallığın bedenleşmesi, komünleşmenin gelişmesidir.

Özgürlük sorumluluktur

Özgürlük sorumluluktur. Kadınlar, mikro düzeyde -özgürlük hareketinin üyeleri ve çeperindeki toplumsallık içerisinde- geliştirdiği sağaltıcı, dönüştürücü ve güçlendiren ilişki tarzını topluma da pay eder. Bunu dikte ederek, konuşarak, "olması gerekeni" söyleyerek değil; dinleyerek, anlayarak, yüreğe dokunarak yapar. Politik alanla sınırlı kalmayıp, yaşamla bağı olan her yerde varlık göstererir. En önemlisi de, bu var olma halini bir "alan paylaşımı" ya da "karşıt pozisyonda durma"nın ötesine taşır.

Köklerini daha derinlere salarak, dallarını yeşertir, çiçeklenir. Vaatler yerine sözleri, yetki yerine etkiyi, iktidar yerine güçlenmeyi, olmayı esas alır. Gücü, farklılığındadır. Bu, sisteme yenilmediğinin göstergesidir.

İyi, güzel ve doğrunun yörüngesinde kalmak

Kadınlar sıralama, kümeleme, sınıflandırma yapmaz; yaşamı bütünsel algılar. Alanları öncelik ya da önem sırasına göre değil, toplumun ihtiyaçlarına göre örgütler. Keskin ve katı sınırlar koymazlar. Enerjileri akışkandır ve yaratıcıdır. Bu özellikler, iktidarın birikmesine değil; parçalanmasına yardımcı olur. Hızla motive olabilirler. 'Kendisi basit, düşleri büyük insan"ın mucizesini gerçekleştirirler. Bu özelliklerin her birini saydığımda, zihnimde bir yüz, bir isim beliriyor. Muhtemelen sizde de.

Kişilerde somutlaşmış olması, bunun gerçekleşebilir olduğuna dair en güçlü emare. Ancak, tüm bu özellikleri bir kerede, tek bir kişide toplamak hayalcilikten öte, doğanın diyalektiğine aykırı. Zira doğa, mükemmel işleyişini uyuma ve tamamlayıcılığa borçludur. Yani, elde tohum var. Ama onu nereye ekeceğimiz ve nasıl sulayacağımız, sonucu belirleyecektir. Yeter ki iyi, güzel ve doğrunun yörüngesinde kalalım.

Umut Hakkı

Barışın, özgürlüğün ve umudun hukuku devletlerin soğuk metinlerinde bekletilmişse de halkların özgür iradesinde yazılmıştır, taşmıştır. Öcalan bir halkın Umut aynasıdır.

Tecrit karşısında kolektif özgürlük

● Newroz Uysal

"Umut hakkı", bugün tüm okuyucular için artık aşina olduğumuz bir kavram. Ceza hukuku ve insan hakları terminolojisinde mahpusun geleceğe dair beklenti hakkı olarak tanımlansa da Kürt halk lideri Abdullah Öcalan örneğinde bu kavram, salt bireysel özgürlük talebinin ötesine geçmektedir. Çünkü Öcalan'ın şahsında umut hakkı, 27 yıllık İmralı tecrit sisteminin bir boyutuyla Kürt halkının siyasal çözüm imkanlarıyla, milyonların kolektif iradesinin tartışılmasıdır.

Devletler hukuku çerçevesinde umut hakkı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ömür boyu hapse çarptırılan mahpusların "salıverilme ihtimali" olmaksızın tutulmalarını, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağının (AİHS m. 3) ihlali saymıştır. Vinter ve Diğerleri/Birleşik Krallık (2013) kararında, mahpusların mahkumiyetlerinin gözden geçirileceğine dair güvence olmadan ömür boyu hapsedilmelerinin, insan onuruyla bağdaşmazlığına temel bir sınır koymuştur.

Bu içtihat, Türkiye için 18 Mart 2014 tarihli Öcalan (No.2) kararıyla somutlaşmıştır. Mahkeme, ağırlaştırılmış müebbet hapsin serbest kalma umudu olmadan ömür boyu sürmesini işkence yasağının ihlali görmüştür. Kararın önemli bir diğer yanı ise, yalnızca bireysel başvurucu açısından değil, ağırlaştırılmış müebbet hapis alan tüm mahpuslar bakımından bir standart koymasıdır. Yapısal sorunu, Kaytan (2015), Gurban (2015) ve Boltan (2019) kararlarında içtihat tekrarlarıyla altını çizmiştir.

Kararın gereğinin yerine getirilmesi, Avrupa Konseyi (AK) Bakanlar Komitesi'nin denetimindedir. Fakat Komite, 11 yıl boyunca, 30 Kasım – 2 Aralık 2021 tarihli ve 17-19 Eylül 2024 tarihli İnsan hakları toplantısında kararı gündemine almış, etkili bağlayıcı bir ara karar (interim resolution) üretmemiştir. Kendi mekanizmalarını işletmeyen Komite, yalnızca hukukun caydırıcılığını değil, uluslararası kurumların meşruiyetini de zedelemiştir. Üstelik, taraf devlet olarak Türkiye aleyhine verilen ilk karar Öcalan (no.2) kararı olmasına rağmen, dosya ismini "Gurban dava grubu" başlığı altında ele almayı seçmiştir. Bu tercih, yalnızca teamüllere aykırı bir uygulama değil, aynı zamanda Öcalan isminin görünmez kılınması ve 27 yıldır sürdürülen tecrit rejiminin uluslararası alana yansıyan bir biçimi olarak okunmalıdır.

Komite, 17-19 Eylül 2024 tarihli toplantısında "kararın uygulanmasını, gerekli mekanizma oluşturulmasını, istatistik paylaşımını ve 2025 Eylül toplantısında yeniden değerlendirileceğini; ilerleme görülmemesi halinde 2025 Eylül toplantısında ara karar taslağı hazırlama" uyarısında bulunmuştur. Türkiye devleti, verilen sürenin bitimine yakın, 27 Haziran 2025 tarihinde güncel bir eylem planı sunmuştur. Sunulan eylem planı, önceki argümanların tekrarından ibaret kalmış; yapısal sorunun çözümüne dair irade, takvim veya planlama sunmamıştır.

Türkiye devleti üzerine düşeni yapmadı

Türkiye devleti, aradan geçen 11 yıla rağmen gerekli yasal düzenlemeyi yapmamış; farklı tarihler ve farklı milletvekilleri tarafından verilmiş 103 yasa teklifi TBMM'de bekletilmiş; Adalet Komisyonu'na sevk edilenler dahi sonuçsuz bırakılmıştır. Buna karşı, başta Öcalan'ın avukatları olmak üzere, İnsan Hakları Derneği (İHD), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve uluslararası örgütler tarafından sunulan Rule 9 (Bakanlar Komitesi'nin İçtüzüğünün 9'ncu maddesine dayanan mekanizmalardır) bildirimleri, Bakanlar Komitesi nezdinde takibi hatırlatmıştır.

29 Temmuz 2025 tarihinde, Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi (TLSP), Dünyada Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Avrupalı Hukukçular Birliği (ELDH), Uluslararası Hukuk ve Demokrasi Derneği (MAF-DAD) ve Londra Hukuk Grubu (LLG) tarafından Bakanlar Komitesi'ne yapılan ortak bildirim, bu kararlara dair icra sürecindeki tıkanıklığı yeniden gündeme taşımıştır. Umut hakkı her ne kadar hukuki çerçevesinin ötesine geçmişse de Türkiye'nin bu kararı uygulamaması uluslararası yükümlülükler açısından yapısal bir krizdir. Benzer karar örneklerinden bilmekteyiz ki, karara uymama halini, Sözleşme sistemi bütünlüğüne tehdit gören hızlı ve sert karar alan Komite, Öcalan (No.2) umut hakkı kararında ihlal prosedürü başlatmamıştır.

Bu durum, en basit haliyle çifte standart denilse de özünde siyasal esneklikle devletlerin bekasını esas alınmasına dair soru işaretlerini arttırmıştır. Kürt sorununun yaklaşımında çözümsüzlüğü besleyen bu tutum, AİHM ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi için temel değerlerinin inkârı ve meşruiyetini koruyamamak, tartışmaya açmaktır. Bu nedenle 2025 Eylül oturumları, Avrupa değerleri ve hukuk düzeni için kendisi için bir testtir.

Toplumsal ve siyasal bağlamda varoluşsal umut

Ernst Bloch, "umut ilkesi geleceğe doğru varoluşsal enerjidir" der. Umut hakkı, "salıverilme" yanında gelecekle kurulan temel taleptir, geleceğe yürüyüştür. 27 yıllık tecrit rejimi bu umudu askıya almayı, dondurmayı hedeflerken Sn. Öcalan, olanca akışkanlığıyla zamanda yeni yeni başlangıçlar üretebilmiştir. Tecrit içinde diri tuttuğu umut, uluslararası hukukun da normatif bir dayanağı haline gelmiştir.

Kürt halkı, dostları ve paradigmanın yol göstericiliğine inananlar için Öcalan, kolektif kimliğin, barış iradesinin ve çözüm perspektifinin temsilcisidir. Bu nedenle onun özgürlüğüne dair tartışmalar, bireysel hapishane koşullarından ziyade toplumsal geleceğe dair bir referans noktasıdır. Umut hakkının tanınmaması, Kürt toplumu nezdinde "barış ve çözüm ihtimalinin reddi" olarak okunmaktadır. Aksi ise siyasal çözüm zeminine kapı aralayabilecek bir işaret olarak görülmektedir.

Umut hakkı, kollektif özgürlüğün talebidir

Michel Foucault, ceza sistemi yalnızca bedeni değil, toplumsal iradeyi de disipline ettiğini analiz eder. Gramsci ise iktidarın zorla değil, rıza üreterek de kurulduğunu vurgular. Sn. Öcalan'ın farklı zamanlarda kullandığı "Milyonlarca halkı bir hücreye koyamazsınız" tespiti, her iki yönün birleşmesidir. Hem denetim hem de toplumsal sessizlik/kabullenme yaratma çabasıdır. Buna karşı umut hakkı, İmralı sisteminin reddi, kollektif özgürlüğün talebidir. Bu noktada, 26 yıldan sonra ilk kez görüntülü videosunda şu ifadelerle kendi yaklaşımını özetlemiştir: "Biliyorsunuz ki ben hiçbir zaman kendi özgürlüğümü bireysel bir sorun olarak görmedim. Felsefi olarak da kişi özgürlüğü toplumdan soyut olamaz. Birey özgürleştiği oranda toplum, toplum özgürleştiği oranda birey özgür olabilir."

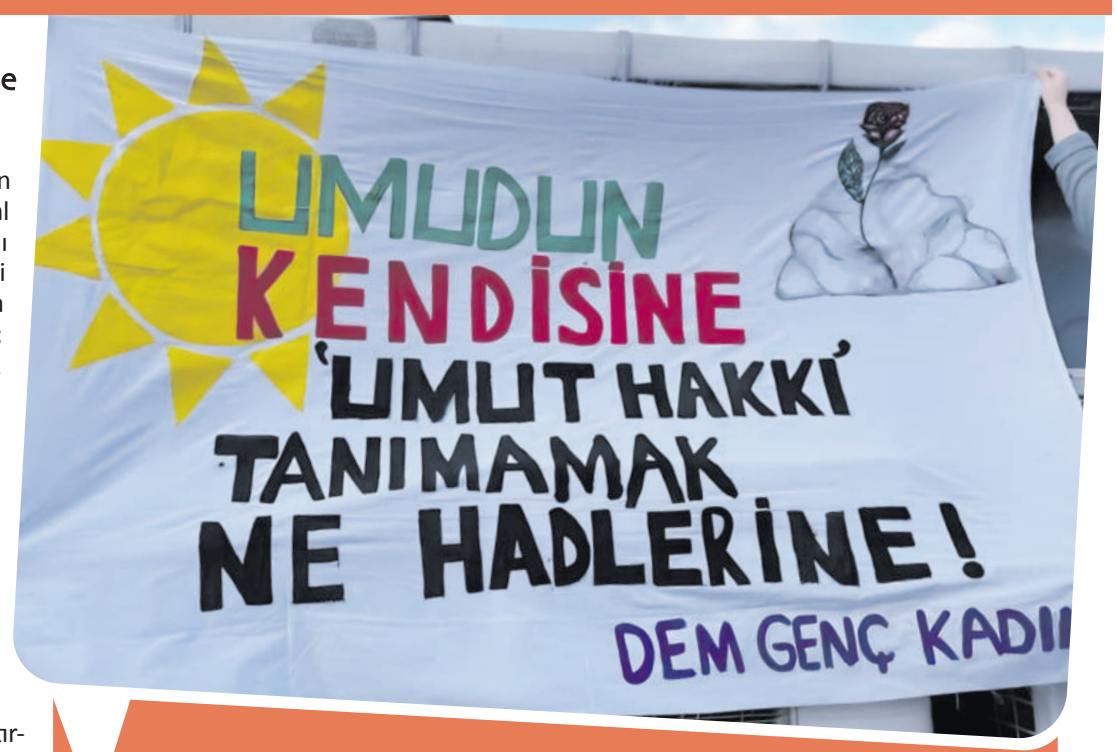

Bugün umut hakkı, meydanlara, gençlerin cesaretine, annelerin dirayetine, kadınların direniş sloganlarına, halkların demokratik yaşam arayışında barış ısrarına/kararlılığına dönüşmüştür

"Kadınlar için umut ilkesini geliştirdim"

Jineoloji Akademisi'ne hitaben yazdığı mesajdaki "Kadınlar için umut ilkesini geliştirdim" ifadesi, kadınların Mezopotamya ana tanrıça kültüründen gelen mirasının bugünün devrimci öznesiyle buluşturan bir gelecek yaratma kudretini açığa çıkarır. Biz kadınlar için umut hakkı/ilkesi, şahsi duygu ya da bekleyiş değil, toplumsal etik ve varoluşsal bir zorunluluk halidir. 25 Kasım'dan 8 Martlara genç kadınların taşıdığı "UMUD''un kendisine umut hakkı tanımamak ne hadlerine?" pankartı bu sembolizmin ifadesidir. Buradaki umut, patriyarkal ve devletçi şiddetin sınırlarını parçalayan yeni bir toplumsal dönüşümün kurucu ilkesi haline gelmektedir. Bu nedenle umut hakkı en çok kadınların mücadelesinde ete kemiğe bürünebilirdir.

Komisyon umut hakkını gündeme almalı

Barış hukukunun en somut ifadesi umut hakkıdır. Öcalan'a yönelik umut hakkının inkârı, çözümsüzlük siyasetinin hukuksal kurumsallaşmasıdır. TBMM çatısı altında oluşturulan Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'nda umut hakkının gündem olmaması, hatta Sn. Öcalan ziyaretinin de zamana yayılması, Kürt halkı açısından siyasal kopuşları ve toplumsal güvensizliği derinleştirmektedir. Toplumsal barış için en temel koşullardan biri olarak hem Kürtler hem de Türkiye toplumu için "ortak gelecek" fikrini besleyebilecek bir taahhüt işlevi üstlenmektedir.

Umudu tutsak alamazsınız

Bu nedenle Öcalan'ın özgürlüğü, bir siyasal pazarlık değil; hem siyasetin hem hukukun ortaklaştığı toplumsal bir zorunluluktur. Halkların kendi tarihine de sadık kalmasıdır. Bu yüzden Öcalan'ın özgürlüğü, yalnızca bir mahpusun değil, bir halkın ve aslında tüm toplumun adaletle bugünden geleceğe açılabilme imkanıdır. Bugün umut hakkı, meydanlara, gençlerin cesaretine, annelerin dirayetine, kadınların direniş sloganlarına, halkların demokratik yaşam arayışında barış ısrarına/kararlılığına dönüşmüştür.

Barışın, özgürlüğün ve umudun hukuku devletlerin soğuk metinlerinde bekletilmişse de, halkların özgür iradesinde yazılmıştır, taşmıştır. Öcalan bir halkın Umut aynasıdır. Ve bu nedenlerle Umudu tutsak alamazsınız.

Sn. Öcalan'ın farklı zamanlarda kullandığı "Milyonlarca halkı bir hücreye koyamazsınız" tespiti, her iki yönün birleşmesidir. Hem denetim hem de toplumsal sessizlik/kabullenme yaratma çabasıdır. Buna karşı umut hakkı, İmralı sisteminin reddi, kollektif özgürlüğün talebidir.

Bölüm III

Jineolojî perspektifiyle Barış ve Demokratik Toplum inşası

● **Berfin Güneş**

Rêber Apo'nun 27 Şubat 2025 tarihli "Barış ve Demokratik Toplum" çağrısı, yalnızca silahlı çatışmaları sonlandırmaya yönelik teknik bir girişim değil, aynı zamanda köklü bir toplumsal dönüşüm projesini temsil eder. Bu dönüşüm, barışın yalnızca çatışmasızlık hâli olarak anlaşılmasını aşar; onu demokratik toplumun kurucu ilkeleriyle iç içe geçmiş bir yaşam biçimi haline getirmeyi hedefler.

Bu bağlamda çağrı, yalnızca siyasi bir plan değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir dönüşüm manifestosu niteliğindedir. Çağrının teorik ve pratik merkezinde, Kürdistan Özgürlük Hareketi ve Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'nin 40 yılı aşkın mücadele, teori ve deneyim birikimi yer alır. Bu birikim, barışın inşasında sadece bir referans noktası değil, aynı zamanda yöntemsel ve etik bir çerçeve sunar.

Barış, toplumsal ve kültürel yeniden inşa ile mümkün

Hareketin barışa yaklaşımı, geleneksel elit-merkezli ve devletçi barış süreçlerinden radikal bir kopuşu temsil eder. Modernitenin hegemonik barış anlayışını, Westphalian ulus-devlet modelinin dayattığı ve diğer tüm bilgi ve yaşam biçimlerini dışlayıp görünmez kılan bir "bilgisel şiddet" (epistemik şiddet) olarak eleştirir. Bu eleştiri, yalnızca mevcut sistemin eksikliklerini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda barışı bilgisel bir direniş alanına dönüştüren radikal bir paradigma perspektifi sunar. Yaklaşım, yaklaşık beş bin yıllık devletçi uygarlık sisteminin krizine köklü bir yanıt olarak, hem teorik hem de pratik düzeyde özgün bir model oluşturur. Böylece barış, salt çatışmanın sona erdirilmesi değil, toplumsal ve kültürel yeniden inşayla eşzamanlı ilerleyen bir süreç olarak ele alınır.

Kürt kadınlarının barış yaklaşımı

Kürt kadınlarının barış yaklaşımı, Batılı feminizmlerden ve geleneksel sol hareketlerden belirgin biçimde ayrışır. Bu farklılığın temelinde, kadın özgürlüğünü toplumsal dönüşüm ve demokratikleşmenin asli dinamiği olarak gören "Demokratik Uygarlık" paradigması (devlet merkezli, hiyerarşik modele karşı, halkların kendi kendini yönettiği bir toplum modeli) ve onun doğrudan bilgisel ifadesi olan Jineolojî (kadın bilimi) yer alır. Jineolojî yalnızca bir "kadın çalışması" değil, modern bilim anlayışının totaliter ve erkek-egemen yapısına karşı geliştirilmiş alternatif bir bilgi sistemidir. Batı rasyonalizminin dayattığı ikilikçi zihniyete (akıl-duygu, erkek-kadın, insan-doğa) karşı çıkarak, bilginin yeniden tarihsel, mitolojik, felsefi, sosyolojik ve etik temeller üzerine kurulmasını önerir.

Bu yaklaşım, günümüzü etkileyen dar kimlik siyaseti sınırlarını aşarak ontolojik (varlığın ve yaşamın anlamına dair) bir dönüşüm projesini mümkün kılar. Devletçi-modernist paradigmaların ötesine geçerek Ortadoğu'nun kadim komünal değerleriyle kadın özgürlüğünü sentezler ve özgün bir ideolojik-mücadele tarzı geliştirir. Böylece barış, yalnızca politik bir hedef değil, aynı zamanda demokratik toplumun yeniden inşasının epistemolojik (bilginin kaynağı ve doğasına dair) ve kültürel zemini haline gelir.

Hareketin barış teorisi dört temel düzeyde incelenebilir:

Ontolojik düzey (varlık düzeyi)

Jin-Jiyan-Azadî (Kadın-Yaşam-Özgürlük) üçlemesi, varlığın temellerini ve yaşamın özüyle kurulan bağı yeniden düşünmeyi gerektirir. Burada kadın özgürlüğü, yalnızca politik bir talep değil, insanın kendisiyle, toplumla ve doğayla kuracağı ilişkinin temel belirleyici ilkesi olarak konumlandırılır.

Epistemolojik düzey (bilgi düzeyi)

Jineolojî'nin "kadının hakikati" vurgusu, Batı pozitivizminin tarafsızlık ve nesnellik iddiasını kökten sorgular. Kadın bakış açısını ve deneyimini meşru bir bilgi kaynağı olarak yükselterek erkek-egemen bilgi sistemlerine karşı çıkar. Bilgi alanındaki bu dönüşüm, doğrudan demokratik toplumun çoğulcu barış zeminini besler.

Politik düzey

Demokratik toplum modeli, ulus-devletin tekelci şiddetini ve merkeziyetçi yapısını aşmayı; tabandan örgütlenmiş, çoğulcu bir siyaset alternatifini hayata geçirmeyi hedefler. Bu da barışın ancak toplumsal özneleşme ve demokratik çoğulculukla birlikte sürdürülebileceğini ortaya koyar.

Etik ve ahlak düzeyi

Toplumsal barış, dayanışma, paylaşım ve ortak yaşam gibi komünal değerlerin yeniden inşasına dayanır. Bu yaklaşım, kapitalist modernitenin bireycilik ve rekabetçi etiğine radikal bir alternatiftir. Böylece barış, yalnızca siyasal bir anlaşma değil, aynı zamanda demokratik toplumun etik dokusunun güçlendirilmesi anlamına gelir. Teorik temellerin toplumsal hayatta anlam bulabilmesi için pratik adımların atılması şarttır. Kürt kadın hareketi, bu anlayışı somutlaştırarak barış ve demokratik toplum inşasını günlük yaşamın ve örgütlenmenin temel taşlarına dönüştürmeyi hedefler. Kadınlar, köylerden kentlere, meclislerden kooperatiflere kadar her alanda aktif bir biçimde rol alarak barışın ve demokratik değerlerin toplumsal bir pratiğe dönüşmesinin zeminini hazırlar.

Kürt Kadın Hareketi, kendi içindeki patriyarkal kalıntıları ve dogmatik eğilimleri, pozitivizmin etkisini sorgulamaktan kaçınmaz; sürekli bir öz-dönüşüm pratiği geliştirir.

Kürt kadın hareketinin barı ve demokrasi in asını bazı temel pratik ayaklar üzerinden ele almak mümkündür:

Öz-örgütlülük

Barışın temeline erkek-devlet iktidarının aşılmasını koyar. Kadınlar, barış sürecine "danışılan" mağdurlar olarak değil, süreci inşa eden özneler olarak katılırlar.

Kadın meclisleri, kooperatifleri, akademileri ve öz-savunma güçleri gibi kapsamlı bir öz-örgütlülük ağı bu yaklaşımın ifadesidir. Uygulanan eş başkanlık sistemi, %50 cinsiyet kotası ve kadın adalet komiteleri, teorinin pratikte somutlaşmış halidir. Bu örgütlenmeler, barışı toplumsal tabanda demokratikleşmeyle birlikte güçlendirir.

Toplumsal cinsiyetçilikle mücadele

Hareket, barış müzakerelerinin merkezine toplumsal cinsiyet eşitliği için adalet mekanizmaları kurulmasını koyar. 2013-2015 barış sürecinde kadın hareketinin temsil edildiği "Kadın Özgürlük Meclisi" bu amaca hizmet etmiştir. Barış, hukuki bir metinden önce toplumsal bir sözleşme olarak görülür.

Bu mücadele, 1990'lardan beri güçlü bir tarihe sahiptir: Barış Anneleri İnisiyatifi (1993), Barış İçin Kadın Girişimi (BİKG), Cumartesi Anneleri, Arkadaşıma Dokunma (1993), Barış İçin Kadın Buluşmaları (2004) ve Vakti Geldi (2005) bu sürecin önemli deneyimleridir. 27 Şubat 2025'te ilan edilen "Barışa İhtiyacımız Var" İnisiyatifi ise bu halkaların en güncelidir.

Alternatif kurumsal yapılar

Hareket, teorisini somut kurumlaşmalarla hayata geçirir ve modern devlet sistemine radikal alternatifler inşa eder. Bunlar arasında halk meclisleri, komünler ve kooperatifler; Jinwar kadın köyü; kadın adalet komiteleri; Jineolojî Akademileri sayılabilir.

Bu yapılar, barışın demokratik toplumun pratik kurumları aracılığıyla yaşamsallaştırılabileceğinin somut örnekleridir.

Küresel diyalog

Kürt kadın hareketi, dünyadaki feminist ve barış mücadelelerinden beslenirken, her deneyimin tarihsel ve toplumsal özgünlüğünü vurgular; indirgemeci yaklaşımlardan kaçınır. Hareket, uluslararası alanda baskın barış modellerini üç eksende eleştirir: Liberal barışın evrenselcilik iddiası ve Batı-merkezcilik; teknik müdahalelerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal nedenlerini görünmez kılması; devlet merkezli modellerin mikro-iktidar ilişkilerini göz ardı etmesi.

Sürekli bir öz-dönüşüm pratiği

Bu süreç, aynı zamanda Kürt kadın hareketinin özeleştirel bir öğrenme kapasitesini de gösterir. Hareket, kendi içindeki patriyarkal kalıntıları ve dogmatik eğilimleri, pozitivizmin etkisini sorgulamaktan kaçınmaz; sürekli bir öz-dönüşüm pratiği geliştirir. Bu özeleştirel tutum, hareketin teorik ve pratik gelişiminin temel dinamiğini oluşturur. Barış ve Demokratik Toplum ve Barış Çağrısı, bu kapsamlı tartışma sürecini yeni bir evreye taşımıştır.

Bu çağrı, yalnızca siyasi bir öneri olmanın ötesinde, epistemolojik bir kırılma noktasını temsil eder. Bu süreçte, başta Bakûr (Kuzey Kürdistan) olmak üzere tüm alanlarda yoğun kadın ve halk toplantıları, Jineolojî atölyeleri ve konferanslar düzenlenmekte; yeni mücadele yöntemleri ve paradigmasal ihtiyaçlar derinlemesine tartışılmaktadır. Kadın tarihinin gün yüzüne çıkarılması, ataerkil tahakkümün arkeolojisinin yapılması ve alternatif bir tarih yazımının geliştirilmesi bu sürecin temel eksenlerini oluşturur.

Özgün bir teorik paradigma sunumu

Kürt Kadın Özgürlük Hareketi, 21. yüzyılın karmaşık siyasal, toplumsal, epistemolojik ve felsefi sorunlarına özgün bir teorik paradigma sunmaktadır. Onların barış anlayışı, iktidarı ve şiddeti yeniden üreten geleneksel diplomatik süreçlere karşı köklü bir alternatiftir ve yeni bir mücadele sürecidir. Barışı, "devlet + demokrasi" formülünden öte, kadın özgürlüğü temelinde yükselen demokratik bir toplumun kendisi olarak tanımlar.

Rêber Apo'nun çağrısı, bu 40 yıllık birikimin doruk noktasıdır. Projenin başarısı, kadınların entelektüel, siyasi ve toplumsal öncülüğü ile öz-örgütlülüklerinin merkezi konumuna bağlıdır. Bu yaklaşım, barış ve demokratik toplum inşasını birbirinden ayrı değil, aynı bütünün iki yönü olarak ele alır; teorik, epistemolojik ve pratik açıdan bütünlüklü bir perspektif sunar.

ABDULLAH ÖCALAN

Doğa ve Anlam veya Doğanın Diyalektiği

Belki çok az akla gelebilecek Doğa ve Anlam veya Doğanın Diyalektiği ile başlamak istedim. Ne ifade edilmek isteniyor bununla. Biraz daha açmaya çalışayım. Anlam bir ilişkiselliğe ve paylaşıma işaret eder. Karakteristik olarak ortaklaşmacı, toplumsal bir kavramdır. Anlam her şeyden önce bir şeyin anlamıdır. Varlıktan bağımsız bir anlamdan söz edilemez.

Peki anlam nasıl oluşur? İnsan doğayı dinleyerek anlam gücünü geliştirir. İlk öğrenme tarzının mimetik olması bundandır. İnsan doğayı dinleyerek doğadan dönüştürür.

Her dönemin hakim düşüncesi, o dönemin hakikati oluyor

Toplumsal tarih boyunca doğayı dinleyerek öğrenme yöntemi giderek zayıflamıştır. Çünkü simgesel dil ve analitik zihin geliştikçe insan doğayı kendi kavramları ile tanımlamıştır ki, insanın doğaya yabancılaşması sonucu doğurmuştur ve bu yabancılaşma kapitalist modernite sürecinde zirveleşmiştir. Her dönemin hakim düşüncesi, o dönemin hakikati oluyor. Yani bir dönemin hakim düşüncesi varsa, o dönemin hakikati olarak kabul ediliyor. Bir gerçeklik var onun bir ifadesi var ve o ifade de bir düşünceyi ya da hayali ifade ediyor. Mesela mitik düşüncenin hakim olduğu o döneme mitik dönem diyoruz.

Yani tamamen hayallerle ifade edilen bir dönem. İnsanlığın yaşadığı en uzun dönem. Milyonlarca yıl bir mitik dönem yaşandı. Hatta mimetik yanı ağır basan, bir hayvanların o taklitçi sezgileriyle iç içedir... Bu milyonlarca yıla mimetik dönem diyoruz. Mimetik ardı sıra mitik düşünce gelişti. O büyük ölçüde neolitik, yukarı neolitik, mezolotik, dönem hakikatidir. Toplumsal karşılığı klan kabile toplumudur. Bitki ve hayvanların evcilleşmesi denilen aslında bir yeni kültür bir yeni yaşam biçiminin ilk defa yaşandığı bir dönemin ifadesi oluyor. Mimetik yani hayvan sezgilerini aşan bir düşüncedir mitik düşünce. Tamamen hayallerle ifade ediliyor. İnsanda bir sembolik düşünce gelişiyor. Hayvandan düşünce bağlamında bir ayrışma var, simgesel düşünce sadece insana özgür bir düşünse. İnsan hayvandan simgesel düşünce ile ayrışır. Mimetik düşüncede sembolizm yoktur, taklit vardır. Taklit bir düşünce midir değil midir, tartışılır. Hayvanda zihin olabilir ama o düşünce durumu değil.

Mitik dönemin düşüncesi bu anlamda simgeseldir. Mitik dönemin düşünce dünyası masallardır, biraz ötesinde tek tanrılı din dediğimiz veya ona benzer bir dinsel düşünce var. Aşağı yukarı günümüze kadar bir dini düşünce dini anlamlandırma aşaması söz konusu. İkisi de Ortadoğu insanlığın beşiği dediğimiz bugünkü Yukarı Mezopotamya kaynaklıdır. Hem mitik ve hem dinsel düşüncelerin beşiği bu Dicle -Fırat vadileridir.

Mitler toplumsallaşmanın gerektirdiği anlam örüntüleridir

Mitler toplumsallaşmanın gerektirdiği anlam örüntüleridir. Toplumsal yaşamın maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılayan bir imgelem olarak toplum kurucu rol oynarlar. Bu yönüyle klan toplumsallaşmanın zihin gücü hakikati oluşturucudur. Büyük ekolojik döngü, yaklaşık 15 bin yıl önce sona eriyor. Orda yeni bir iklimsel dönem başlıyor. Bu, neolitiği imkan dahiline sokuyor ve yeni bir dönem başlıyor.

İnsan varlığı da burada önce dili icad ediyor, simgesel düşünceyi kabul ediyor. Uygarlığa, devlete sıçrama yapıyor.

Felsefe ile mitoloji arasındaki dönem olmazsa olmaz bir dönemdir

Bu dönemin düşüncesi doğayı ifade eder mi, doğa için biçtiği anlam var mı? Aslında var gibi gözüküyor. Örnek olarak İslam'ı alırsak her şeyin bağlandığı bir Allah kavramı var. Allah işte evreni kuşatan, an be an her şeye hükmeden, an be an her şeyi yaratan varlık olarak Allah'ın tanımı yapılır. Hatta tanımlanmazlığı ifade edilir. Bir imandır, ifade edilemez diye sunulur. İslam demek bu demektir. Aslında bu bir aşamadır ve bu çok çarpıcı bir aşamadır insanlık tarihinde. İslam'ın bu kadar etkili olmasının nedeni de budur. Felsefe ile mitolojik düşünce arası bir düşüncedir İslam. İslami düşünce ne tam felsefedir ne tam mitik düşüncedir. İkisine de şiddetle karşıdır, Gazali'de ifadesini bu bulur. Eğer bir ekol olarak bahsedeceksek, ki hakim ekoldür Gazali, bir yandan Avrupa'da zafere giden bilime yol açan felsefeye kapıları kapatır. Diğer yandan kelamı geliştirir, ama kelam demek felsefe demek değil. Diğer yandan mitolojik çağı da kapatır. Ve böyle yepyeni bir İslam çağı doğar. Çok etkilidir. Çağa damgasını vurmuştur. Hem Hristiyanlığı hem Tevrat'ı hem Hint Çin dinlerini, geriletmiş kendisine bir alan açmıştır.

Neden? Çünkü önemli bir aşamadır. Felsefe ile mitoloji arasındaki dönem olmazsa olmaz bir dönemdir, ona bir peygamber gerekiyor. Hz. Muhammed'de onu ifade ediyor. Hani Allah'ın 99 sıfatı var denir ya. 99 sıfat öteki olarak anlam bulan her şeydir. Evren felsefedir aslında. Bunun ön aşamasıydı. 99 sıfat bir felsefedir. Bir programdır. Modernitenin felsefi öncülü, bilim felsefesinin öncülü. Bundan ötürü çok etkilidir. Hıristiyanlığa göre.

Fakat açmazı da kendi içinde, çünkü kendi içinde modern felsefeye geçişin kapısını kapatmış. Meşhur İbni Rüşt ve Gazali çatışması bilinir. Batı ise Gazali, İbni Rüştü mahkum ederken, batı düşüncesi İbni Rüştü esas alır ve geliştirir. Bildiğimiz felsefi ve bilimsel devrimi yapar, İslam ise ona tamamen kapalı kalır. Ve batı üstünlüğü batı yükselişi başlar. İslam ile mitik düşüncede ve hatta Tevrat dini olarak (ki buna Museviler diyoruz) ondan daha çok hakikati ifade eder ama çok ısrarcı olduğu için gerek Hıristiyanlıktaki yeni açılımlar gerek mitolojideki katı inanç yaklaşımı iki yönlü bir baskı yaratır.

Kapalılık İslami müthiş tutucu güç haline getirir. 15. Ve 16. Yüzyıllar tutuculuğun zirve yaptığı yıllardır. 9 -10. yüzyıllar İslam'da bir Rönesans dönemidir, bir rönesanstır, bütün dünyayı etkiler. Ama 15. 16. Yüzyılların muazzam bir tutuculaşma dönemidir ve fiilen İslam biter. Bunun somut ifadesi Safavilerde, Babur Hindistan'ında ve İstanbul merkezli Osmanlılarda büyük bir tutuculuk başlar ve o tutuculuk zaten bir yüz yıl sonra 17. ve 18.yüzyıllarda ömrünü tamamlar. Bana göre İslam 18.yüzyıllarda da bitmiştir. Hayatiyeti kalmamıştır, ondan sonra istismar edilmiştir. İngilizler bu İslamı istismar eder ve bildiğimiz o cihan egemenliğine, küçük bir adadan küresel bir hegemonyaya ulaşırlar. Bu İslam'daki tutuculukla bağlantılıdır. Bunu niye belirtiyorum. Buna biraz da Hıristiyanlık dahil ettim. Çünkü Hıristiyanlıkta batı üstünlüğü başladı. Hıristiyanlıkta yaşanan o reformasyon islamda olmadı.

Ya hegemona boyun eğersin ya hakiki bir savaş yürütürsün

Şiilik bunu denedi yapamadı. Batıda reformasyondan aydınlanmaya geçildi. Rönesans da bununla bağlantılı, Reform, Rönesans, aydınlanma batının zihinsel üstünlüğünü mümkün kıldı, başarılı kıldı. İşte 18. Yüzyılda Fransız Devrimi, İngiliz Sanayi Devrimi, Fransız Politik devrimi bildiğimiz küresel çağda 19. Yüzyılda zirve yaptı. 20. Yüzyılda bu zirveyi sürdürdü şimdi yepyeni bir aşamaya geçiliyor. Neden bunları belirtiyorum? Hani geçmişi doğru yorumlayamazsak geçmiş veya gelenek doğru anlamlandırılamazsa günümüzü anlayamayız, günümüzü anlamadıktan sonra zaten gelecek anlamlandırılamaz.

İslam hele Kemalizm her ne kadar pozitivist düşünceyi egemen kılmanın adıysa da şu anda muhafazakar düşünce İslam'ı hakim kılmaya çalışıyor. Batıda pozitivizm aşılırken Türkiye'de muazzam bir tutuculuğa dönüştü. İslam'ın esamesi okunmuyor. İşte beş milyonluk İsrail karşısında 300 milyonluk Arap İslam'ı nefes bile alamıyor. İslam bundan sorumlu tabi. Bunlara rağmen hala biz İslam'lıcılık taslıyorsak burada bir bit yeniği var. Bunu doğru anlamak için bunları belirtiyorum. Hatta Hristiyanlık mı egemen Müslümanlık mı gibi bir soru var. Yüzde 99 Hristiyan egemendir. Bunları doğru ifade etmek gerekiyor, gerisi dilenciliktir. Batının kavramlarıyla batıya karşı İslam'ı savunuyorlar. Böyle İslam savunması olmaz. Batı felsefede bilimde teknikte olağanüstü üstün, sen onun kalıntılarından, kenarından köşesinden yararlanmak istiyorsun. Ve bunu da dilencilik biçiminde yapıyorsun. Bunun çok başarı şansı olmadığı, son Gazze olayında ortaya çıktı. Saldırı yapıyor İsrail'e. Senin saldırı yaptığın İsrail dünya hegemonu. Sonra da ona karşı BM, AB bilmem insan hakları komisyonundan yardım diliyor.

Yardım dilediğin kurumlar İsrail'in damgasını vurduğu kurumlardır. İsrail'i hakiki düşman ilan etmişsen o kurumlardan dilencilik yapmayacaksın. Tutarlı isen, milleti aldatmak istemiyorsan, yapma. O hegemon güçtür. Ya hegemona boyun eğersin ya hakiki bir savaş yürütürsün. Bu Türkiye'de yapılmadığı için düşünceler karma karışık ve yine sermaye vurgun yaparak kendini katlayarak, bu çatışmadan egemenliğini güçlendiriyor. Buna dikkat çekmek için ben bu bölümü açtım. Bunu anlamak tabi günümüzü doğru anlamakla bağlantılı. Bu aydınlatıcı oluyor, sanırım bunu fazla açmaya gerek yok.

Toplumsal tarih boyunca doğayı dinleyerek öğrenme yöntemi giderek zayıflamıştır. Çünkü simgesel dil ve analitik zihin geliştikçe insan doğayı kendi kavramları ile tanımlamıştır ki, insanın doğaya yabancılaşması sonucu doğurmuştur ve bu yabancılaşma kapitalist modernite sürecinde zirveleşmiştir. Her dönemin hakim düşüncesi, o dönemin hakikati oluyor. Yani bir dönemin hakim düşüncesi varsa, o dönemin hakikati olarak kabul ediliyor.

"Kürt varlığında ve sorunsallığında bir dönemin sonu, yeni dönemin eşiğinde olmak" başlığı ile sunulan tarihi perspektifinden alıntılanmıştır.

◆ Şoreşa Rojava ya ku stratejiya Xeta Sêyemîn li ser bingeha perspektîfên Rêber Apo esas girt û modela xweseriya demokratîk û konfederal a gelan avakiriye, piraniya tevgerên civakî yên demokratîk li Bakurê Afrîkayê û Rojhilata Navîn ji hêla hêzên derve ve hatin tepisandin an jî ji bo guhertina dîktatoran û gurrkirina şerên wekaletê hatin bikar anîn.

Koridor û nexşe yên nû

● Şervîn Nûdem

Di qonaxa niha ya Şerê Cîhanê yê Sêyemîn de, hejmarek nexşe û senaryoyên li ser siberoja Rojhilata Navîn belav dibin. Hê jî di sedsala 20an de, hêzên mêhtînger Îngilîstan û Fransa beriya bidawîbûna Şerê Cîhanê yê Yekem bi Peymana Sykes-Picot (1916) dest bi dabeşkirina axên Împeratoriya Osmanî ya hilweşiyayî kiribûn. Zilamên sipî dest bi xêzkirina sînorên nû li seranserê Rojhilata Navîn kirin.

Bi Peymana Lozanê (1923) û Plana Dabeşkirina Filistînê ya Neteweyên Yekbûyî (1947) ve, hêzên serketî yên şerên cîhanê li Rojhilata Navîn sîstemeke netewe-dewlet afirandin da ku desthilatdariya xwe û berjewendiyên xwe li gorî qanûna "parve bike û hikum bike" misoger bikin. Ev nîzama mêhtînger bi talan, gurrkirina neteweperestî û olperestiyê, şer û qirkirinê pêk hat. Yên ku herî zêde bi êş, qirkirin û koçberiyê re rû bi rû hatin gelê Kurd û Filistînî bûn. Di encamê de herdu gel jî heta roja îro ji bo parastina hebûna xwe û ji bo jiyaneke bi rûmet û azadiyê li welatên xwe têdikoşin.

Koordînatên şerê cîhanê yê sêyemîn

Piştî hilweşîna Yekîtiya Sovyetê, hêzên hegemonîk ên Rojavayî, bi pêşengiya DYE, dest bi xêzkirina nexşe û stratejiyên ji bo "Nizama Cîhanê ya Nû" ya yekalî kirin. Gava yekem ber bi dagirkirina tevahiya çavkanî û bazarên Rojhilata Navîn di nav avahiya qezencê ya modernîteya kapîtalîst de Şerê Kendavê di sala 1991an de bû. Bi komploya navneteweyî ya 9ê Cotmeha 1998an û dîlgirtina Rêber Apo ve hêzên hegemon dixwestin nîşan bidin: Alternatîfek tune! Şerê li dijî Afganistanê di sala 2001an de û Şerê Iraqê di sala 2003an de, nexşerê ya Şerê Cîhanê yê Sêyemîn eşkere kirin.

George Bush bombebarankirina bajaran, îşkencekirina sivîlan û avakirina baregehên leşkerî yên Amerîkî li Afganistan û Iraqê wekî "Projeya Rojhilata Navîn a Mezin" pêşkêş kir. Wî îdia dikir ku bi rêya "kaosa avaker" ew ê "demokrasî û rêveberiyên baş, derfetên aborî û di encamê de zanebûna civakê" pêş bixe.

Îslama siyasî bi rengên nerm û tundderew jî yek ji stûnên vê projeyê bû: ji El Qaîdeyê, Talîbanê, Birayên Misilman, Hamas û AKPê bigire heya Daîs û HTŞ. Armanca serekî ya vê projeyê rûxandina nirxên manewî, exlaqî, çanda berxwedanê û hevgirtina hezaran salan a gelên Rojhilata Navîn bû. Bi vê meqsad hêzên hegemon ên Rojavayî di sala 2011an de destwerdana "Bihara Ereban" kirin. Ji bilî Şoreşa Rojava ya ku stratejiya Xeta Sêyemîn li ser bingeha perspektîfên Rêber Apo esas girt û modela xweseriya demokratîk û konfederal a gelan avakiriye, piraniya tevgerên civakî yên demokratîk li Bakurê Afrîkayê û Rojhilata Navîn ji hêla hêzên derve ve hatin tepisandin an jî ji bo guhertina dîktatoran û gurrkirina şerên wekaletê hatin bikar anîn.

Em pir baş dizanin ku hikûmeta AKPê di şerê li Sûriyeyê û di avakirina çeteyên qaşo "muxalîf" de çi rol lîstiye. Carna zêdetir, carna kêmtir li gorî berjewendiyên hêzên hegemonîk, Tirkiyê fonên NATO, NY û YE ji bo bi rêveberina û bi çekkirina çeteyên wekî El-Nusra, DAIŞ, SNA û HTŞ dirazand da ku ew ê wan ji bo êrîşên qirkirinê li dijî Kurdan li Rojava, li dijî Elewiyan li herêma peravê, an li dijî Durzu li Suweydayê bi kar bînin. Ji Îdlibê heta Başûrê Kurdistanê, ji Lîbyayê heta Somaliyê hikumeta AKPê korîdorên kuştinê li Afrîka û Rojhilata Navîn ji wan artêşên kûjêr re vekir.

Dûbendiya 'imperatoriya osmanî ya nû' û 'îsraîla mezin'

Bi nexşeyek di destê xwe de Erdogan di axaftina xwe ya li Civata Giştî ya Neteweyên Yekbûyî de di 20ê Îlona 2022an de vîzyona xwe ji bo Sûriyeyê ragihand: Bi dagirkirina tevahiya bakurê Sûriyeyê ango bi hilweşandina Xweseriya Demokratîk li Rojava/Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê ve çûyîna ber bi Împeratoriya Osmanî ya Nû ve. Balkêş e ku Netanyahu tam salek û du roj şûnda, di 22ê Îlona 2023an de li civîna 78emîn a Civata Giştî ya Neteweyên Yekbûyî de nexşeya xwe ya "Îsraîla Mezin" pêşkêş kir. Li gorî vî nexşeyê, Împeratoriya Mezin a Îsraîlê erdnîgariya ji çema Nîlê aliyê rojava heta çema Firatê aliyê rojhilat, û ji Erebistana Siûdî aliyê başûr heta Dîlok û Urfayê aliyê bakur nav xwe dihewîne. Dibe ku du sal berê, vê yekî wekî tiştekî ji derve aqil û rastiyê hatibe nirxandin. Lêbelê, dema ku em hin ji peymanên ku ji sala 2020an vir ve di bin seweriya Îsraîl û Amerîkayê de hatine pêşxistin ber çavan bigirin, em dibînin ku Îsraîl zû de kevirên pêkanîna vê projeya mêhtîngeriyê danî.

Qonaxa yekem, Peymanên Birahîmî yên di Îlona 2020an de bi Îmaratên Ereb, Behreyn û Maxrib re hatin îmzekirin bûn. Ew bi awayekî durû behsa "pêşvebirina diyaloga nav olan û çandan ji bo pêşxistina çandeke aştiyê di navbera sê baweriyên Birahîmî û hemû mirovahiyê de" dikin. "Em piştgiriyê didin pêşketina zanist, huner, tenduristî û bazirganiyê da ku mirovahiyê îlham bigire, potansiyela mirovan derxin holê û neteweyan nêzî hev bikin. Em hewl didin ku radîkalîzm û pevçûnan bi dawî bikin da ku siberojeke xweştir ji bo hemû zarokan misoger bikin. Em li Rojhilata Navîn û li seranserê cîhanê vîzyoneke ji bo aşitî, ewlehî û dewlemendbûnê dişopînin." Ev gotinên xweş û gulover in. Lê belê armanca esasî ya Peymanên Brahîmî yên dualî derbaskirina tecrîda dîplomatîk a Îsraîl li Rojhilata Navîn bû. Di rastiyê de, ev peyman ne aşitî û ewlehiyê lê menfaatên aborî, siyasî û leşkerî yên îmzekeran parastiye. Lewma jî ji aliyê dewletên Ereb ve li dijî qirkirina gelê Filistînî li Xezeyê ya ku Îsraîlê ji 7ê Cotmeha 2023an vir ve pêk tîne, tu helwesteke cîdî nehatiye nîşandan. Her wiha êrîşên dawî yên Îsreal li ser Îranê û desteserkirina axa Sûriyeyê jî têne tehemûlkirin.

Peymanên Birahîmî xizmeta guhertina koordînatên jeostratejîk ên bazirganî û siyaseta cîhanî li gorî berjewendiyên Îsraîl, DYA û YEyê li dijî belavbûna bandora Çîn, Rûsya, Îran û Tirkiyeyê dikin. Her wiha Îsraîl, Yewnanistan û Qibrisê wekî alternatîfa projeyên boriyên gazê yên Tirkiyeyê di sala 2020an de li ser Projeya Boriya EastMed a bi dirêjahiya nêzîkî 1,900 kîlometreyan dest bi hevkariyê kirin. Armanca gihandina çavkaniyên gazê yên li Îsraîl û Qibrisê bo Yewnanistan û Îtalyayê ew e ku girêdana Ewropayê bi gaza xwezayî ya ji Rûsyayê were derbaskirin. Avakirina Korîdora Aborî ya IMEC ji Hindistanê li ser Rojhilata Navîn ber bi Ewropayê ve ya ku di Lûtkeya G20 di sala 2023an de li Hindistanê hate ragihandin, dîsa avantajên mezin ên siyasî û aborî ji bo Îsrael dihewîne. Lê Tirkiye wê dîsa bêpar bimîne. Pê ve girêdayî Korîdora Dawud ya ku ji Îsraîl li ser Çiyayên Golanê û Suweydayê heta çema Firatê û Başûrê Kurdistanê dirêj bibe nexşeyeke nû ya jeostratejîk ji bo dabînkirina enerjiyê û rêyên bazirganiyê. Bi van projeyan ve hem hiqûqa navneteweyî û peymanên NY, hem jî Peymanên Sykes-Picot û Lozanê yên sedsala 20an hatine betal kirin.

Xelekeke bingehîn a dizayna nû ya ku hêzên hegemonîk ên Rojavayî ji bo Rojhilata Navîn bê bandor kirina Îran û Tirkiyeyê armanc dike. Ji ber vê yeke jî Îsraîl û DYA niha li ser imzekirina "Peymanên Îbrahîm" bi hikûmetên Azerbaycan û Colanî li Şamê re dixebitin da ku têkiliyên xwe yên îstîxbarat, parastin û enerjiyê xurt bikin. Ev paşxaneya şerê desthilatdariyê ye ku Tirkiye û Îsraîl ji hilweşîna rejîma Baasê ve li ser Sûriyeyê dimeşînin. Çawa nexşeyên sedsala 20an topografya wêran û qirkirinan temsîl dikin, nexşeyên hêzên raqîb ên modernîteya kapîtalîst di sedsala 21an de jî heman wêne xêz dikin. Şopa wan a xwînê ji êrîşên qirkirinê Kurdistanê heya Fîlîstînê, ji herêma peravê Deryaya Spî heta Suweydayê xuya dibe.

Gef û hewldanên Hakan Fîdan bi armanca seferberkirina hikûmeta HTŞ û çeteyên din ji bo şerekî din li dijî herêmên Rêveberiya Xweseriya Demokratîk a Bakur û rojhilatê Sûriyeyê berdewamiya heman şopa xwînê armanc dikin.

Nexşerêya aştiyê li rojhilata navîn

Eşkere bûye ku modernîteya kapîtalîst, bi sê siwarên xwe yên mahşerê – netew-dewlet, kapîtalîzm û endustriyalîzmê - sedema şer û wêrankirina jiyanê ye. Proje û nexşeyên "nû" yên ku ji hêla stratejîvanên "sîstema cîhana nû" ve di bin navê "aştî, demokrasî û serfiraziyê" de têne pêşkêş kirin, li ser heman paradîgmaya dij-mirovî hatine xêz kirin. Li hember vê topografiya hovetiyê ya ku ber bi Şerê Amagendonê li Rojhilata Navîn ve diçe, Rêber Apo, bi manîfestoya xwe ya dîrokî ji bo aştî û civakek demokratîk, nexşerêya ji bo derketina ji kaosê danî:

Alternatîfa rastekîn, çareseriya Neteweyên Demokratîk û Modernîteya Demokratîk li Rojhilata Navîn e. Ew xwe dispêhre xwerêveberina komunal a civakan û muzakerên ji bo entegrasyona demokratîk. Destpêka rûniştinên 'Komîsyona Hevgirtina Neteweyî, Xwişk-Biratî û Demokrasiyê' li parlamentoya Tirkiyeyê nîşan dide ku beşeke dewleta Tirkiyeyê jî di ferqê de ye ku hebûna wê bi xwe jî bi çareseriyek demokratîk û aştiyane ya pirsgirêka Kurd ve girêdayî ye. Lê belê, gelo Tirkiye bi rastî dikare vê derfetê bikar bîne û bibe komareke demokratîk ya ku rê li ber nexşeya aştiyê li Rojhilata Navîn vebike? Bersiveke erênî ya vê pirse bi sê mijarên bingehîn ve girêdayî ye: Bidawîanîna êrîşkariya li dijî herêmên Xweseriya Demokratîk a Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê; bidawîanîna şer û zextên li dijî Tevgera Azadiya Kurdistanê; û beriya her tiştî serbestberdana Rêber Apo û derfetên wî yên beşdariya bêyî astengî di nav xebatên pêvajoya siyaseta demokratîk û aştiyê de. Ji ber vê pêwîste ku em rêxistinbûnên xwe yên jinan û gelan ên komînal û enternasyonal berfireh bikin û têkoşîna xwe ya siyasî bilind bikin da ku hikumeta Tirk jî bi lezgîn van hersê gavan bicîh bîne.

Tenê wiha pêkan bibe ku bihareke jin û gelan li Rojhilata Navîn bi wateya xwe ya heqîqî pêş bikeve û êdî nema zilamên sipî yên mêhtînger çarenûsa Rojhilata Navîn diyar bikin. Peyamên Konferansên Jinên Kurd, Yekrêziya Gelê Kurd û her wiha Yekhelwestiya Pêkhateyên Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê ya bi beşdariya 500 nûner di 8ê Tebaxa 2025an de li bajarê Hesekê pêk hat vîna jin û gelan diyar kirine.

Bi jin jiyan azadî re ber bi şoreşa jinê ve

● **Koordînasyona PAJK**

Sîstemê ji mêj ve şensê xwe yê sererastbûnê bi reforman ji dest daye. Ya pêdivî pê heye 'şoreşeke jinê ye' ya ku wê li tevahiya qadên civakî were meşandin. Çawa ku koletiya jinê koletiya herî kûr e, divê şoreşa jinê jî bibe şoreşa herî kûr a wekhevî û azadiyê. Şoreşa jinê divê hem di teorî û hem jî di çalakiyê de gavên bi kok biavêje. Beriya her tiştî li dijî îdeolojiya cinsiyetparêz şerekî dewamî û dijber hewce dike. Şoreşa jinê ferz dike ku li dijî zêhniyeta tecawizkar a bîstûçar saetên rojê li ser kar e, di warê exlaqî û polîtîk de jî şer were xurtkirin. Ji bo şoreşa jinê, divê diyardeya zarokanînê ya bi armanca mêtinkarî û desthilatdariyê were mehkûmkirin û redkirin. Şoreşa jinê ferz dike ku îradeya zarokanînê bi temamî ji jina azadbûyî re were hiştin. Divê di îdeolojiya xanedantî û malbatê de şoreş pêk bê. Herçî ya herî girîng jî divê mirov ji felsefeya heyî ya jiyana bi jinê re, belkî jî ya ji vê rastir, ji vê bêfelsefetiyê bibihure. Divê mirov hêza jiyanê, bi jinê re ne di têgihiştina zarokanîn û amûra têrkirina xwestekên cinsî de, weke tayê herî xurt ê dostaniyê, hevaltiyê û civakbûnê di afirandina bedewî, sedaqet, aştî û esaletê de ji bo parvekirina bi awayekî azad û wekhev bibîne. Bêguman bi jinê re parvekirina jiyaneke azad û wekhev, hewce bi zanyartiya beramber bi heqîqeta civakî ya mutleq rast dimeşe, heye. Eşqa rastî bi tenê di tewazuna hêzê ya heqîqeta civakî de bi beramber hev, dikare pêk bê. Bi kesayetên bi koletî, destavêtin û desthilatdariyê bûne, eşq ti carî pêk nayê. Îflasên malbatan û ezmûnên serneketî yên dewamî û zêde pêk tên, vê rastiyê piştrast dikin. Heger jin jî herî kêm bi qasî mêr bibe xwediyê hêza civakî û zanyartiyê, hingê dibe ku evîn û xweşikî, bi awayekî azad û wekhev di nava aştiyê de û bê desthilatdarî çêbibin û bi parvekirinê pêk werin. Roja me ya îro ferz dike ku şoreşa jinê ya sedsala 21'ê li pêş were girtin. Slogana "Yan jiyan an jî barbartî" vê şoreşê ferz dike.'[1]

❖ Destpêk

Her çiqas gelek alî didîtin ku sedsala 21. wê bibe sedsala jinê jî lê yê ku got şoreşên vê sedsalê wê bibin şoreşên jinan, bîrdoziya vê sedsalê wê bibe azadiya jinê û vê yekê şênber kir Rêber APO bû. Di salên 90î de diyar kir ku divê şoreşa Kurdistanê di karaktera şoreşa jinê de be û bi vê re hişt ku li ser esasên azadiya jinê xwe ji xitimîna bîrdoziya sosyalîst xilas bikin.

Bi îlankirina bîrdoziya rizgariya jinê, avakirina partîbûna wê, bi artêşbûna jinê ya sî salê xwe pişt xwe hiştî re ketina me ya vê sedsalê di encama vê pêşbinî û amadekariyan de bû. Ev sî salên derbas bûyî weke şoreşa jinê teşe da şoreşa Kurdistanê. Em jî bûn tevgereke jin a ku ji şoreşa jin a cîhanê re di hêla teorîk, rêxistinî û çalakî de perspektîf dide.

❖ Bi rabûna jinan derfetên şoreşê heye

Çaresernekirina nakokiya herî kevin û bingehîn a ku bû sedema herênaya(dîlema) serdestbindest; êdî ket rewşeke ku bi qirkirina li ser jin, xweza û civakê re hemû dinyayê ber bi karesatan ve dibe. Jinên ku di deh salên dawî de bi awayekî herî giran berdelên krîza sîstematîk didin, êdî li hemû dinyayê pêşengtiya mûxalefeta civakî dikin. Jin li her derê li hemberî dîktatoran, çeteyên paramîlîter, tecawizkaran, dewletan, mêtingeriya kapîtalîst û karesata ekolojîk derbasî çalakiyê bûn û pêla berxwedanê bilind kirin. Berxwedana jinê ya ku bi meşên bi milyonan jinan, bi grevên jinan, bi avakirina rêveberiyên xweser, bi rêxistinkirina hêzên xweparastinê re di şert û mercên herî giran de jî bi rê û rêbazên afirîner, bi dans, mûzîk û performansên wan re bilind bû, bû hêviya serdemê. Lê di vê serdema ku em bi qirkirina civak, jin û xwezayê re rû bi rû ne de, ji me re tişta ji hêviyê zêdetir pêwîst e. Wek tevger ev demeke dirêje em li ser şoreşa jinê nîqaşan dimeşînin, îdiaya me ya pêşengtiyê heye û ji bo vê gavan davêjin. Ji bo azadiya jinê bi milyonan jin û bi hezaran rêxistin têdikoşin lê em wek tevger bi awayekî herî xurt îdîaya pêşengtiyê tînin ser ziman û divê li gorî bendewarî û berpirsiyariyên xwe gavan bavêjin. Hinek beşên ji tevgerên azadiya jinê bi heman berpirsiyartiyê femînîzma sedsala 21emîn û terzê çalakiya wê nîqaş dikin, ji bo vê yekê manîfestoyan amade dikin. Ev jî teyisîna pêwîstiya di asta kûrewî de fikirandin, nîqaşkirin, derbasî çalakî û sazî bûyînê ye. Ji ber em daxwazkarê pêşengtiya şoreşa jinê ne ku weke karakterê serdemê bi rabûna jinan êdî derfetên pêkanîna vê şoreşê heye, divê pêkhateyeke li gor vê û biryarên vê pêk bên. Ezmûnê me yên nêzî çil salî encamên ku li seranserê Kurdistanê şoreşa jinê bi gewde bibe derxistin holê. Tevî êrîş û zextên bênavber jî, di mijara azadiya jinê de asta me ya rêxistinbûn û sazîbûnê ya li Bakurê Kurdistan û Tirkiye bi qasî civaka Kurd civaka Tirkiye jî bandor kir. Pêşveçûnên şoreşgerî yên di asta şoreşa jinê de li Rojavayê Kurdistanê çêdibin bandoreke herêmî û kûrewî çêkir.

Em li Başûr û Rojhilatê Kurdistanê bûn hêviya jinan. Pêşveçûnên me li Kurdistanê derxist holê her çû pêşveçûnên şoreşgerî yên ku vediguherin nasnameyeke nû ya jinê ya Rojhilata Navîn da destpêkirin. Gengaz e ku ev bandorî di serî de belavî jinên Ereb, Fers û Tirkiye û hemû jin û gelên Rojhilata Navîn bibe. Berxwedana me ya xweparastinê, kûrahiya me ya di milîtaniya jinê de, asta me ya pêşxistina rêxistinbûyîna jina azad û polîtîkbûyîna me, derveyî pergalê mayîna me, dînamîka me ya pêşketinê ya xwe dispêre hêza me ya cewherî û kapasîteya me ya ku dikare vê pêşengtiyê bigre ser xwe êdî berçav bûne. Em êdî asteke azadiya jinê ya ku di asta kûrewî de deng vedide temsîl dikin. Ev rewş bala hêzên kapîtalîst û hegemon jî dikşîne.

❖ Îdîaya me ya pêşengtî me dike hedefa êrîşên giran

Pergala mêrê serdest di ferqa krîza xwe de ye û dibîne ku alternatîfa vê yekê şoreşa jinê ye. Ji ber ku mekana şerê cîhanê yê sêyemîn û mekana şoreşa jinê eynî ye, partiya me ya ku pêşengtî dike û hêzên hegemonîk ên kûrewî di heman cihî de rastî hev hatin. Li hemû dinyayê bilindbûyîna rejîmên faşîzan ên ku rewşa herî bisazî û rafîne ya serdestiya mêr in yekser girêdayî vê yekê ye. Her tim dema ku asîka (Silûet) şoreşê xuya dike hêzên dijberî şoreşê ji bo ku şoreşê vala derxînin amade dibin. Pergala neolîberal xwe ji nû ve rêxistin dike û stratejiyên ku potansiyela şoreşa jinê ji holê rabike ava dike. Di çavkaniya êrîşên li dijî jinan de ev rastî heye. Lewma, aliyekî îdîaya me ya şoreşa jinê berpirsiyartî, derfet û pêdiviyên serdemê ne lê aliyê din jî xwe û destkeftiyên xwe parastin e.

Îdîaya me ya pêşengtî kirina ji şoreşa jinê re, tevgera me dike hedefa êrîşên giran. Pergala mêrê serdest a ku hemû tevgerên alternatîf tesfiye dike, asîmîle dike di ferqa vê potansîyela me de ye û bi vî awayî êrîş dike. Rêbazên şerê fizîkî, derûnî û taybet ên li dijî tevgera me bi awayekî bandortir ketiye meriyetê. Di van êrîşan de rêbazên hişk û rêbazên nerm bi hev re tên bikaranîn û ev êrîş li hemberî tevgera me ya giştî were kirin jî tevgera me ya jin bi taybetî tê hedefgirtin. Şehîdên qetlîamên Parîsê Heval Sara, Rojbîn û Ronahî û herî dawî Heval Evîn Goyî, li Başûr rêheval Bêrîvan Zîlan, Raperîn Amed û Zîlan Konya, li Bakûr di kesayetên heval Leyla Amed û Axîn Muş de êrîşên li ser tevahiya gerîlla, li Rojava di kesayetên heval Jiyan Tolhildan, Reyhan Amûdê û Şervîn Dirbesiyê de êrîşên li ser tevahî pêşeng û mîlîtanên jin, bi armanca tesfiyekirina pêşengtiya şoreşgerî, êrîşên qirker ên pergalê yên gelek bi plankirîne.

Rêveberiyên tevgera me ya jin di xistina lîsteya terorê de û bi vî hawî taybet hedef nîşandan û şehîdkirina wan, di şer de li ser cenazeyên hevalên me heqaretên ku dikin, di helwestên li hember heval Şîrîn Elemhûlî û yên di bin gefa sêdareyê de, di kesayetên Taybet Înan, Nazê Naîf Qewal, Hevrîn Xelef û Yusra.... de, di awayên qetilkirina jinên ku di qada siyaseta demokratîk de pêşengtî dikin de, di girtina hevserokên jin û saziyên jinan de û di tevahî şêwazên êrîşan de, dîtina nîşaneyên vê gengaze.

❖ Analîza sedsala 21. a ku dema şoreşa jinê ye

Di sîxurkirin, revandin û bêeslkirin(dejenerekirin) de bi taybetî hedef girtina jinê encama vê stratejiyê ye. Lîberalîzm li Ewrûpayê di tasfiyekirin û navpergalîkirina tevgerên jinan de encam girt û berê rêbazên xwe da Amerîkaya Latîn, Afrîka, Hîndîstan, Efxanîstan û gelek welatên Rojhilata Navîn. Dixwaze van rêbazan ji bo naveroka şoreşa jinê ya Rojava vala bike bişixûlîne û ev jî rûyê din a van êrîşan e. Rêya yekane ya em xwe li hemberî van êrîşan biparêzin ew e ku bi derketinên pêngavî re xwe li hedefa şoreşa jinê ve kîlît bikin, vebûnan çêbikin, destkeftiyên xwe biparêzin da ku derbeyên bandortir li pergalê bixin. Şoreşa jinê riya yekane ye ku em îdîaya xwe ya pêşengtiyê bînin cih, qirkirina jinê ya ku bi qasî qirkirina civak û xwezayê pêk tê bidin sekinandin û destkeftiyên xwe biparêzin.

Divê derfetên şoreşa jinê, îdîaya me ya di vê mijarê de, asta me ya partîbûnê û erkên me yên kadrotî li ser bingeha van pêşveçûnan bibe rojeveke bingehîn a nîqaşê. Di bergeha vê belgeyê de analîza sedsala 21. a ku dema şoreşa jinê ye, li Rojhilata Navîn derfetên şoreşê ku weke mekan wê qada şênberiya vê şoreşê be, nirxandina rewşa tevgerên dij pergalê, derbasbûna ji xitimandina îdeolojîk a heyî û pêwîstiya bi partiya pêşeng, weke zanista civakî Jineolojî ku wê şoreşa jinê xwe bispêre vê zanistê, pergala parastina cewherî û rola pergala konfederal a jinê, avakirina konfederalîzma jin a cîhanî û erkên me yên kadroyî yên ku şoreşa jinê li ser me ferz dike, pêşxistina nîqaşan tê armanc kirin.

❖ Sedsala 21. zemanê şoreşa jinê

Raborî, niha û dahatû her timî hevdu ronî dikin û kesên xwedî hişmendiya dîrokê ne dikarin roja îro fêm bikin û sibêrojê pêş bibînin. Jin dikarin şekil bidin rewşa vê sedsalê û divê bidin jî. Ev di tespîta 'Sedsala 21. sedsala jinê ye' de digihîje wateyê. Serdemeke ku weke serdema zanyarî-zanist, serdema fînans kapîtal a ku kapîtalîzm kûrewî dibe û serdemeke ku weke serdema krîzên strukturel ya kapîtalîzmê tê pênasekirin çawa dibe sedsala jinê? Nîşaneya vê çi ne? Ji bo karibin vê pirsê bibersivînin divê bi qasî krîzên vê sedsalê, dîroka civakî ya di çavkaniya alternatîfan de jî bê ronîkirin. Rêbertî diyar dike ku girêdayî terzê çêbûna civakê di esas de sê formên civakî tê jiyîn û di îzahkirina civakê de sifatên din sînordar dimînin. Ev; civaka exlaqî û polîtîk, civaka dewletdar û civaka demokratîk a ku nakokiya van her du avahiyên civakî îfade dike ne. Ev formên civakî wekî rêk an jî rawestgehên ku gav bi gav jê derbas dibin bi pêş ve naçin.

Wekî şaristaniya kapîtalîst û dewletdar û şaristaniya demokratîk mîna du çemên di rengên cuda de ku li kêleka hev diherikin, avên wan tevlî hev nabin bê navber diherikin. Ji bo em serdema tê de derbas dibin fêm bikin divê em têbigihîjin çemên şaristaniya demokratîk û şaristaniya dewletdar berê xwe didin kîjan rêkan, ji kîjan milan ve xwe xweyî dikin, di kîjan mekanan de diherikin, li kuderê bi ziwabûnê re rû bi rû dimînin û astengiyên li pêşiya herikîna wan çi ne.

❖ Civakbûna exlaqî û polîtîk

Dema em li gorî pênaseyên ku xwe dispêrin sê formên civakî tevdigerin dibînin ku rewşa herî bisazî ya civakbûna exlaqî û polîtîk di serdema neolotîk ku em wek şoreşa jinê bi nav dikin de hatiye jiyîn. Pêvajoyeke şaristaniya jinê, serdema jinê ye ku xwezaya jinê li ser forma civakî serwext bûye. Civaka dewletdar jî bi rêka dij-şoreşa mêr li ser bingeha dizî û asîmîlekirina nirxên jinê şekîl digre. Dij şoreşek e ku siyasetê bi desthilatî û tundiyê re, parastinê bi milîtarîzmê re, xwezayê xistina bin kontrola xwe re, aboriyê bi talanê re tîne gel hev û nirxên etîk û estetîkê bi têkiliyên desthilatiyê re vediguherîne.

Rageşiya van her du avahiyên civakî wekî şaristaniya demokratîk bi wate dibe. Kevneşopiya şaristaniya demokratîk wekî li hemberî serdestiya mêrê dewletdar, berxwedana şêwe û nirxên jiyanê ya ku li derdora jinê têşe digre pênasekirin di cih de ye. Girîngiya stratejîk a jinan a di nav têkoşîn û fikrên li dijî pergalê de û di nav hêzên şaristaniya demokratîk de xwe dispêre vê rastiyê. Bi gotineke din, azadiya jinê azadiya civakê diyar dike û ev jî xwe dispêre vê rastiya dîrokî. Em dibêjin kapîtalîzm îro di nav krîzeke bingehîn de ye. Dema em vê pergalê wekî pergaleke 5000 hezar salî ya ku xwe dispêre serdestiya mêr didahûrînin, qirkirina jinê ya ku em di vê sedsalê de pê re rû bi rû tên jî baştir tê fêmkirin. Ger ev pergal serdestiyên mêr û koletiyên jinan bê navber ji nû ve ava neke, ne gengaz e ku ev pergal xwe bidomîne.

Bi dij şoreşa mêr a ku dewlet û şaristaniyê ava kirî re şikestina yekem a zayendî ango pêvajoya kedxwarî û îstîsmara beden û keda jinê hatiye destpêkirin. Bi olên yek xwedayî re şikestina duyemîn a zayendî hatiye avakirin, tifaqa serdestiya mêr û dewletê hatiye pîrozkirin, bisazîkirin û koletiya jinê hîn bêhtir hatiye kûrkirin. Kapîtalîzm van her du şikestina zayendî kûr kir û pergala herî mezin a kedxwariyê ya li ser beden û keda jinê ava kir. Lewma, şaristaniya dewletdar û berdewamiya wê kapîtalîzm, ji bo her pêngaveke xwe ya nû li hemberî jinan pêleke êrîş û qirkirinê jî zêdetir kiriye. Çawa ku dema kapîtalîzm li Ewrûpa derket yek ji gavên wî yên destpêkê di bin navê nêçîra cadûyan de qetlîama jinan pêkanîn bû; berdelên herî giran a tengezariya ku di sedsala 21emîn de kûr dibe jî bi jinan tê dayîn û qirkirina jinan tê çêkirin.

[1] Parazname Li Rojhilata Navîn Belgeya şoreşa jinê ya sedsala 21ê

Tora tevgerên ku "li ser koka xwe şîn dibin"

Dibe ku di têgînan de cudahî hebe lê gewher û naverok nêzî hev in. Di têkoşîna azadiya Kurdistanê de dema em qala gihiştina xwebûnê dikin, em dibînin ku heman têgîn li Afrîkayê Ubuntû ye, li Hindistanê Suraj e ku bi awayekî nû li ser kokên wê yên dîrokî û çandî ji nû ve şîn dibin, pêş dikevin û li hemberî hemû formên koletiya nûjen derdikevin.

● **Necîbe Qeredaxî**

Gelek civakên herêmî û tevgerên civakî hene ku rêya sêyemîn dişopînin. Lê gelo ew çiqas ji rewşa hevûdu haydar in, çiqas ji kokên xwe yên çandî û dîrokî û ya yên din haydar in? Rêya sêyemîn bi xwe demokrasiya radîkal, bingehîn û beşdariyê ye. Ango, civak û jin divê hemî qadên xwe yên parastin, xwetêrkirin û xwerêvebirinê li ser bingehê beşdariyê di avakirina pergala xwe ya demokratik de, bi awayekî xwecihî, di modeleke ji jêr ber bi jor ve xwe rêxistin bikin.

Di heman demê de hewceye hevpeymanên herêmî-gerdûnî bi rêya torên cuda berfireh bibin. Bê guman pêdiviya vê bi xebata hevbeş a birêxistinkirinê heye, her wiha pêdivî bi rêzgirtin û qebûlkirina cudahiyan heye. Ev ne tenê veqetandinek radîkal a ji krîza pergalê ye, lê di heman demê de pêvajoyek tayînkirina çarenûsê ye ku li ser bingehê hişmendiya dîrokî û avakirina niha û pêşerojê dimeş e. Di civîn û komxebatên tevgerên civakî, ekolojiyê û şoreşger de lêgera li rêbazên hevpar ên perwerdehiyê jî heye. Li kêleka rêbazên pedegojiya civakên xwecihî, rêbazên perwerdehiyê yên Tevgera Azadiya Kurdistanê weke yek ji rêbazên herî zindî tê ditîn. Ev rêbaz a analîza kesayetî, civak û dîrokê ye. Ji ber ku di vî rêbazî de hem hêza kes û hem ya civakê bi rengek hevseng û kolektîv derkeve meydanê û asoyê pêşxistina formeke cuda ya xwerêvebirinê derdixe holê. Di vê forma xwebirêvebirinê de giringe ku bi rêya komîn û koperatîvan fikir û karên kolektîv werin pêşxistin. Aliyeke din ê van karan ew e, bi diyalektîkeke hevbadayî ya têgîn, teorî û îdeolojiya civakî yanî diyalektîkeke ku teorî û piratîkê hevdû bihêz bike bimeşe. Ku nakokiyek jî hebe wê li ser bingehê watedayînê bibe sedema pêşxitina vê pêvajoya avakirina xwerêvebirinê. Ev pêvajo zemînê jiyaneke li ser bingehê etîk-estetîk vedike ku harmoniya fikir, gotin û çalakiya ji nû ve rêxistin bike dûrî her sefseteyeke 'rewşenbîran e'.

Ev tevger pêşî divê hevûdu nas bikin

Derdê van pêkhateyan û van jinan di nava tevgerên alternatîv û xweser de ne ew e ku ji hêla hukûmet û dewletan ve werin nasîn. Ji ber ku ew dibêjn " li şûna ku em ji dewletan bixwazin me nas bikin û qebûl bikin, ji destpêkê de divê em hev nas bikin, hev qebûl bikin, di navbera xwe de li xalên hevpar bigerin.'' Ev tevger rewabûna xwe di nava civakê de dibînin û dibêjin "Eger her teorî û piratîka tevgerekê an jî komeke siyasî an jî tevgereke jinan bersiva pêdiviyên civakê bide, wê demê rewabûna xwe bi dest dixe". Ji ber civak li hemberî hişê mêrsalarî û desthilatdariyê pêdivî pê heye ku tim di nava têkoşîn û bilindkirina asta zanabûna xwe de be.

Di civîna meclisa Jinan a Tora Navneteweyî ya Alternatîvan de, helwesta li ser van mijar û krîzan pir zelal bû. Jin di ferqa wê de ne ku jin û zarok zirarên herî mezin ji van krîzan dibînin. Yên ku beşdarî van toran dibin, wêdetirî sînorên dewleta netew, pirsên radîkal dipirsin, hewildana wan ji bo hevparbûnê ye. Ew bi xûrtî lêpirsîn diken ku" Kî dibêje çem, derya û okyanûs yê dewlet netewan in? Kî van biyaran dide?". Bêguman, ev tor û sazî û pêkhate armanca wan ne hilweşandina dewletan e, lê dewlet jî ne ew avahiye ku xwe têde bibînin. Dibe ku têkeliyeke sist bi dewlet re hebe, lê ev pêkhate bi naskirina xwe û hevdû, xwe û yên din jî rewa dibînin û civaka xwe ya demokratîk di asta xwecihî û cîhanê de pêş dixin.

Hevdîtin hêviyê geş dikin

Ev hevdîtina bi tevgerên alternatîv û gelên xwecihî re hêviyeke geş çêdike û hêviya gelê Kûrdistanê jî xûrttir dike. Di vê Modelê de ku li ser bingeha "Her giya li ser koka xwe şîn dibe" ye, armanc ne tenê têkoşîn û berxwedana li hemberî dagirkeriyê ye, lê di heman deme de rast analîzkirina pêvajoyên ku bi rêya dagirkerina ax, hebûn û kesayeta me teşe girtiye, em ji xwe, ji çand, ziman û kokên xwe dûr xistine, divê bi kûrahî were naskirin. Heya koka pirsgirêkan neyê naskirin, em nikarin çareseriya rast peyda bikin. Rêbazên analîz û dîtina çareseriyan ne bi rengê homojenkirinê, lê bi avakirina têkoşînên hevpar û çareseriya hevpar mumkun e. Dibe ku di têgînan de cudahî hebe lê gewher û naverok nêzî hev in. Di têkoşîna azadiya Kurdistanê de dema em qala gihiştina xwebûnê dikin, em dibînin ku heman têgîn li Afrîkayê Ubuntû ye, li Hindistanê Suraj e ku bi awayekî nû li ser kokên wê yên dîrokî û çandî ji nû ve şîn dibin, pêş dikevin û li hemberî hemû formên koletiya nûjen derdikevin.

Ev têkoşînên hûndurîn di qadên civakî de bi rengeke şênber di beşdarbûna jinan, ezmûnên jinan li herêmên xwe, astengiyên wan, rola wan di mekanîzmayên biryardanê de û destketiyên wan radixe ber çavan.

Jinên Afrîka, Nîjerya û Kenyayê mijarên balkêş parve kirin

Di guftûgoyeke me ya glover de li ser van mijaran nêrînên hin jinên ji herêmên cuda yên Afrîka balkêş bûn. Mînak Eliana NzualoJi kordînasyona torên jinan a Afrika (womin) kû jinên ji 14 welatên Afrîka di bin banê xwe de rêxistin dike û ew bi xwe ji Mozanbîkê ye, dibêjê: " Di civaka me de biryarên tên dayîn em nayên tevlîkirin, lê hemû biyar jî raste rast bandora wan li ser me heye. Jin bi axê re elaqedar dibin, bi avê re, bi malbetê re, bi xwarin, sewal û hertiştî re eleqeder dibin. Ji bo wê jî giringe ciheke me hebe ku em tê de li ser tiştên ji bo me giring baxivin, ji bo em bikarin rastiyên cuda û civakeke cuda xeyal bikin.''

Beti ya ji Nîjeriya jî dibêjê " Piranî dengên bihêz ji jinan tên. Jin berxwedêr in û girêdayî ne bi armancên xwe ve. Piranî em pişta xwe didin jinan, ji ber ku sadiq in, cihê baweriyê ne. Ji bo wê jî divê em rola jinan di civakê zêdetir bilind bikin. Eger tu dixwazî armac her berdewam be divê tu baweriya xwe bi jinan bînî. Hinek kes axê didin şirketên ma'denan ku hemû mêr in. Ya ku li herêma Makuku ya Nîjeriya pêk tê ew e; hin serok eşîr bi dewletê re li hev kirine ku erdên xwe bidin dewletê û hevpariyê bikin bêy ku civak razî be. Ji bo wê divê jin dengê xwe bilind bikin.'' Mînakek din jî Alice Lîsabin a ji civaka Randele ya li Kenya anî ziman: " Di civaka me de piranî biyar ji aliyê meran ve tên dayîn. Jin têdikoşin ku werin guhdarkirin.

Ne hêsan bû ku ez bigihim roja îro. Elbet bi têkoşînê bû, ji ber diviyabû em kevneşopiyên kevneperest derbas bikin. Biyar li derveyî me dihatin dayîn. Lê ji sala 2002'an ve me weke jin biyar da ku toreke biçûk ava bikin. Em hatin cem hev û me nîqaş kir li ser mafên xwe û li ser pêdiviya bilindkirina zanabûna jinan. Piraniya mêran naxwazin jin kom bibin. Dema dibînin em kom dibin dibêjn ' hûn hîna zarok in, nikarin biyaran bidin ku ji civakê re bi feyde be.' Me jinan xwe rêxistin kir û me ji çanda paşketî re got NA. Niha di nava me de jin hene ku dixwazin di asta pêşengî û biyardayînê de rol bigirin".

Ji Senegal, Kolombiya û Kongoyê jinan pirsgirêkên xwe nîqaş kirin

Welateke din ku jin bi rengeke balkêş xwedî hêza têkoşînê ye Senegal e. Fatu Samba li ser heman mijarê axivî û got: "Em divê hewil bidin ku em bi xwe jî beşek bin ji hêza xwebirêvebirinê di şaredariyan de. Min bi xwe heşt salan di meclîsa xwecihî de kar kiriye. Du caran min xizmet kiriye. Heta di taxan de xebitîm. Em niha dibînin ku jin pêşeng in di taxên xwe de. Berê me ev tişt tinebûn. Niha asta jinan bilind bûye."

Îzabe ya ji Kolombia bal kişand ser rewşa jinan li welatê xwe û got: " Li cem me hevsengî hebû di nava malbat û xwezayê de û me jê re digot Latalata. Niha ev hevsengî xira bûye ji ber dagirkeriyê. Dema dayîka min qala ezmûna xwe dike dibêjê, hemû biyar ji aliyê mêran ve dihatin dayîn. Ev weke hînbûnekê bû. Vê êşek daye dapîr û dayîkên me. Vê bandor li ser têkeliyên jinan jî dikir. Jinan heta di rewşa dûcanî de hemû karên giran dikirin...

Ez di vê baweriyê de me ku vegerandina hêza jinan di destê me de ye. Me di civaka Amadiba ya Afrîka Başûr de dît ku jin çawa hevgirtî ne, zêde nediaxivîn lê bi rêya dansê hêza jinan nîşan didan. Jin di parastina çandê de hêza herî giring in. Heta ji mêran jî giringtir in di vî alî de".

Belkî nêrîna herî balkêş û hinek jî bi coş û kelacan ji aliyê Dorothi ya ji Kongoyê ve hat îfadekirin: " Li welatê min demokrasiyek heye baş nayê fêmkirin ji aliyê jinan ve, ji ber ku ji aliyê desthilatdaran ve xirab tê bikaranîn. Me hewil da jin bikevin nava mekanîzmayên biyardanê, lê biryar ji bo jinên din nadin, dikevin nava nelirêtiyê (gendelî). Pişta xwe didin wate û nirxên rasteqîn yên parastina mafên jinan dikin. Dema dibe wezîr û perlemanter, guh nade jinan, guh dide dengên partiyên siyasî.

Ew jê re diyar dikin ka çi bêje. Ev pirsgirekek mezin e... Em xwedî av, daristan, erd û jiyanek e pir rengîn in. Lê pirsgirêka me kevneşopiyên paşketî ne. Mînak di kevneşopa Suahilî de tê gotin 'Jin nikarin erdê mîras bigirin'. Ev xefkeke ji bo jinan. Me jinên Kongo li hemberî vê serî hilda, me got 'em çima nikarin xwedî erd bin, em hêza çandiniyê ne û em hêza hilberandinê ne. Dema jin xwedî tiştek e, hemû kes jê sûd digire. Me di sala 2012'an de dest bi reforma erdê kir di asta komarê de. Me lêpirsîn kir ku çima erd divê milkê dewletê be? Beşa me ya jinan li kû ye? Di perlemanê de ne alîgirin ku jin bibin xwedî erd... Heman tişt ji bo daristanan jî derbasdar e, em bi rêya peymana civakî daristanan bikar tînin. Ev têkoşîneke ku em îro didin û bi dawî nebûye".

Jinên cîhanê jinên Kurd weke hêvî dîtin

Hemû jinên ku ji çar aliyên cihanê li hev kombûn, pêdivî û îradeya rêvebirina vê têkoşînê, hevparbûn û berdewamiya wê nîşan dan. Di van nîqaşan de dehan kesên din ku ji nêrîn û şert û mercên cuda tevlî bûn, Tevgera Azadiya Jinên Kurdistanê weke hêvî dîtin. Bi taybetî di nîqaşên destpêkê de dema kirîza sîstemê hat nîqaşkirin, li ser pevçûnên di navbera Kongo û Uganda de ku li ser çemekî di navbera van herdu welatan de derbas dibe û bi salane civaka ji herdu alî jî karê Masîgiriyê li ser çem dike, lê ji bo ji aliyê şîrketên navnetewî ve were dagirkirin û projeyên mezin çêkin, şer di navbera wan de derxistin. Dorothi ya ji aliyê Kongo di civînê de wiha got: " Bila jinên Kurd werin bi hawara me. Rê nîşanî me bidin ka em çawa vê pirsgirêkê çaser bikin".

Ev hawar ne tenê hawara dayikekê ye, lê qêrîna me hemûyan e ji bo derketina ji bin xirbeya krîza pergalê û dîtina rêya sêyemîn e ku avakirina civaka demokratîk e bi pêşengiya jinan. Ev pêşengî ji her demê zêdetir giringe li ser koka xwe şîn bibe, lê bi qasî wê li ser bingeha Sosyalîzma Demokratîk gav ber bi Enternasyonalîzma nû ve bavêjê.

Gulperî Alma Aldure:
Şano, Berxwedan û Hêvî

● **Dîlan û Zîn**

Gulperî Alma Aldure, ji Mîdyatê ye û 37 sal in ku li Almanya'yê dijî. Ew di nav şanoya Kurdî de bi destpêkirina xebata xwe di sala 1988'an de, di bin siya Komeleya Stuttgartê de, xwedî roleke girîng e.

'Bi şanogeriyê bû bersiva koçberiyê'

Gulperî Alma Aldure bi eslê xwe ji Mîdyata Bakurê Kurdistanê ye, zewicî ye û 37 sal in li Almanyayê jiyan dike. Gulperî wiha behsa rêwîtiya xwe a şanogeriyê dike: 'Min bi pisporî dest bi xebatên şanoyê nekiribû. Min bi xwîşk û birayên xwe re di sala 1988'an de di bin siya Komeleya Stuttgartê de bi navê Koma Jiyan destpêkir. Wê demê ji me dihat xwestin ku em folklor, stran û şanoyê peşkeş bikin.

Wek erk me dest bi lîstîkvaniyê kir. Lîystîka me ya destpêkê ku me lîystibû tucar ji bîra min naçe 'Serhildan' bû. Mamoste Muharrem nivîsî bû û me bi wê lîystîkê dest bi listikvaniyê kiri bû. Dema me di sala 1988'an de destpêkirî wê demê gund dihatin şewitandin û vala kirin. Leşker, polis û qorîciyan êriş dikirin, şerekî mezin û germ hebû. Salên 1990'î li Nisêbîn û wan herêman serhildanan destpê kiribûn. Ji ber şerekî germ hebû lîystîka Serhildan hate nivîsandin."

'Bi riya Hunerkomê re erka xwe za wîjdanî pêk anî'

Gulperî Alma Aldure anî ziman ku berpirsyariya wê ya wîjdanî ew ber bi xebatên şanogeriyê ve bir: "Em jî şaxekê ya Hunerkomê bûn. Saziya Hunerkomê li Bonê bû. Em jî wek şaxê Hunerkomê li Stuttgartê bi navê Koma Jiyan komeke mezin bûn. Kar û xebatê çand û hunerê li wê herêmê li ser mile wê komê bû. Rêxistinek hebû. Wekî ferdek û neferekî Kurd di aliyê wîjdanî de mirov xwe berpirsyar dibîne ku di cihekî de erk bigire ser mile xwe.

Min him wek malbatî bi xwîşk û birayên xwe re him jî wek kom ku koma me komeke mezin bû û ji hejmareke ji 24 kesî zêdetir kesan cihê xwe di komê de digirt. Ji ber ku mirov xwe ji aliyê wîjdanî de jî berpirsyar dibîne û di çeperekî de pêwîst e xwe têr bibîne ku di vî warî de bikaribe bibe bersiv. Her yekê/î erkek digirt. Şerekî germ, kuştin û êş hebû. Weke mirov tenê dikare di cihekî wisa de bi rehetî bê erk jiyan bike. Ji ber wê me di wî warî de hewilda ku em di milê xebata çand û hunerê, ziman û civakî de bikaribin bibin bersiv."

'Li gor rojevê me şano amade dikir'

Gulperî Alma Aldure da zanîn ku li gor pêvajoyê wan şano amede dikir: "Sala 1988'ê heya 1991'ê ne tenê şano, folklor û stran jî pê re dı nav wê salê de li wê herêmê çend şev çêbibûna me berpirsyariya wan şevan digirt û bersiva wan şevan dida. Ew dem dema ajitasyon û propagandayê bû û naveroka şanoya me jî li ser wê bingehê bû.

Di Newrozan de li ser Newrozê me şano çêdikir û ku rojên bîranînên Şehîdan bûna me mijareke li wê gorê digirt dest û dilîst. Wê demê nivîskarên me jî gelekî xurt bûn. Heval Mehmud hebû paşnavê wî nayê bîra min yek ji wan nîvîskaran bû. Tişta dixwazim bêjim wê demê ji me çi dihat xwestin em ji wê demê re dibûn bersiv. Wê demê ez kêmek girtîbûm dema me distra ez wisa bûm. Ji ber dîsîplîn, rêk û pêkbûna rêxistinê hinekî cûda bû."

'Me bi hişyarî, cidî û disiplînî xebata xwe dimeşand'

Gulperî Alma Aldure bilêv kir ku ew bê ezmûnbûn lê di karê xwe de cidî bûn: "Dema em di civatekê de diaxîvîn pêwîstbû ku em baldarî rêbaz, rabûn û rûniştina xwe bûna. Ji ber ku li wir mirov ne tenê lîystîkvanek û folklorîstek e di heman demê de nûnertiya rêxistinekê dike. Wek civak jî em hîn teng û belav nebûbûn. Bandora feodalîzmê jî li ser me hemûya hebû. Di vê rewşê de mirov bixwaze nexwaze ne rehet e û nikare wek pergala ku tê de jî nêzîk bibe. Li milekî şer hebû li milê din jî hîn hişyarbûyinek mezin tunebû, bandora van jî hebû. Em pir cîdî disekînîn. Dema me stranên folklorîk jî digotin, dema me şano jî dilîyst em pir cidî bûn. Îro dema ez temaşe dikim car caran kene min tê û ez dibêjim ma em leşker bûn çibûn. Me wisa destpêkir. Birayê min ê mezin him sazbendê me bû him jî berpirsyarê me bû.

Pir bi dîsîplîn bû. Mînak; min ji folklorê hez dikir, wî digot tu şanogerî û rola te heye. Me bi vî awayî destpê kir û xuyakir ku ez dikarim bilîzim û wisa me bi şanoyê berdewam kir."

'Me bi koma xwe ya dewlemend bersiv dida'

Gulperî Alma Aldure axaftina xwe berdewam dike û behsa beşdarbûna mihrîcana stranan dike: "Di şanoyê de rola min ya yekem dayîk bû. Piştre gerîla û şervantî bû. Lê piranî dayîk û şervantî bû ku di wê demê de piranî ew dihat xwestin. Wek jin wê dema me şanogertî dikir tiştekî ecêp û balkeşbû lênêrînên civakê ji bo me êrênî bûn. Piştî demekê min hîs kir ku êdî ne êrêniye, bi çavekî din li şanoyê dihat nihêrîn û şanogerî kêm dihat dîtin.

Wek mînak; carekê yekê ji min re got heval şano û folklor ne karê te ye û pêwîste tu di asteke din de bî. Ger mirov rastî bêje kêm dihat dîtin. Wek huner û hunermend nedihat dîtin. Em jî ne ewqasî di wê fikrê de bûn û me karê xwe yê çand û hunerê dimeşand. Çiqasî ne di asta pisporiyê de be jî ez wisa texmîn dikim ku bersiva wê demê gelekî baş dabû. Him bi folklorê him jî bi stranan. Koma me hebû me stran jî digotin. Mîhrîcana çand û hunerê ya strana hebû û em tevlî mîhrîcana dibûn. Ez qet ji bîr nakim û ger şaş nekim sala 1989'ê li bajarekê nêzîkî Manheîm'ê saetekê destûra weşanê dan Hunerkomê ku di wî wextî de bi kurtî çand û hunera xwe bi reya betamax binavekî din qasetên dîmen peşkeş bikin. Wê demê Hunerkom û Koma Jiyan, folklor stran û şanoyên xwe tevahî di wê weşanê de peşkeş dikirin."

> "Ez îro jî difikirim û ku niha ji min re bibêjin koma te û kameraya te amadeye rewşek e dine. Lê wê demê derfet nîn bû. Bawer dikim ku di nav bê derfetiyan de berhemên xweş derdikevin. Hema bêje di nav wan kar û xebatan de Brûsk jî bi me re mezin bû.

'Ji 1988 heta 2005'an salên herî çalakbûn'

Gulperî Alma Aldure bîranînên xwe wiha parve kir: "Em wek koma stran û govendê beşdar bûbûn, Hunerkomê jî şano peşkeş kiribû. Tenê ji bo carekê destûr dabûn ku hunera xwe pêşkêş bikin. Hunerkomê ji bo mafê xwe yê çand û hunerê serlêdan kiribû. Dema tu di welatekê de bijî wek gelekî ew mafê te heye tu serlêdana xwe bikî ku çand û hunera xwe pêşkêşî gelê xwe bikî ji ber ku li wê derê bi hejmarek pir zêde Kurd dijiyan.

Heman demê de yên ku beriya me dest bi wî karî kiribûn jî hebûn û li hember keda wan rêzdarim. Mînak, xwîşka min pir behs dike û dibêje me bi şanoyê destpêkiribû. Dîsa rehmetiyê bavê min jî bi şanoyê destpê kiribû. Van tiştên berê bîranînên pir xweş in,lê pêwîst e mirov ji wan kesên şahidiya wan roja kirîne guhdarî bike. Ji sala 1988'an heya 2005'an min salek du salan navber dabûbe jî min di wê xebatê de aktif kar û xebat kirin. Êdî bi giranî em li ser şanogeriyê sekinîn. Ji ber diaspora û koçberiyê di wê demê de ajitasyon û propaganda pêwîst bû, pêwîstiya berdewamkirina çand û hunerê hebû û mirov dixwest bibe bersiv."

'Me şano û huner bi gelê xwe da hezkirin'

Gulperî Alma Aldure got ku pêwistiya pêvajoyê bi xwepêşxistinê hebû û got: "Tevahî Ewropayê taybetî jî li Almanya yê potansîyeleke mezin a gele Kurd dijî hebû. Pêwîst e ez niha xweşîk rêz bikim ka di wê demê de me çikir û çawa bû. Pir hevalên hêja ku di wê demê de me bi hevre rêhevaltî kir û şehîd bûn hebûn, wan gelek ked dabûn min. Bi hevaltiya wan a wê demê ev kar meşiya. Wê dem rola xwe lîyst û li wir ma. Piştî wê mirov hîsdike û pêwîst dibîne ku hindeki din jî li ser lîystîkvaniye, şanogeriyê û hemû beşên hunerê zana bibe û xwe bipêşbixe da ku bikaribe bersiva wê yekê baş bide. Êdî dibe temaşevanên şano jî çêbibin. Êdî pergala gundî, muxtar, leşker û qorîciyan wêdetir tiştên cûdatir diqewimîn.

Bi pêşveçûna cîhanê û şer re pêwîstî bi xwe bipêşxistinê û derxistina berhemên baştir hebû ku ji bo hunera xwe temaşevanên xwe jî amade bike. Li gorî min şano ji bo wê demê têrker nebe jî rola xwe lîyst. Di bingehê Şanoyê de danûstandinên serborî û hestên gelên koçberî ku li Almanyan hebûi.

'Em bi hunera xwe dibûn bersiva hemû rojevan'

Gulperî Alma Aldure xebatên ku bi giranî dimeşandin wiha didomîne: "Wê demê bîranînên di şevên me de dihatin rêxistinkirin Newroz, 15'ê Tebaxê, sersal, meha gulanê, bîranînên şehîdan û mîhrîcan bûn ku di nava wê salê de çiqas bîranîn hebûn em jê re dibûn bersiv. Salê carekê mîhrîcan jî çêdibû û amedekariyên wê jî hebûn. Him folklor him jî stran dihatin amede kirin. Xebateke pir mezin û cîdî bû.

Hunerkom sala 1993'yan de derbasî akademîyê bû û kar û xebatên xwe di bin banê akademiyê de meşand. Em sala 1994'an tevlî amedekariyên a mezin bûn. A yekem di sala 1992'yan de li Boxin, ya duyemîn di sala 1993'yan de li Frankfurtê ya seyemîn jî di sala 1994'an de li Hollandayê çêbû û wê di ê de me ji bo mihrîcana mezin amedekarî dikir. Amedekariya koroyek mezin hebû û Şehîd Serhed jî li ser amedekariyên koroyê disekinî. Wê demê ez zewicîm û zarokekê min çêbû. Piştî du sal derbas bû şunde jî dema çilrojiya zarokê xwe Brûsk de min dest bi xebatê kir."

'Vekirina televizyona Kurdî û kelecana mezin'

Gulperî Alma Aldure da zanîn ku dema ew aghadarbûn wê televizyoneke Kurdî were vekirin, kelecaneke mezin jiyankirin: "Dema me dest bi wê xebatê kir dihat gotin ji bo televizyona Kurdî amadekarî hene. Dema amedekariyên televizyona Kurdî de tevger û kelecana me bi tevahî ser û bin bû. Atmosferek û kelecaneke cûda bû û me ne dizanî em çi bikin û çi nekin.

Studyoyekê me li Gutersloh aliyê Bielefeldê bû û mamoste Amele amedekariyên bernameya zarokan a binavê Binevş dikir. Me jî ji milekî din şano çêdikir. Dibe pir tişt neyên bîramin ka me çi dikir û çi nedikir lê em ketibûn tevgereke wisa me digot em ê çawa bibin bersiv. Amedekariyên televîzyonê wisa destpê kirin." →

‘Atmosfer û hestên destpêkê gelek cuda bûn’

Gulperî Alma Aldure kêliyên destpêkê yên Televizyonê wiha anîn ziman: “Wê demê komek hebû û em ne di wê komêde bûn. Di destpêkê şanoyeke binavê ‘Mirina mirinê’ hat amadekirin. Di heman demê de amadekariyên şanoyeke din jî bi navê ‘Dara Kutlayê’ dihatin kirin. Ji bo mihrîcanê civînek hat çêkirin û hat gotin ku kî dikare tevlî mihrîcanê bibe, ji destê kê çi tê, kî bikare ji aliyê hunerî ve bibe bersiv û bi zanistî bibe alîkar dê gelekî baş be û seferberî hat xwestin. Min û Şîrîn me bi hevre destpêkir û em herdu di nav xebatên mihrîcanê de bûn.

Me ji wir destpêkir û em çûn civîna û me amedekariyên xwe kirin. Me yekser şano, skêç, ji bo televîzyonê rêzefîlm û kurte şano amadekirin. Me xwe da hevdu û yekser me dest bi kar û xebatên şanoyê kirin. Me di sala 1994’an de destpêkir. Bernameya zindî ya ku me destpêkirî baş nayê bîra min sersalbû çi bû. Beriya em bernameya zindî çêbikin ji bo weşana test hindek bername dihatin kişandin. Li studyoya Guterslohê me bernameyên zarokan çêdikirin. Bername binavê Binevş bû. Zarok dihatin wir û beşdarî pêşbirkan dibûn. Bi alîkariya mamoste Amele me bi hevre bernameyên zarokan û kurte skeç çêdikirin. Dîsa em diçûn televîzyonê li studyo yê ji bo amedekariyên şevan û pîrozbahiyan me skeç çêdikirin. Li wir bêyî ku ez bifikirim bibêjim ka ezê çawa bikim, zarokê min biçûk e, bi rastî jî hestek din bû.”

‘Weke dayîk û şanogerekê têkoşiya’

Gulperî Alma Aldure ku zarokê wê biçûk bû, bal kişand ser zehmetiyên ku jiyan kir û têkoşîna ji bo wê da meşandin: “Ez îro jî difikirim û ku niha ji min re bibêjin koma te û kameraya te amadeye rewşek e dine. Lê wê demê derfet nîn bû. Bawer dikim ku di nav bê derfetiyan de berhemên xweş derdikevin. Hema bêje di nav wan kar û xebatan de Brûsk jî bi me re mezin bû. Carna min şîr dida Brûsk û li gel welatparêza dihişt û ez diçûm ser kar.

Piştre em derbasî akademiyê bûn û êdî her tim dawiya hefteyê li akademiyê min û hevjînê xwe Şîrîn kar û xebatên xwe dimeşandin. Zehmetiyên xwe hebûn, lê xweş bû, hesteke cûda bû û welatparêzî bû. Bi wan hestên welatparêziyê re em gihiştin merheleyekê. Bê berjewendî, bê fikaran pereyan em ketin nav wê xebatê. Pir zehmet bû. Ger ku tu jin bî, dayîk bî bi taybetî jî jineke Kurd bî bawerim hûnê texmîn bikin çiqasî zehmet e. Ez dikarim bêjim civaka me civakeke feodal bû. Dibe hinekî rewş hatiye guhertin. Di nava wê feodaltiyê de tenê ji aliyê malbata xwe gelekî bi siûd bûm. Ji ber ku heta ez zewicîm pir alîkarî didane min û piştî zewicîm jî min û Şîrîn pir bi hevdikir. Zehmetî hebûn lê nebû asteng û me bi hevdû re meşand.”

‘Vebûna Med TV ji bo me vejîneke nû bû’

Gulperî Alma Aldure bi van gotinan behsa xebata xwe ya di Med TV de dike: “Dema me kar dikir hevalên jin ên şanoger di nava me de hebûn. Mînak; Heval Gulten, Mehtap, Gonul, Semî gelek hevalên din hebûn di aliyê şano û lîystîkvaniyê de gelekî jêhatî bûn lê Kurdiya wan kêm bû. Ji ber Kurdiya min ji ya wan baştir bû min zêdetir erk digirtin. Bi wê şêwazê me çend sala berdewam kir. Ez wek mêhvan beşdarî bernameyeke televîzyonê ya Med TV’yê bûbûm. Dema hat gotin ji bo Kurda qenaleke TV’yê vedibe em gelekî keyfxweş bûbûn ku saetekê derfet hatiye dayîn ku bikaribin bi kar û xebatê xwe ve hunera xwe bidin gelê xwe. Qenala te ava dibe kelecaneke pir cûda bû.

Ji bo me vebûna Med TV wekî tu dibêjî qey dewlet ava dibe. Hêna jî tê bîramin dilê min lêdixe. Herkesên ku pêdihesiya Med TV vedibe ji bo wan ew dem Mîladek bû. Ezê wek mêhvan beşdarî bernameya ‘Zimanê Hunerê’ bibama. Telefonek ji min re hat û gotin pêwîst e tu tevlî bernamê nebî û tu bernameya ‘Şox û Şeng’ pêşkêş bikî. Beriya min Şox û Şeng dihat pêşkêş kirin. Ger şaş nebim Heval Ayhan, Necbîr, Dilbixwîn û gelekî hevalên din beriya min pêşkêş dikirin. Ji min re gotin tu yê Şox û Şeng pêşkêş bikî ez matmayî mam. Min ji xwe re got ezê çawa bernameya Şox û Şeng zîndî pêşkêş bikim. Kelecanek e cûda ye. Rast e lîystîkvan im, ne xerîbê kamerayê me lê dîsa jî hinekî matmayî mam. Ger şaş nebim di sala 1996’an de min dest bi pêşkêşvaniya Şox û Şeng kir.”

‘Ji bo min gelek dijwar bû, lê min kir’

Gulperî Alma Aldure qale zehemtiyên ku jiyan kir dike: “Berê wek lîystîkvan em diçûn me skeç û kurte şanoyên xwe di Şox û Şeng de pêşkêş dikirin. Piştre li ser daxwazê min pêşkêşvaniya Şox û Şeng dihat kirin. Demekê min tenê pêşkêş dikir, piştre min û Heval Bedran Dere demeke kin bi hevre pêşkêş kir û car caran jî bi Heval Seyîtxan û Dîlbixwîn re me pêşkêş dikir. Di wir de amedekariyên min ên ji bo bernamê zehmet bûn. Ji ber ku him wekî şanoger, pêşkêşvan û dayîk, him jî wek jinekê sê çar mîsyonê min hebûn. Carna dibêjim min yek ji wan misyona jî bisernexist û heval jî dibêjin wisa nebêje heta te anî wê merheleyê te biser xist. vegotin hêsan e lê wê di demê de wek jin jiyankirin pir zehmet bû. Me wek erkekî li ser milên xwe didît. Şerekî germ hebû, weke Kurdek xwe berpirsyariyar dîtin hebû. Ne hêsan bû rast e lê ruxmê hemû zehmetiyan jî me li berxwe da û hinekî pêşdebir. Ji bo amedekariya bernamê min teksta xwe, cil û bergên xwe yên wek kiras û xeftanên Kurdî amade dikir. Pêwîst bû ku di her bernameyê de ez bi kiras û xiftanên Kurdî derketibam. Ji ber çand û hunera me ya kurdî girîng.”

‘Min astengiyên mezin ji ber hişmendiya kevneşop jiyan kir’

Gulperî Alma Aldure dibêje ku hişmendiya kevinperest bandoreke mezin li ser xebata wê kir û got: “Bernamêya me ya yekem bi bîranîna Şex Seîd destpê kiribû. Li gor civaka me wek şîn jî min reş girêda bû. Herçiqasî ji her milî ve jin tê pelçiqandin jî jina Kurd ji jinên din pêhtir aliyê civakî, feodaltî, olî û ji her milî ve tê pelçiqandin. Wan pelçiqandin û zehmetiyan wek jinekê min jî jiyan kir. Tevî ku ez zewicî bûm û zarokê min jî hebû min wek erkeke li ser milên xwe de didît û wisa me ev xebat dimeşand. Ew hêz û bawerî bû ku min ew berpirsyarî girt ser milên xwe, hîs kir û meşand. Mirov dikare wisa pênase bike; weke jin pêwîst e mirov li dîroka pey xwe jî binihêre ku gelek jin bi wî erkî derketine rê. Li gor min serkeftîne û rêzdariyê jî heq dikin. Ew erka me dayî li ser mile xwe jî her çiqasî têrker nebe jî wek wîjdanî mirov dibêje qet nebe min ev kir, ev ji min dihat û ez dikarim vê bikim. Zehmetiyên xwe hebûn. Hineka digotin tu dayîkî û çi karê te heye ku tu şanoyê çêdikî.

Ma jin şano çêdikin, zaroka te heye ma çima tu zaroka xwe mezin nakî. Bi vî awayî deng kûr û dûr jî bê dihat guhên min. Ez qet ne sekinîm û li wan tiştan ne fikirîm. Em behsa 25 sal beriya niha dikin. Jin di aliyê şer de hîn pêşdetirbûn, ji me pêşketîtir bûn û xwe îspat kiribûn. Lê di nava civaka Kurd de ku civakeke feodal û bandora olî li ser hebe zehmet bû ku tu bidî qebûl kirin. Lê hat qebûl kirin û nas kirin. Îro rewş cûda ye, pêşketinên hîn bi qiymet û xurt çêbûne ku mirov pê serbilind dibe.”

‘Min bi dehan berhemên bi wate çêkir’

Gulperî Alma Aldure bername û xebatên ku pêkanîn wiha anîn ziman: “Salek û nîv min bernameya Şox û Şeng pêşkêş kir. Derveyî wê, bernameyên taybet ên wek sersala partiye, 8’ê Adarê, Newrozê, 1’ê Gulanê, 4’ê Nîsanê û 15’yê Tebaxê min pêşkêş kirin. Gelekî çalekiyên ku zindî dihatin pêşkêşkirin min demekê pêşkêşvaniya wan jî kir. Demekê jî Şox û Şeng ne li studyoyê li derve hat çêkirin.

Me li London, Hollanda, Manheim û gelek deverên cûda çêkir. Ez dikarim bêjim pêşkêşvaniya min hinekî ji şanogeriya min re bû asteng. Min wek erk pêşkêşvanî kir lê dile min ji bo şano yê lêdixist. Ez her tim di şanoyê de mabûm û min dixwest xwe bigihînim şano û jê qut nebim. Car caran ji şanoyê qut dibûm lê min bi hevdû re dimeşand. Şano, skeç, kurte fîlm, rêze fîlm dîsa di wê demê de ‘Karê bê karan’, ‘Kolinc’, ‘Kenê Reş’, ‘Qampa Penaberan’ ji bo TV’yê ev kêşan jî hebûn. Wê demê aktîf û xweş bû. Dema ku me li pey xwe dinêrî me digot pêwîst e em zêdetir çêbikin. Ji ber gel berhemên hîn xweştir ji me dixwaze. Hestên welatparêziyê dihişt ku em wan berhemên xweş derbixin.”

‘Me ji bo Kurd û Kurdistanê xebateke dewlemend meşand’

Gulperî Alma Aldure axaftina xwe wiha berdewam kir: “Ruxmê hemû êş û elemên tê jiyan kirin tu wek neferek, mirovek, Kurdek xwe berpirsyar dibînî. Ez hin dayîk û jinan nas dikim ku xweşî, rehetî û ken jibîrkiribûn. Ruxmê wê jî ez şerm dikim bêjim ku me xebatek kiriye. Lê ev rastiyek e me ye ku jiyaneke me ya derbas bûyî heye. Di vî warî de me jî ev kar û xebatê hunerî kir. Tiştên baş û xweş bûn ku bi wan hestên welatparêziyê ew tiştên xweş derketin holê. Dema kêşanên me yên ‘Kenê Reş’, ‘Kolincê’ û hwd. çêbûn em bi kelecanekê diçûn li ber TV’yê ji bo kêliyek beriya kêliyek din temaşe bikin ku naveroka wan him di alyê ziman orf û adetên Kurdan, him jî çand û hunera Kurdan de bi tevahî Kurd û Kurdistanî bûn em pê keyfxweş dibûn. Heta em nehatin Ewrupa di nava vê rêxistinê de, herêman jî hevdû nas nedikir. Mînak; herêma Torê, Botê û Serhedê. Tu lê dinihêrî çîroka çand û hunera Kurda berfirehe. Li wir wek erkekê dikeve ser milê me, em di-MED TV’de vêya pêşkêşî gel bikîn. Serhedî Botaniyan, Botanî Mêrdinî nas kirin ku wisa danûstandinek çêbû. Atmosferek e cûda bû. Weke ku ji gele Kurd re dewletek ava bibe hest û kelecanek wisa bû. Gelek fêda MED TV’yê çêbû, ji bo gele Kurd. Min digot ez ê Şox û Şeng kêmekî pêşkêş bikim ku pêwîstî jî pê heye û ez ê jî erka xwe pêk bînim.”

“Hevalê kameravan hat û got zû were Serok li ser xeta telefonê ye. Herkesê digot ez jî dibêjim dema tu behsa Serok dikî aramiyek, rehetiyek tê û hesteke cûda dide te. Ew jî ji bo min bîranîneke xweş bû.”

‘Gotin û nirxandinên Rêber ji bo min perspektîf bûn’

Gulperî Alma Aldure ku rêberê gelê Kurd Abdullah Ocalan di xelekên xwe de pêşwaz kir, wiha behsa wê coş û kelecam dike: “Dema Heval Beser Şahîn û Eylem çûn gel Serok û vegeriyan peyamek anîn. Gotin Serok gotiye li ekranê tê, xeta wê baş e û bila Şox û Şeng berdewam bike. Wek niha jî xuya dibe gotinên herêma toriyan di nava axaftinên min de heye û nikarim zû bi zû ji ser xwe biavêjim. Di bingeha me de torîkî heye. Ez hewil didim ku akademik û zimaneke pakij ku her Kurdek jê fehm bike biaxivim. Serok tenê wek rexne gotibû hinekî dikare axftinên xwe de torîkî ji nav derxîne. Ji bo min jî pêşkêşvanî tiştekî din bû. Li ser xatirê wê gotinê min wê bernamê salek û nîv berdawam kir.

Qet ji bîr nakim carekê wexta Cejna Remezanê bû min ê pêşkêşvanî kiriba gotin Serok ê tevlî bibe. Min ji kelecanê du rojan xew nekir û ketim fikra Serok ê tevlî bibe ez ê çawa bikim. Pêwîst e ez nebêjim Serok bêjim birêz Ocalan. Hema bêje min bername jibîr kiribû û ez ketibûm navbera herdu gotinan de û ez ê çawa bikaribim bêjim birêz Ocalan û wisa bername xilas bû. Ez him pir bikelecan bibûm him jî bername xilas bû. Ez di dilê xwe de şikestim. Min got Serok pêwîst e tevlî bernamê bibûya. Ez hinekî şikestim û min kofiya xwe û yên bergûha jî derxist, bername qediya me govend gerand.”

‘Rêber Apo rengekî cuda da bernameyê’

Gulperî Alma Aldure li ser tevlîbûna Rêber Apo ya bernameya Şox û Şengê wiha got: “Hevalê kameravan hat û got zû were Serok li ser xeta telefonê ye. Herkesê digot ez jî dibêjim dema tu behsa Serok dikî aramiyek, rehetiyek tê û hesteke cûda dide te. Ew jî ji bo min bîranîneke xweş bû. Serok tevlî bernameya Şox û Şeng bû û ji bo cejna Remezanê peyama xwe ji bo gel da. Ez jî pir bê serbilind bûm ku Serok tevlî bernameya Şox û Şeng bû. Dûr û dirêj axivî. Yek û yek em ne axivîn lê wek pêşkêşvan di bernamê de tu dibêjî keremkin Birêz Ocalan hûn tevlî bernameyê bûne û ji bo Cejna Remezanê peyama we çiye û şûnde Serok diaxive. Bernameya me Şox û Şeng sê saet bûn û hunermend tevlî dibûn. Şox û Şeng bernameya çand û hunerê bû. Stran, folklor û şano berfireh bû. Hunermend dihatin stranên xwe digotin, şanoger skecên xwe dilîystin û ger rojeke taybet bûya wê rojê çi mêhvan, siyasetmedar hatiba peyama xwe dida. Serok jî peyama xwe ya Cejna Remezanê dûr û dirêj da. Bawer dikim ji 40 deqeyî zêdetir peyama xwe da.”

‘Bernameya Şox û Şeng çand û hûnera Kurd teysand’

Gulperî Alma Aldure ku pêşkêşvana bernameya Şox û Şeng bû, wiha bal kişand ser girîngiya bernameyê: “Şox û Şeng çand û huner e. Wateya wê di Kurdî de keyf û şahî ye. Bername ne siyasî bû û piranî li ser çand û hunera Kurdî bû. Ez di roja înê de ji Almanya yê diçûm Belçikayê heta roja yekşemê du şevan li wir di mam. Ji amedekirina tekst bigire heta hunermend em bixwe li ser disekinîn. Tiştekî wek ekibê tune bû û em bixwe jî ji rewşa xwe razî bûn. Gazincên wek çima menzeleke min a cûda, cihekî min ê cil û bergan ku xwe amede bikim tune bûn. Ez razî bûm û min digot şert û merc evin.

Lê zehmet bû. Hevalên me yên nûçe pêşkêş dikirin her yekê amadekariyên wan hebûn. Bes ji bo Şox û Şeng tu ekip nîn bû. Rast e hevalên piştkamerayê, yên li studyoyê kar dikirin hebûn lê wek pêşkêşiya bernamê bi min tena serê xwe amedekariyên wê dikir.”

‘Bernameya min qonaxeke jiyana min a wisa ye ku ez pê serhilbilind im’

Gulperî Alma Aldure herî dawî bi van gotinan hestên xwe pênase kir: “Carna dema min teksta xwe dinivîsî kamera dest bi qeydê dikir me lê meze dikir xira jî nedibû me diqedand. Destpêkê min pêşkêş dikir. Piştr e hunermend tevlî dibûn û stranên xwe digotin. Folklorên herêman tevlî dibûn. Şano û axaftin hebûn. Zehmetiyên xwe hebû lê xweşiyên xwe jî gelekî hebûn û ez gelekî pê serbilindim ku jiyaneke min a wisa çêbû.

Rast e pêşkêşvanî pir ne bi dile min bû û zêdetir min ji şanoyê hez dikir lê dîsa jî ez pê serbilindim ku min jî karibû li ser pêşniyara Serok, demekê Şox û Şeng pêşkêş bikim. Dibe min pir tişt jibîr kiribin. Dema mirov diçe çîrokê û behsa çîrokê dike tê de jiyan dike. Ez di hin tiştan de dema behs dikim hîna jî jiyan dikim.”

Fatme Xana Gelwaxî:

Jina ku di serdema Sencerxan de fermandara şerê li dijî Rûsan bû

Fatme Xana Gelwaxî bi nasnav "Fate Reş" keça Mecîd Xanê Zerîn e ji Rojhelatê Kurdistan Dîwandereyê ye. Sal û dîroka jidayîkbûna Fatme Xan nayê zanîn, lê di dema dagirkeriya Rûsan û serdema desthilatdariya Qacaran a di salên (1914-1919) de rolek giring lîstiye.

● **Berjîn Tekoşer**

Jinên mezin ên bi nav û deng ên Kurdistanê karîne di her qonaxa dîrokê de bi rola xwe rabin, mohra xwe li serdema tê de ne bidin. Ev jî ne bi navê bab, bira an jî zilamê malbatê kirine, belkî wek jin, bi zanîn û têgihiştina xwe ya jinane kirine û rengê xwe li têkoşîn û berxwedana civakî dane. Ev rastiya jina Kurd e ku heya roja îro bandor hem li têkoşîna netewî û hem jî têkoşîna pir alî ya jinan li çar parçeyên Kurdistanê kiriye. Jinên Kurd bi qasî ku ji hêla zanebûna netewî ketine nav hewldanê û bi rengê xwe beşdar bûne, ewqas jî kariye di qadên civakî, huner û wêjeyê de jî rol bilîzin û bibin xwedî berxwedanek civakî û hunerî...

Carnan rêzikek an jî peyvek tenê têrê dike ku mirov bikeve ser şopa vê heqîqetê û li nav pelên winda ên dîrokê gera xwe bide destpêkirin. Gera ku carnan dibe bi rojan û mehan bajo; lê belê ya giring ew e ku di nav vê gerê de bi israr li pey şopan bigerî, şopên ku divê bi qasî zehmet, çelo xwarî jî bin, lê di encamê de te ber bi deriyekê ve bibin...

Dibe hin caran jî tenê di nav van rûpelan de rastî navekê bêy, navek ku dikare te ber bi destanek a dengê raperîna jinê ve bibe ku wek hest û hawarekê di dilê mirov de lê bixe; henaseyek be xwe li sînga mirov bixe û wek bibêje; "Vaye tu gihayî rastiya min! Êdî niha dema wê ye ku bi peyvên bijare min di çavên her jinekê biresimînî, wekî ku îro bijî biherikînî... Ji ber ku ev çîrok, destan, ne tenê ya min e, ya we bihezarî jinên bê nav û nîşan e!..

Fate Reş!

Fatme Xana Gelwaxî bi nasnav "Fate Reş" keça Mecîd Xanê Zerîn e ji Rojhelatê Kurdistan Dîwandereyê ye. Sal û dîroka jidayîkbûna Fatme Xan nayê zanîn, lê di dema dagirkeriya Rûsan û serdema desthilatdariya Qacaran a di salên (1914-1919) de rolek giring lîstiye.

Di şerê Sencerxan ê li dijî dagirkeriya Rûsan de û ber belavbûna vî şerî li bajarên din ên Rojhelat ên wek Dîwandere, Seqiz; gelê vê herêmê jî ji bo parastina hebûn, bawerî û axa xwe, çek bi dest dikin û şer dikin. Şer giran dibe, xebera mirina Sencer Xan digihe guhê gelê herêmê û di rewşekê de ku bê hêvîtî berz dibe, gelê vê herêma Gelwaxî ya Dîwandere dest bi kar dibin. Gelê vê herêmê bi arîkariya dewleta navendî hewl didin hêzên dagirker ji herêmê derxînin û ev wê demê ye ku şêre jina Kurd, Fatime Xana Gelwaxî derbazî meydana cengê dibe û têdikoşe.

> Fatma Xana Gelwaxî an jî bi navê tê nasîn, Fate Reş li çeperên herî pêş ên şer de ye. Ew tevî hevalên xwe heya henaseya xwe ya dawî şer dike û dibe hêza wêrekiyê ji hevrêyên xwe re. Fatme Xana Gelwaxî li nêzî gundê Zaqe Elya birîndar dibe. Pir lez û bez wê radikin çadira dermankirinê ya li gundê Beharistanê. Pir nakişîne xeber belav dibe ku leşkerên Rûs li herêmê dest bi kuştin û talanê kirine.

Li meydana cengê dengê raperîna jinekê

Şer giran dibe! Gelek kes tên kuştin, birîndarkirin û êsîrkirin. Sih wek mijê bi ser welat de tê pêçan û her der bi reşahiyê tê dorpêçkirin. Şereke ne wekhev e û ji ber şert û mercên şer, heta roja din nepêkan bû ku kes bikare miriyên xwe veşêre.

Lê, Fatme Xana Gelwaxî an jî bi navê tê nasîn, Fate Reş li çeperên herî pêş ên şer de ye. Ew tevî hevalên xwe heya henaseya xwe ya dawî şer dike û dibe hêza wêrekiyê ji hevrêyên xwe re. Fatme Xana Gelwaxî li nêzî gundê Zaqe Elya birîndar dibe. Pir lez û bez wê radikin çadira dermankirinê ya li gundê Beharistanê. Pir nakişîne xeber belav dibe ku leşkerên Rûs li herêmê dest bi kuştin û talanê kirine.

Dema ku Fate Reş vê dibihîze demildest radibe, destûr nade ku dermankirina wê bidomînin û dibêje: "Mirin û hatina kuştin di demekê de ku ez li hemberî dijmin radiwestim li vir mayîn û istirahetkirinê baştir e."

Ew yekser leşkerên xwe kom dike û vê carê ji derdora gundê Qeybe Sor û ji çend cihên cuda de dest bi êrişa li ser dijmin dike. Li vir derbên giran li dijmin didin û dijminê ku ji vê êrişê matmayî dimîne, heya çend kîlometran ber bi aliyê bajarê Sine ve paşde dikişe.

Şerê dinavbera eşîrên herêmê yên di bin Rêveberiya Fatme Xana Gelwaxî û leşkerên Rûs de bi vî rengê heya çend mehekan dirêj dibe. Lê, di her êrişeke leşkerên Fatma Xan a Gelwaxî de derbên giran li leşkerên Rûs dikeve û wan neçarî paşde kêşanê dikin.

Dorpêç û şikandina êrişên dijmin

Tê gotin ku li bilindahiyên çiyayê Şêx Şeref, di navbera gundên Zaqe Elya û Dere Sefte de, artêşa Rûsan ji tirsa Fate Reşê; ku kêlî bi kêlî ew dorpêç û lawaz dikirin, êdî nema diwêran ji cihê xwe bilivin. Her ku dorpêça li dora dijmin teng dibû, ew hîn zêdetir ditirsiyan û nema diwêriyan ku heta ji bo peydakirina av û xwarinê jî nêzîkî gundan bibin. Her tenê vê hişt ku leşkerên Rûs heya hefteyekê nekarin li vê herêmê tevbigerin, tî û birsî bimînin.

Di encama vî şerî de ku Fate Reşê jê re pêşengî dikir, gelek leşkerên Rûs ji ber dorpêç, tî û birçîbûnê teslîm dibin.

Her wiha gelek leşkerên Rûs jî di vî şerî de tên kuştin.

Zivistanek dijwar li pêş wan bû!

Mixabin, şer her ku diçû dijwartir dibû û zivistan jî hêdî hêdî nêz dibû. Zivistan û sermayek dijwar di rê debû û Fate Reşê tevî çend hevalên xwe li nêzî herêma Kanî Nîme Roje, ji ber dijwariya berf û bagerê asê dimînin. Berf dibare, mijê li ser çiya û deştan de xwe berdaye û wek kirasek tarî xwe li ser rûyê erdê danaye. Çav çavan nabîne, bêdengî serwer e!..

Di nav vê ba û bahozê de, ew rêya xwe ya vegerê winda bikin. Lê belê ew mirovên çiyayî û şerker in, hema wisa zû bi zû dest ji xwe bernadin û her wekî ku li dijî leşkerên Rûs li ber xwedan, li hemberî dijwariya zivistanê jî berxwedanek mezin dikin. Nêzî du rojan di nav berfê de dimînin; her hewl didin xwe ji vê rewşê rizgar bikin. Sermayek ku heta hestiyan tê hîskirin tevahiya laşê wan dorpêç dike, jan bi hestiyê wan dixe, ew di nav vê bagerê de asê dimînin û nema rêya xwe dibînin! Fate Xana Gelwaxî, bi nasnav Fate Reş tevî hevalên xwe di nav berfê de asê dimînin û jiyana xwe ji dest didin. Şêre jina Kurd û hevalên wê ku artêşa Rûs jî nekarîn li hemberî wan rawestin û şer bikin, ew ê ti caran nehata ji bîrkirin û bûbûna beşek ji mêjiyê dîrokî yê gelê Kurd.

Ji bo ji şêre jina Kurd tolê hildin, dest bi komkujiyan dikin

Piştî ku tê bihîstin Fate Reş, şêre jina Kurd tevî hevalên xwe jiyana xwe ji dest dane, fermandarên Rûs ji bo ku tola xwe ji Fate Reşê bigirin, dest bi komkujiyan dikin. Bi qasî ku dikarin û ji dest wan tê, ew kes û xizmên Fate Reş digirin û îdam dikin. Li gor tê gotin, fermandarên Rûs tevahiya mam, pismam û xalên wê li çiyayê Şêx Zaxe Elya gulebaran dikin.

Ger çanda babiksalar xwestibe bi ser rastiya dîrokî ya jinê ku her tim bûye hêza moral ji civakê re serpûş bike jî, jin di pêşketinên civakî, leşkerî û siyasî de her tim bi rola pêşengiyê rabûne. Bêguman bi hezaran jinên wiha wêrek, jîr, zana û cengawer di nav rûpelên dîroka gelê Kurd de hene ku navê wan yan nehatiye tomarkirin, yan hatiye jibîrkirin. Lê, di her hewldanekê de jinan hewl daye bi awayekê rastî û heqîqeta jinan derxînin holê. Carnan di nav rûpelên tarî yên dîrokê, carnan di nav efsaneyên mîtolojîk û hin caran jî bi rêya çîrokên ku bi devokan heya roja me ya îro hatine, karîne ku rûpûşa li ser van qehremaniyên jinê rakin alî.

Ev jî tenê pelek zêrîn ji pelên dîroka veşartî ya jinên Kurd û Kurdistanê ye ku dikare giringiya rola jina Kurd a di her beşek civakê de pir zelal rabixe ber çavan. Her çend serdestiya çanda babiksalar xwestibe bi ser dîroka jinê bigire û paşguh kiribe, lê belê jinên wek Fate Xana Gelwaxî derketine ku di pêşketinên civakî û siyasî yên herêmê de rolên giring lîstine û vê yekê jî hiştiye ku tevî hemû rûpûşkirina heqîqeta jinê ya ji aliyê desthilatariya zilam ve, dîsa jî neyê veşartin.

Heqîqeta ku bi hemû heybeta xwe li asoyên welatê rojê olan dide û ev tîrêjên ronahiyê îro xwe li rûyê hezaran şêre jinên Kurd alaye ku strana azadiyê diqêrin. Strana jinên ku îro ji çiyayan bigire heya zîndanan, li çar aliyên Kurdistanê bûye stran û hawara jinên herêm û cîhanê.

Komisyon bizi de görecek mi?

Türkiye, bir yandan "onurlu barış süreci" söylemiyle yeni bir komisyon kurarken, diğer yandan orman yangınlarından maden yasasına, tekstil atölyelerindeki çocuk işçilerden Kürt coğrafyasında süren ekolojik yıkıma kadar ağır bir demokrasi sınavıyla yüz yüze. Doğayı da halkı da görmeyen bir barışın kalıcı olmayacağı ortada.

"Her yangında bu çağrıyı yapmaktan bıktık! Çözüm süreci, Kürdün doğasının da korunması demek! Bi ormanın diğer ormandan farkı kalmaması demek! Amed'e de gelebilecek yangın helikopterlerinin olması demek! Yeşil vatan hamasetinin bitip ormanların tümünün korunmasını sağlamak demek!"

Güler Yıldız

Ekolojist Melis Tantan'ın bu öfkeli sözleri, Amed'in Lice kırsalında başlayan orman yangınına hiç müdahale edilmemesi üzerineydi. Yıllardır yangınların "kendine" yanmasına göz yumuluyor. Bu ormanlar bir yandan kesilmekten kurtulmuş gibi görünse de diğer yandan devletin ve şirketlerin "sessiz tasfiyesi"ne terk ediliyor.

DEM Milletvekili Newroz Uysal Aslan da aynı hafta Besta'daki ağaç kıyımını belgeledi. Yol boyunca ölü bir yılan gibi uzanan devrilmiş ağaçlar onlarca kilometreye yayılıyor. Ki daha önce belki onlarca kez Meclis'te verdiği önergeler vardı, bu kez önergesini kıyımın yapıldığı alanlarda sesli olarak verdi. Yol boyunca ölü bir yılan gibi uzanan kıyılmış ağaçlar, onlarca kilometre uzuyor. Uysal bu tezgahtaki ölümün hesabını tane tane soruyor orada: Bu katliamın hesabını kim verecek, kimin ilgi ve yetki alanına giriyor bu yıkım? Yangınların sahipsizliği ile ağaç kıyımının hoyratlığı aslında aynı zihniyetin ürünü: doğayı yalnızca güvenlik ve kâr politikaları içinde gören devlet aklı. Bu yüzden yeni maden yasası, yangınları da kıyımları da tek bir çerçevede buluşturuyor.

Kürdistan'da olup bitenler tesadüf değil. Devletin güvenlik gerekçesiyle yasakladığı orman köyleri, "bölge kalkınacak" denilerek ruhsat verilen maden sahalarıyla aynı kaderi paylaşıyor. Doğayı yok eden bu siyaset, aynı zamanda toplumu da köksüzleştiriyor. 11 yaşındaki Veysel'in eli sopalı annelerle çıktığı tepe, Ankara'nın keyfiyet tepesi aynı zamanda. Ne hesap verilebilirlik var ne bir açıklama ne de başka bir şey. Şirketin sürekli sırıtan elemanları Veyselgilin tepkisinin pek de geçici olmadığını anlayınca soluğu karakolda alması buna işaret. Ama zaten Kürdistan toprakları pek alışıktır 8-9-10-11 yaşında çocukların devlet dersinde hırpalanmasına.

Yeni maden yasası ve ekolojik yurttaşlık davası

Türkiye'de Temmuz 2024'te yürürlüğe giren yeni maden yasası, şirketlere ormanlar, meralar ve hatta koruma altındaki alanlarda hızlıca arama ve çıkarma ruhsatı alabilme imkânı tanıyor. ÇED süreçleri kısaltıldı ya da bypass edildi. "Milli yatırım" ve "acil ihtiyaç" gibi muğlak kavramlar, neredeyse her doğal alanı madenciliğe açacak yasal kapılara dönüştü.

Hükümet, "enerji bağımsızlığı, ihracat ve istihdam" söylemini kendine siper etmiş durumda. Buna inanan bir aklın bozkırda sımsıkı yaşadığına ikna çünkü. Ancak hakikat farklı:

• Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre madencilik sektörü istihdamının toplam istihdam içindeki payı %2'nin altında.

• Buna karşılık, TEMA Vakfı ve bilimsel raporlar madencilik faaliyetlerinin orman, su ve tarım alanlarında geri dönüşsüz tahribat yarattığını ortaya koyuyor.

Yani yasa, yerel halk için kalkınma değil; mülksüzleştirme ve yersiz-yurtsuzluk anlamına geliyor.

Çevre sosyolojisinde kullanılan "ekolojik yurttaşlık" kavramı, insanların yaşadığı çevre üzerinde karar alma hakkını ifade eder. Ancak Türkiye'nin yeni maden yasası bu hakkı daraltıyor. Şirketlerin kar marjını daha da yukarı taşıyor. O nedenle şirketler açlık oyunundan çıkmış gibi saldırıyor doğaya. Rol çalıyorlar oysa: Bir süre sonra halk topraksızlaştığında, mülksüzleştiğinde, tutunacak bir dal bulamadığında vaziyet tam da bu olacak. Uzayacak makarna, kömür kuyrukları... Makas açılacak daha da... Sonrası bildik hikaye: Unutturmak için tüm hakikati; uyuşturucuyla, alkolle, fuhuşla uyutacaklar bu aklı. "Düşünmezsen sorun yok" yazıyor devletin algoritmasında.

Uluslararası hukuk ve ekokırım tartışması

Uluslararası Ceza Mahkemesi, 2016'da aldığı bir kararla barış zamanında işlenen bazı ekolojik suçları da yetki alanına dahil etti. Yasadışı doğal kaynak sömürüsü, çevreye ağır zarar verilmesi ve toprak gaspı "insanlığa karşı suçlar" kapsamına alınmış durumda. Türkiye'deki maden yasası ve orman kıyımları, bu açıdan uluslararası hukuk zemininde de tartışılabilecek nitelikte. Ancak iç hukukta bu yönde bir mekanizma olmadığı için mücadele, yerel inisiyatiflerin ve ekoloji hareketlerinin omzuna yükleniyor. Köylülerin birçok yerde bu yükü omuzladığını görüyoruz. İnatları inat umarız muratları da murat olur.

Taş yesinler, kömür yesinler, zıkkımın kökünü yesinler!

Taş ocakları, maden ocakları, JES, GES, RES, HES, termik... Unuttuğumuz bir şey kaldı mı Batı'da? Bilebildikleri tüm yolları denediler. Ellerine geçirdikleri sopayla süpürgeyle şirket kovaladılar, her defasında jandarmaya tosladılar, dayak yediler, yerlerde sürüklendiler, olmadı öldürüldüler...

Ankara'yı su yolu ettiler; yürüdüler, yürüdüler, yürüdüler, çadırlar kurup nöbete durdular, birbirlerine moral verdiler, birbirlerini yaralarından öptüler, ama geçmedi ağrıları.

Aç kalacaklarını, yersiz yurtsuz olacaklarını anladılar, açlık grevine oturdular. Yasa yapıcılar çatır çatır kaldırdı ellerini, talan ve mülksüzleştirme yasasının tüm maddelerini üzerinde düşünme gereği dahi duymadan oyladılar.

Akbelen'de köylü kadınların zeytinleriyle, Hatay Mağaracık'ta depremzedelerin evraklarıyla çıktıkları yol, aslında ortak bir çığlık: "Toprak toprak diye diye" yürüyenlerin çığlığı. Bir yanda 80 yaşındaki kadınların Ankara'ya taşıdığı bostan ürünleri, diğer yanda genç Esra Işık'ın "ölsek de buradayız" haykırışı, Nejla Işık'ın bir parlayıp bir sönen gözlerindeki nur, Ankara Temmuz'unda yağmur! Bu vaveylanın karşısında kim var peki? "Milletin efendisi" olduklarını sananların allayıp pullayıp Ankara'ya gönderdikleriydi çoğu. Sonra anladılar gari, "efendinin milleti" olduklarını da ne toprak kalmıştı basacak ne ağaç kalmıştı dibinde serinleyecek ne su kalmıştı kaynağından kana kana içilecek.

Veyselle bağlayalım bu paragrafı: Tüm Diyarbakır'ı dökerim buraya, defol git diyorum sana, konuşma daha fazla! Çünkü bu mücadele, yalnızca çevre davası değil; aynı zamanda aidiyet, yaşam hakkı ve demokrasi davası.

İşte burada Şırnak Ekoloji Platformu'nun imza kampanyası iyi bir örnek olur: Şırnak Ekoloji Platformu'nun başlattığı kampanyada sadece 8 bin imza toplanabildi. Oysa kentin nüfusu 570 bin. Yani toplam nüfusun yaklaşık %1,4'ü... Ama aslında bu tablo, yurttaşların karar mekanizmalarına erişimin ne kadar daraldığını gösteriyor. İşte bu yüzden ekolojik yurttaşlık bir demokrasi meselesi haline geliyor. Ve uluslararası hukuk da bu gerçeği teslim ediyor: Ekolojik yıkım, artık yalnızca "çevre sorunu" değil, insanlığa karşı işlenen bir suç.

Komisyon bizi de görecek mi?

Meclis'te kurulan Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu, Türkiye'yi onurlu bir barış sürecine hazırlamayı hedefliyor. Ancak bu barışın inandırıcı olması için, doğanın da hak öznesi olarak tanınması gerekiyor.

Komisyon gerçekten "bizi" görürse, sadece insanları değil; çocukları ve onların geleceğini de görecek. İşte o zaman demokrasi, cümle içinde kullanılabilecek bir sözcük haline gelecek.Birleşmiş Milletler'in "ekokırım" tanımı bu topraklarda fiilen yaşanıyor. Yangınla, kesimle, madenle... Hepsi tek bir zincirin halkaları. Halk ise bu zincirin kırılması için mücadele ediyor.

Batı'da köylüler sopalarla şirket kovalarken, Kürt coğrafyasında köy yasakları ve maden ruhsatları aynı amaç için işliyor: doğayı ve insanı mülksüzleştirmek. Bu ortak deneyim, yeni maden yasasının ne kadar kapsayıcı bir tehdit olduğunu ortaya koyuyor. Dolayısıyla Meclis'te kurulan komisyon yalnızca siyasal barışı değil, ekolojik barışı da aciliyetle gündemine almak zorunda.

Hukukçular daha iyi bilir elbette:

Uluslararası Ceza Mahkemesi, 2016 yılında bir "odak değişikliği" yayımlayarak, barış zamanında işlenen bazı ekolojik suçları da yetki alanına aldığını açıkladı. Buna göre çevreye zarar verilmesi, yasadışı doğal kaynak sömürüsü ve toprak gaspını da içeren biçimde yasadışı yollarla toprakların el değiştirmesi, "insanlığa karşı işlenen suçlar" kapsamında yargılanacak.

Veysel cesareti lazım ilk taşı atmaya...

Kastik katile karşı

Afgan kadınlarıyla yaşamı savunalım

● Meral Çiçek

Afganistan'da, Taliban'ın ABD tarafından yeniden iktidara getirilmesi üzerinden dört yıl geçti. Öncesinde, yani 29 Şubat 2020'de, Doha'da ABD ve Taliban arasında, adı 'Afganistan'a Barış Getirme Anlaşması' olan; ancak asıl anlamı 'Afganistan'a Şiddet, Kadınlara Kölelik' olan anlaşma imzalandı. ABD, 2001'de sözde Taliban iktidarına son vermek uğruna işgal ettiği Afganistan'dan, aynı İslamcı faşistlerle dostluk kurarak çekildi.

Yaşamın dışına atılan Afgan kadınları

Ve aradan geçen dört yılda, ülkedeki kadınlar adım adım yaşamın dışına atılıp görünmez bir varlığa dönüştürülmeye çalışılıyor. Oysa ABD, 20 yıl önce işgalini meşrulaştırmak için en çok da kadınların Taliban iktidarı altında gördüğü zulmü işleyip onlara özgürlük getireceği iddiasında bulunmuştu.

Ancak Afgan kadınlar, direniş ve mücadele sonucu elde ettikleri bütün kazanımları bir bir kaybetti. Önceki anayasa lağvedildi; iktidarını kararnamelerle yürüten Taliban, yalnız kadınlara ilişkin 100'den fazla kararname çıkardı. Kız çocukları sadece 6. sınıfa kadar okuyabiliyor.

İşlenen sistematik gasp suçları

17 Temmuz'dan bu yana,'ahlak polisi' sokaklarda, 'İslami örtünme kurallarına uymadıkları' gerekçesiyle kadın avına çıkmış durumda. Gözaltına alınanların ailelerinden fidye istendiği; ekonomik açıdan çökmüş ülkede kadınların artık evden dışarı adım atmaktan korktuğu belirtiliyor. Sokaklarda neredeyse hiç kadın görmek mümkün değil. Son olarak, kadının sesi bile 'mahrem' ilan edildi. Artık kamusal alanda kadınların şarkı ya da şiir söylemesi, hatta dua okuması bile yasak. Peçe ve çarşaf altında görünmez kılınan; mutfağı penceresiz evlere kapatılan kadının artık sesi de duyulmuyor. Hiç yokmuş gibi.

Fon kesintileri ve bağımlılık

Taliban'ın son 4 yılda kadınlara karşı yürüttüğü savaş ve kırım politikalarının somut örneklerinin listesi, bu sayfaya sığmayacak kadar uzundur. Ancak bu yazıda, Afgan kadınların yaşadığı gerçeğin bir başka boyutuna dikkat çekmek istiyorum. Uluslararası kuruluşların verilerine göre, Afgan halkının yarısı - yani yaklaşık 23 milyon insan- açlıkla karşı karşıya ve yardıma muhtaç durumda. Bu tablo, ABD'nin maddi yardımları kesmesiyle daha da ağırlaştı. Batı devletlerinden aldıkları fonlarla kendini finanse eden birçok sağlık, eğitim, basın ve sivil toplum kuruluşu bu nedenle son aylarda çalışmalarını sürdüremez duruma geldi. Medya, "ABD kesintileri: Afganistan'daki kadınlar için ağır darbe" gibi başlıklarla (örneğin Deutsche Welle'nin haberi), özellikle Trump iktidarının bu kararının kadınlar üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekti. Örnek olarak, Afganistan'daki kadın gazeteciler için bir platform sunan ve ülkedeki kadınların durumuna ilişkin haberler yayımlayan Zan Times isimli site gösterildi. Birçok girişim gibi, şimdiye kadar yurtdışından sağlanan fonlarla faaliyet gösteren Zan Times'ın en büyük finansörü ABD hükümetiydi. Ancak yardımlar kesilince, Afgan kadın gazetecilere yönelik proje sürdürülemez hale geldi.

İkiyüzlü yardım politikaları

Buradaki esas sorun, ABD'nin Afganistan gibi ülkelere yönelik maddi yardımları kesmiş olması mıdır; yoksa kadınların kıstırılmış seslerini duyurmak için, onların yaşadığı korkunç durumdan doğrudan sorumlu olan bir devletin fonlarına muhtaç bırakılmaları mıdır? ABD'nin, geçen dört yılda Afganistan'daki sivil toplum girişimlerine maddi destek sunmuş olması 'vicdani' ya da 'ahlaki' bir yaklaşım mıdır, yoksa ikiyüzlülük, -daha doğrusu, yüzsüzlük- müdür? Aynı durum İsrail'in açlıkla terbiye politikası uyguladığı Gazze halkına, kurşun yağmuru altında gıda paketleri gönderen Batı devletleri için de sorgulanması gerekmiyor mu?

Kastik Katil, erkek egemen bir çete

Rêber Apo, toplumda ilk sorunsallığın yaklaşık olarak M.Ö. 10 bin'lerde, "kastik katil" adını verdiği erkek egemen bir çetenin, ana-kadın etrafında oluşan toplumsallığa saldırması ile ortaya çıktığını tespit ediyor ve mevcut kapitalizmi de bu kastik katilin son aşaması olarak değerlendiriyor. Bu kavramdan ve tespitten yola çıkarak, Afganistan'da son dört beş yılda yaşananları ele aldığımızda birçok çarpıcı sonuca ulaşabiliriz.

Birincisi: Yıllarca 'İslamcı terörist' dedikleri Taliban'la bir anda masaya oturup anlaşma imzalayan; hiçbir meşruiyeti olmadan iktidarı onlara altın tepside sunan ABD ve NATO ortakları, aynısını Suriye'de, kravatlı Colani şahsında tekrar ediyorlar. Kadın özgürlük mücadelesinin yükselip dünyaya ilham verdiği Ortadoğu ülkelerinin başına kastik katilleri musallat ediyorlar. Onlarla aynı masaya oturarak onlara meşruluk kazandırmayı amaçlıyorlar. Günümüz kapitalist kastik katil reklam yüzü olan Trump bunu açıktan yaparken, Alman hükümeti bir yandan Taliban rejimini kadınlara karşı işlediği suçlardan ötürü Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne şikayet ediyor; diğer yandan, onların vahşetinden kaçan mültecileri sınırdışı edebilmek için Taliban'la 'teknik işbirliği' geliştiriyor! Buradan ikinci sonuca ulaşıyoruz: Kastik katil -bazen maskeli, bazen çıplak gezen- bir sistemdir. Üçüncüsü, kastik katil hem öldürüyor hem el açtırıyor. Dehşet saçan o olduğu halde, insan hakları, demokrasi ve özgürlükten yüzsüzce dem vurarak bu kavramların içini boşaltıyor; çaresiz hissedenlere ise zevk ve kibirle yardım diletiyor. Ve buradan da dördüncü temel sonuca geliyoruz: Kastik katili iyi tanıyalım -maskesiz versiyonları kadar örtük hallerini de. Bilelim ki mücadelemizde net olalım, aldanmayalım, şaşırmayalım.

Örgütlü mücadele ve dayanışma

Beşinci nokta bizimle ilgilidir. Yani biz kadınlar, örgütlü mücadele ve hareketler. Kastik katilin farklı yüzleri ile mücadele ederken, dayanışma ve ortaklığı artık farklı bir aşamaya taşımalıyız. Kastik canavarın hiçbir mağduru, ondan medet umar noktaya gelmemeli, getirilmemelidir. Bunun için öncelikle direnenler olarak birbirimizi örgütlü bir biçimde sahiplenmeli, savunmalı; dayanışmayı bu düzeye yükseltmeliyiz. Bu ise mücadelenin ortaklaştırılmasını gerektiriyor. Mesele, yalnızca dayanışma mesajları vermek ya da eylem düzenlemekten ibaret değil. Bunlar da önemli elbette. Ancak kadın hareketleri olarak günümüzde bu canavara karşı yalnızca bireysel değil, birlikte, kollektif biçimde nasıl duracağımızı daha somut düşünmeli, kafa yormalı ve sonuç verici yol ve yöntemler bulmak zorundayız. Bu, Üçüncü Dünya Savaşı'nın bu aşamasında başta biz kadınlar olmak üzere, bütün ezilenler ve direnenler için son derece stratejik bir konudur.

Yaşamı savunmak, katili durdurmak

Zira İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulan küresel düzenin normları, standartları, kurumları ve sözleşmeleri artık aşılmış durumda; demokrasi, hukuk, insan hakları gibi kavramların için her zamankinden daha fazla boşaltılmış. Yerine kurulmak istenen yeni dünya düzeni ise bir distopya olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu yüzden, ütopyalarımıza sadece daha sıkı sarılmakla kalmamalı; onları gerçekleştirmek için, yani iyi, güzel, doğru ve özgür yaşamı her yerde inşa edebilmek için çağımızın gerçeklerini her yönüyle güçlü biçimde çözümlemeli; buna denk bir mücadele perspektifi, strateji ve pratikler inşa etmeliyiz. Kürdistan kadın özgürlük hareketi olarak sunduğumuz Dünya Kadınlarının Demokratik Konfederalizmi'ni dört bir yandaki örgütlü kadın hareketleri ile birlikte daha fazla somutlaştırmalı ve derinleştirmeliyiz.

Çünkü kastik katilin kadın düşmanı saldırılarının günlük olarak arttığı bir süreçten geçiyoruz. Bu durum yalnızca Afganistan ya da Suriye'deki Dürzi ve Alevi yerleşim bölgelerindeki kadınlar için geçerli değildir. Son haftalarda Kürdistan ve Türkiye'de erkekler tarafından katledilen kadınların sayısı alarm veriyor. Yaşamı özgürleştirmek için, öncelikle onu savunmanın yol ve yöntemlerini yaratıcılıkla çoğaltmalı; kastik katili durdurmalıyız. Her birimiz, her bir kadın öncelikle bunun için örgütlenmeli.

Kastik canavarın hiçbir mağduru, ondan medet umar noktaya gelmemeli, getirilmemelidir. Bunun için öncelikle direnenler olarak birbirimizi örgütlü bir biçimde sahiplenmeli, savunmalı; dayanışmayı bu düzeye yükseltmeliyiz.

Kürdoloji'de bir dönüm noktası:

Margarita Borisovna Rudenko

Kürt halkının tarihi ve kültürünün açığa çıkarılmasında Rusya'da yürütülen çalışmalar önemli bir rol oynamıştır. 19. yüzyılda Rusya'da Kürtçe'nin öğrenilmesi Kürtçe eserlerin çevirisinin önünü açmıştır. Bu süreçte Rusya'da bir bilim alanı olarak Kürdoloji doğmuştur. Sovyetler Birliği döneminde ise Kürtlerin tarihi, edebiyatı ve kültürü daha geniş araştırmaların konusu olmuştur. Özellikle 1950'den sonraki yıllardan başlayarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde önemli araştırmalar geliştirilmiştir. Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Petersburg (Leningrad) Şubesi bünyesinde "Kürt Kurulu" oluşturulmuş ve bu kurul daha sonra Kürdologlar Grubu'na dönüşmüştür. Sovyetler Birliği'nde Kürtlerin tarihi; özellikle de Türkiye, Irak ve İran'daki Kürtlerin siyasi ve sosyal tarihi genişçe araştırılmıştır. Bugün de Rusya'da Kürt tarihiyle ilgili araştırmalar sürdürülmektedir. Kürt ve Kürdistan araştırmaları kapsamında bugün Rusya'da iki ana merkez faaliyet yürütmektedir: Birisi, Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü bünyesinde faaliyet yürüten Kürdologlar Grubu, diğeri ise 1994 yılında kurulmuş olan Kürt Araştırmaları Merkezi'dir.

Fidan Yıldırım

Kürdoloji'de yeni bir akımın kurucusu

Sovyetler Birliği'ndeki Kürdoloji çalışmalarında çığır açan Kürdologlardan biri de Margarita Borisovna Rudenko'dur. Rudenko bir Rus filolog, Oryantalist, Kürdolog, edebiyat araştırmacısı, çevirmen ve etnologdu. Kürt edebiyatı, tarihi, dili ve folklorü konularında önemli araştırmalar ve derlemeler yapmıştır. Kürdoloji'de yeni bir akımın; Kurmanci lehçesiyle yazılmış Ortaçağ edebi el yazmalarının incelenmesi akımının kurucusudur.

9 Mayıs 1926'da Tiflis'te doğan Margarita Rudenko Gürcü asıllı bir ailedendi. Babası dilbilimci, annesi ise piyanistti. Çocukluğu Tiflis'te geçti ve daha sonra ailesi Saint Petersburg'a göç etti. (Şimdiki adı Saint Petersburg olan Rus şehri 1924-1991 yılları arasında Leningrad olarak adlandırıldı.) İkinci Dünya Savaşı başladığında o ve annesi Tiflis'e döndü. Babası ise Saint Petersburg'da kaldı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında, tarihin en ölümcül kuşatması olarak nitelendirilen 'Leningrad Kuşatması'nda yaşamını yitirdi.

Üniversite bitirme tezinde Kurmanci dilbilgisini işledi

Rudenko savaş bittikten sonra tekrar Saint Petersburg'a döndü. Saint Petersburg Üniversitesi'nin Doğu Bilimleri Fakültesi'nde İrani diller eğitimi aldı ve 1951 yılında mezun oldu. Üniversite eğitiminin başlarında Sovyet filolog ve Kürt dili profesörü Kanat Kalaşeviç Kurdoevê'nin (Qanadê Kurdo) verdiği Kürt dili dersi çok ilgisini çekmişti. Üniversite bitirme tezinde Kurmanci dilbilgisinden bir bölümü işledi: "Di Kurmancîya Modern (nûjen) da Lêkerên Şertê" (Modern Kurmancide Şart Fiilleri). Hazırladığı tez ile, tez komitesinden en yüksek puanı aldı ve 1954 yılında Bilim Doktoru ünvanını kazandı. Kürtçe dili üzerine hazırladığı tezle büyük başarı kazanan Margarita Rudenko için bu başarı Kürdoloji yolculuğunda önemli bir dönemeç oldu. Kürtler nezdindeki yerini "Leyla ve Mecnun"un Arap dünyasındaki yeri ile aynı gördüğü Ehmedê Xanî'nin "Mem û Zîn" adlı eserini yüksek lisans tezinin konusu olarak seçti ve başarıyla işledi. Sovyetler Birliği'nde Kürdoloji bölümünün kurucusu olan ünlü Doğubilimci Joseph Orbelli, Margarita Rudenko'nun tezi konusunda şunları söyler: "Benim Ehmedê Xanî'ye olan hayranlığım 43 yaşımda başlamıştı, ben çok mutluyum ki, Ehmedê Xanî'nin bilimsel bir çalışmanın konusu olduğunu görecek kadar yaşadım."

"Mem û Zîn"i yabancı bir dile çeviren ilk kişi

Margarita Rudenko Ehmedê Xanî'nin "Mem û Zîn" adlı eserini yabancı bir dile çeviren ilk kişi olma onurunu kazandı. Onu Rusça'ya çevirdi. Yaklaşık üç bin edebi, felsefi, derin kinayeli ve alegorik beyiti Farsça, Kürtçe ve Arapça'dan çevirebilmek kolay değildi ve çok iyi hâkim olmayı gerektiriyordu. Rudenko bunu da başardı. Oysa Martin Hartmann gibi bir Doğu bilimci, derinliği ve zor anlaşılır olması nedeniyle bu eseri çevirmeyi reddetmişti. 19. yüzyılda Rus araştırmacılar Kürt ve Kürdoloji alanında önemli çalışmalar yürüttüler. Bu dönemin ünlü araştırmacılarından biri de Alexander Auguste Jaba'dır.

Kürdistan'da konsolosluk yaptığı dönemde aralarında Ehmedê Xanî'nin el yazması eserleri de bulunan birçok Kürtçe el yazması eseri toplamıştır. Kürt folklorü, dili, tarihi ve kültürü ile ilgili derleme ve çeviriler yapıp yayınlayan Polonyalı doğu bilimci ve Kürdolog Alexander Auguste Jaba'nın topladığı Kürtçe elyazması eserler Saint Petersburg Devlet Kütüphanesi'ne aktarıldı. Her ne kadar Kürdoloji alanında çalışma yapan ilk araştırmacı değildiyse de Jaba'nın çalışmaları o zamana kadarki en etkili ve önemli çalışmalardı ve sonraki yıllarda Rusya'da Kürdoloji çalışmalarının başlamasında önemli bir altyapı oluşturdu. Bu elyazmaları üzerinde çalışan birçok bilim insanı Kürtlerin geniş bir klasik edebiyata sahip olduğu gerçeği ile yüz yüze geldi.

Kürtçe elyazması eserleri keşfetti

Jaba'nın derlediği Kürtçe elyazması eserleri keşfeden Kürdologlardan biri de Margarita Rudenko'ydu. 1957 yılında Jaba'nın Saint Petersburg Devlet Kütüphanesi'nde korunan çalışmaları hakkında bir tanıtım makalesi yayınladı. Çok büyük öneme sahip olan bu çalışma Kürt aydınları arasında büyük yankı uyandırdı. Rudenko'ya bir mektup yazan Celadet Ali Bedirxan, bu çalışmanın önemini şu sözlerle dile getirdi: "Bu çalışma Petersburg Kütüphanesi'ndeki hazinenin kapısını açmıştır."

Ehmedê Xanî'nin eserlerinin çevirisini yaptı

Margarita Rudenko, Ehmedê Xanî'nin "Mem û Zîn" adlı eseri üzerinde çalışmalarını sürdürdü. Yüksek lisans tezinde yaptığı çalışmadan ayrı olarak bu kez de söz konusu eserin dokuz farklı el yazmasının karşılaştırılması ve yorumlanması çalışmasını gerçekleştirdi. Bu çalışması Sovyetler Birliği'nde birçok bilim insanının ilgisini çekti. Birçoğu Ehmedê Xanî'nin eserlerinin çevirisini yapmayı denemiş, ancak Rudenko dışında hiçbiri çabasını sonuna kadar götürememişti. Rudenko çalışmalarıyla Orta Çağ Kürt klasik edebiyatı üzerindeki perdeyi araladı. Feqi Teyran'ın "Şêxê Senan" ve Xarîs Bîtlîsî'nin "Leylî û Mecnûn" adlı eserlerini yorumlarıyla birlikte yayınladı. "Versiyona Helbesta Kurdî ya Edebî û Folklorî-Yusuf û Zelîxa" (Kürt Edebiyatında Edebi ve Folklorik Şiirler-Yusuf ile Zelixa) adıyla gerçekleştirdiği çalışması ölümünden sonra, 1968 yılında yayınlandı.

350'yi aşkın eser kazandırdı

Margarita Rudenko, Kürt dili ve edebiyatının yanı sıra Kürt halkının siyasi, etnik ve kültürel sorunlarıyla ilgili çalışmalar da yürüttü. Onların kaderi, tarihi, bayramları, kutlamaları, yılbaşı gibi konular da eserlerinde kendisine yer buldu. Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'da Kürtlerin yaşadığı yerleri ziyaret ederek Kürtlere ait yüzden fazla folklorik ve edebi materyal topladı. Derin bir anlama yeteneği ve bitmek bilmez bir enerjiyle bilimsel çalışmalarını tüm yaşamı boyunca sürdüren Rudenko Kürt edebiyatı, dili ve kültürü için paha biçilmez bir emeğin sahibi oldu. Kürt halkına ve bilim dünyasına 350'yi aşkın eser kazandırdı. Ölümünden önce hazırlamış olduğu "Yusuf û Zelîxa" ve "Kürtçe Ayin Şiirleri" adlı eserleri ölümünden sonra yayınlandı. Margarita Rudenko 27 Temmuz 1976'da Saint Petersburg'da, elli yaşındayken yaşamını yitirdiğinde ardında çok değerli bir Kürdolog grubu bıraktı. Çalışmalarını bugün de sürdüren Petersburg Kürdologları grubu bağrında çok değerli bilim insanlarını barındırıyor. Bunlardan biri olan Jaklina Musaelyan, 2014 yılında yayınladığı "M. B. Rudenko, Oçerkî Serednevekovoy Kurdskoy Literaturi" (M. B. Rudenko, Orta Çağ Kürt Edebiyatı Üzerine Denemeler) adlı eserinde Rudenko'nun derlediği folklorik ve edebi eserlere yer verdi. Kitapta ayrıca, Rudenko'yu anlatan 38 sayfalık bir ön yazı bulunuyor. Musaelyan, Ermeni bir bilim insanının Kürdolog Rudenko hakkında, "Kürtler bir gün onun anıtını dikecek" dediğini aktarıyor.

Kürt varlığını inkâr çabalarını boşa çıkardı

Rudenko'nun eserleri Kürdologlar ve Kürtlerle ilgilenenler için önemli bir başvuru kaynağı niteliğinde. 1970 yılı Nisan'ında Erivan Üniversitesi'nde düzenlenen "Orta Çağ'da Kürt Edebiyatı" konulu konferansta Rudenko'nun çalışmaları için ayrı bir başlık açıldı. Bu konferans, Orta Çağ'da, 11. yüzyılda Elî Herîrî ile başlayıp 17-18. yüzyılda Ehmedê Xanî ile biten klasik Kürt edebiyatının izini sürdü. Konferansta 350 Kürtçe el yazması eser yer alıyordu. Katılımcıları Kürt edebiyatının zenginliği konusunda hayran bırakan bu konferans Kürt literatürü üzerindeki çalışmaların yoğunlaşmasına vesile oldu. 20. yüzyılda ağırlık kazanan Kürt halkının varlığını, dilini, kültürünü inkâr çabalarının boşa çıkarılmasında en değerli rollerden birini oynamıştır Margarita Rudenko. O, Kürt halkının geçmişten gelen kültür mirasının görünür kılınmasında büyük bir emek ve başarının sahibi olduğu gibi, yaşadığı 20. yüzyıldaki Kürt varlığının, değerlerinin, yaşamının ve düşüncelerinin kayıt altına alınmasında da rol oynamıştır. Bugün imha çemberini kırarak Ortadoğu ve dünya siyasetinde önemli bir yer edinen Kürt halkının varlık mücadelesinde Margarita Rudenko ve onun gibi bilim insanlarının da değerli emekleri saklıdır.

BAĞIŞ

ABONE FORMU

İsim: .....
Adres: .....
Tel no: .....
Banka adı: .....
Hesap No: .....
Blz:.....

TARİH:
.....
ABONE:
.....
İMZA:
.....
YAPAN:
.....

NEWAYA JIN
Konto Sahibi: Stg Onderzoeks Centrum v.
Hollanda İçi Banka İsmi: ING
Hollanda İçi Konto No: 8525445
Hollanda IBAN: NL54 INGB0008525445

Hollanda Dışı Konto No:
IBAN: NL54 INGB0008525445 BIC: INGBNL2A

TEL NO: 0031 647 74 09 17
e-mail: newayajin.abo1@gmail.com

“Bir tükürük de senden olsun!”

Kadın ulusumuzdan bir vatandaş, kendisinden boşandığı adamın tacizlerini, saldırılarını hatta alıkonulma durumunu ispatlamak için “ne yapabilirim?” diye düşünüyormuş. Malum mahkemeler delil olmadan kadın cellatlarına ceza kesmiyor. “Cellat” dediğim sadece vurup, öldüren, kesip doğrayan değil, aynı zamanda süründüren, sömüren, eziyet eden, dövüp-söven, aklıyla, ruhuyla oynayan, manipüle eden, pres politikası uygulayan, mengeneye sıkıştırır gibi kadını kontrol altına almaya çalışan kontrol manyakları, sosyopatları, psikopatları, velhasıl tüm “patları” içeren erkeklikleri kast ediyorum.

Bence bunların hepsini yapmak bir çeşit öldürme biçimidir. Failine de ruh katli, duygu celladı denir. Sonuçta fiziki öldürmek ile ruhen öldürmek arasındaki tek fark birinde nefes alıyor olması. Ama öbür türlü kadın, ne aklen ne de ruhen artık yoktur. Yaşadığının bilincinde değilse ve yeni bilinç oluşturamıyorsa bir insan, nefes alıyor diye yaşıyor sayılmaz. Bitkisel hayattaki insan bile böylesi bir kadından daha çok yaşıyordur.

“Er” denilen zatın yaptıkları

Sadede gelirsek; “er” denilen zatın ruhumuzu öldürmeye çalıştığını sürekli ispatlamakla meşgulüz. Hiçbir mahkeme, “er” fikriyle donatılmış hiçbir merci, kişi kadına yapılanlara “yeterli delil” bulamıyor. Hep bir “yetersiz delil” hali var. Düşünün yani “er” denilen cibilliyetsizin, çocuğa yönelik cinsel saldırısı adli tıp raporuyla sabit, bilirkişiyle onaylanmış ama mahkeme, “delil yetersizliğinden” tecavüzcüyü salıveriyor.

Yani bu deliller, mahkemenin çocuk tecavüzcüsüne ceza vermesine yetmiyor. Yok “çocuk yalan söylüyor” yok, bilmem “fail eylemini yaparken mağdurenin çığlık atmış olmaması, rıza gösterdiği anlamına geliyor” yok “fail, fiilini işlerken … ” şey etmemişmiş… falan filan. “miş” leri çoğaltmak mümkün. Burada sözü edilen şey de erkeğin cinsel organı. Mahkemeden böyle kararlar çıkınca ister istemez kadın evladının da fevri dönüyor. Olayın delilini giyotine vurup, adli tıp raporuna yapıştırıp, bilirkişi huzurunda mahkemeye şöyle seslenmek geliyor içinden: “Sayın hakimim; adli tıp raporuna yapıştırmak suretiyle elde edilen delil acep yeter mi? Değilse gerisini de o sayfaya yapıştırabiliriz. Kararınız?!?”

Yani rezillik diz boyu. Cibilliyetsizler almış başını gidiyor. “Delil yetersizliğinden” dışarıda olan katiller, tecavüzcüler yeni kurbanlar arıyorken, biz kadınların bunu kabul etmesi mümkün mü? Değil. O yüzden ulus olarak başımıza geleni, mahkûm edildiğimiz o mahkemelere göstermek için delil arıyoruz habire.

“Sen misin erkeğe hakaret eden!”

İşte ulusumuzdan bir bacım da başına gelenleri ispatlamak için “delil” arayışına çıkmış. Düşünün hödük herif, kızı birkaç kez kaçırmış, alıkoymuş. (Bu arada birini hapsetmeye yargıda “alıkonulma” gibi uyduruk bir söz icat etmişler.) Artık orada bu cibilliyetsizin kıza ettiği eziyeti, işkenceyi, hakareti bilmiyoruz. Haberlerde o kısmı yok. Sadece adamın uzaklaştırma kararı varmış onu biliyoruz. Buna rağmen de sürekli taciz, sürekli hakaret, sürekli bir pres uygulaması, bacımı çileden çıkarmış. Üstüne ses kayıt cihazını bağlayıp, adamın buluşma çağrısına gitmiş. Kadının tek amacı, adamın kendisine yaptıklarını ispatlamak ve bunun ispatını delil olarak mahkemeye vermek…

Olay bu. Tabi ses kayıtlarının ayrıntılarını bilmiyoruz. Haberde erkeğin kadına sövgüleri geçmiyor. Hatta adamın sık sık arayıp, taciz etme, rahatsız etme, zorla görüşmeye çalışma, kadını tahrik etme boyutları yok. Basına yansıyan tek kısım kadının, adama; “Senin tehditlerinden de, senin o pislik muhabbetlerinden de iyice bıktım. Ne yapmak istiyorsan yap” sözü. Vay, vayy vay… sen misin erkeğe hakaret eden. (?!?)

Bu sözlerden dolayı mahkeme şipşak kadına, erkeğe yönelik “sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret” suçu tespit edip, ceza verdi. Düşünün kadın kendine yapılan işkenceyi, saldırıyı, tacizi ispatlamak için yaptığı kayıttan adam lehine, “senin o pislik muhabbetlerinden bıktım” dediği için, “Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil ve olgu isnat ettiği” denilerek kadına hapis cezası çıktı. Eee kadın evladı olarak soruyoruz; pisliğe pislik demekten başka ne denir? “Foseptik çukur” dersek bir şey değişir mi? B…, kaka değince fark ediyor mu? Haaa, “kaka” deyince insan dışkısı bir sempatik hal alıyor. Garip ama öyle… Fakat unutmayın “kaka” ile diğer tanımlar arasında hiçbir fark yoktur. Çıkış yeri hep aynı. O yüzden pisliği yapanların adı değişse de pislik hep aynı pislik.

“Bir tükürük de senden olsun!” kampanyası

Şimdi buradaki olay çok boyutlu; bir laftan koca bir delil oluşmuş. Ama koca bir delil ise bir cezaya tabi tutulmamış. Mesela adamın uzaklaştırma kararı var. Orada ne arıyor? İkinci taciz vs dünya kadar suç işlemiş ona da bir şey yok. Nasıl oluyor da bu kadın, bir pisliğe “pislik” dediği için ceza alıyor? Var mı bunun bir izahatı, yok. Şimdi böyle bir mahkemeyi mahkeme edersek ne sonuç çıkar? Yargı kepazeliği tabi. Kepazesiniz sayın yargı mercileri dersek bir ceza da bize gelir mi? Muhtemelen. Çünkü pisliğe pislik demekten geri durmayacağız. Rezil, kepaze olduğunuz kabul etmiyorsanız derhal değişin. Yoksa foseptik atık çukuru olmaktan kurtulamazsınız. Merak etmeyin sevgili kadınlar, bu konuları deşmeye devam edeceğiz. Hiçbir pisliğin sıfatını tükürüksüz bırakmayacağız. “Bir tükürük de senden olsun!” kampanyası başlatacağız. “Tükür bacım, pisliğin, cibilliyetsizin suratına!” diyeceğiz. Bekleyin. Hadi hepinizi mucuk, mucuk öpüyorum… Star sizinle olsun.

				7				
				6				
	5	7	3		8	4	9	
	9						3	
	3			8			6	
	2			1			7	9
				9				
				5				
		8	2	3	7	5		

6	1	7	4	3	8	9	5	2
3		5				6		4
	9			5			1	
		6				3		
8	5		6		4		2	9
		1				5		
	8			1			3	
1		9				4		5
5	6	2	3	4	7	8	9	1

bulmaca

Hazırlayan: SOZDAR DERSİM

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1								■							
2					■								■		
3						■		■					■		
4							■					■			
5			■			■				■	■				
6	■						■		■					■	
7		■		■							■				
8			■		■								■		
9		■				■		■		■					
10						■		■					■		■
11							■			■		■		■	
12				■					■						
13						■					■				
14		■			■								■		
15						■			■			■			

Soldan Sağa:

1-Dış dünyanın insan zihnine yansıması / kalıtım bilimi **2-** duvar ilanı / takıntılı / bir nota **3-** gülünç bir biçimde süslenen / saat kadranı / genişlik **4-** Almanya’nın bir şehri / kuş yemi / metal oksitlenmesi **5-** ilaç / hayvanlara veya eşyaya vurulan damga / kafa / sıvama aracı **6-** bir topluluğun ileri gelenleri / imge **7-** ‘yalvarmak’tan emir / sözleşme **8-** ‘ordu’nun kısaltması / dokunaklı / zirkonyum’un simgesi **9-** yetişkin, yaşlı / sembol **10-** Arap Yarımadasının güneydoğu köşesinde bulunan bir devlet / (tersi) kötü **11-** kutlama / ‘kalay’ın simgesi **12-** bir çoğul eki / ağıt / Kürtçe’de ‘tokmak’ **13-** denizlerde esen rüzgar / üniversitelerde ders salonu / dünyanın bir kıtası **14-** bir şaşma ünlemi / saldırgan / ‘dana’nın kısal- tması **15-** bir çalgıda doğru ses vermesi için yapılan ayar, düzen / altın’ın simgesi / kripton’un simgesi / yasalara ‘aykırı’ davranış.

Yukarıdan aşağıya:

1- Zorla ülke yönetimini ele geçirme işi / gerçeklikte ayrılamaz olanı düşüncede ayırma **2-** abartarak konuşma / anlam **3-** bir spor karşılaşmasının sonucunu değiştirmek için bir çıkar karşılığı varılan anlaşma / bir nota / yavrunun ilk hali **4-** soğuğun etkisini duymak / kiraya verilerek gelir getiren mülk / ince örtü **5-** bir kadın ismi / Arapça kökenli bir kadın ismi **6-** kobalt’ın simgesi / ün, şan / Kürtçe’de ‘saman’ **7-** doğum işini yaptıran kadın / halk ağzında su akan musluksuz boru / kuş ağzı **8-** Kürtçe’de ‘dışarı’ / küçük bir deniz kuşu **9-** Kürtçe’de ‘kir, pasak’ / yırtıcı bir hayvan / demir’in simgesi **10-** ilham / kalıtım / güzel kokulu bir madde **11-** büyükanne / Hıristiyan / iridyum’un simgesi **12-** zeybek / öğretim ve eğitim sistemi / sergen **13-** Bir kadın partisi / dingil **14-** ülkü / iyi, güzel, akıllı / daha güçlü birinin isteğine uyan kurum veya kimse **15-** yoğunlaştırılmış yoğun/ hicap duygusu.

243. Sayının Bulmaca Çözümü

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	H	İ	C	R	A	N	■	B	İ	L	A	H	A	R	E
2	A	D	L	İ	Y	E	■	R	■	A	K	A	M	E	T
3	D	O	■	S	■	O	B	Ü	S	■	R	■	A	D	A
4	I	L	I	K	■	L	E	T	A	F	E	T	■	İ	N
5	M	■	S	■	L	O	Ğ	■	K	■	■	■	U	F	O
6	■	G	I	R	■	J	E	O	L	O	G	■	H	■	L
7	G	Ü	N	E	Ş	İ	N	K	I	Z	L	A	R	I	■
8	E	N	■	V	E	■	İ	L	■	A	İ	L	E	■	A
9	V	E	G	A	N	■	■	A	■	N	K	■	V	A	N
10	E	B	■	N	İ	N	O	V	A	■	O	T	İ	S	T
11	L	A	M	İ	■	İ	N	A	T	■	Z	R	■	M	İ
12	E	K	O	■	E	Z	A	■	İ	Z	■	İ	N	A	K
13	M	A	T	E	M	A	T	İ	K	■	■	B	A	L	O
14	E	N	İ	K	■	M	■	■	■	O	■	Ü	■	I	R
15	K	■	F	E	R	İ	Ş	T	A	H	■	N	O	K	■

Sjögren sendromu nedir?

Sjögren sendromu, göz, ağız ve diğer mukoza zarlarında nem üreten bezleri etkileyerek, kuruluğa neden olan bağışıklık sistemi kaynaklı bir hastalıktır. Bağışıklık sisteminin gözyaşı ve tükürük üreten bezlerine saldırması sonucu ortaya çıkar. Nedeni tam olarak bilinmeyen sjögren sendromunda genetik faktörler, viral enfeksiyonlar ve hormonların etkili olduğu tahmin edilmektedir. Her yaş ve ırktan kişiyi etkileyebilen bu hastalık kadınlarda daha sık görülür.

Sjögren sendromu nedir?

Sjögren sendromu, bağışıklık sisteminin tükürük ve gözyaşı gibi vücutta sıvı üreten bezlere saldırdığı otoimmün bir hastalıktır. Bağışıklık sisteminin bezlere zarar vermesi nedeniyle sınırlanan sıvı üretimi sonucu ağız ve gözler başta olmak üzere vücutta kuruluğa neden olur. Daha çok kadınlarda (kadın/erkek oranı 9/1) ve genellikle 40-60 yaş arasında görülür.

Sjögren sendromu belirtileri nelerdir?

Sjögren sendromunun en sık görülen belirtileri, hastalığın tükürük ve gözyaşı bezlerini etkilemesi nedeni ile ağız kuruluğu ve göz kuruluğudur. Ağız kuruluğu nedeni ile sık sık diş çürükleri görülebilir. Göz kuruluğunun ise gözde yanma, batma, bulanık görme gibi belirtileri olabilir. Bu bezler dışında tutulum olduğunda sistemik semptomlar görülebilir.Bu semptomlar arasında halsizlik, kas-eklem ağrıları, döküntü ve tutulan organa bağlı (akciğer, böbrek, karaciğer) semptomlar görülebilir. Sjögren sendromu tek başına görülebildiği gibi başka hastalıklarla birlikte de ortaya çıkabilir. Birlikte görülebildiği diğer hastalıklar arasında başlıcaları romatoid artrit, sistemik lupus eritematozus, primer biliyer kolanjit, sistemik skleroz, polimiyozit, Hashimoto tiroiditi, interstisyel pulmoner fibrozis bulunmaktadır.

Sjögren sendromu belirtileri şunları içerir:
- Göz kuruluğu ve göz kaşıntısı
- Ağız kuruluğu
- Ciltte ve vajinada kuruluk
- Kas ve eklem ağrıları
- Tükürük bezlerinde şişmeye bağlı çene ve kulak arkasında şişlik
- Döküntü
- Böbrek sorunları
- Ağız yaraları
-Sinir tutulumu nedeniyle kollarda ve bacaklarda uyuşma

Sjögren sendromu kimlerde görülür?

Sjögren sendromunda bağışıklık hücreleri düşman gördüğü kendi vücut hücrelerine savaş açmaktadır. Farklı bağışıklık sistemi hastalıkları da bu sendroma zemin hazırlayabilir. Hastalık kadınlarda daha sık görülmektedir. Sjögren sendromunun bilinen bir risk faktörü yoktur. Tüm otoimmun hastalıklarda olduğu gibi geçirilmiş viral enfeksiyonlar, genetik faktörler ve çevresel etmenler suçlanmaktadır.

Sjögren sendromu nasıl teşhis edilir

Sjögren sendromu teşhisi için göz kuruluğunun ölçüldüğü Schirmer göz testi kullanılabilir. Schirmer testi ile gözyaşı miktarı ölçülmektedir. Hastalığın kesin tanısı için tükürük bezi biyopsisi almak gerekmektedir. Tükürük bezi biyopsisindeki patoloji sonucu Sjögren sendromu ile uyumlu ise tanı konulmaktadır. Kan değerlerinde romatizma testleri diye bilinen romatoid faktör gibi testlerde pozitiflik bulunabilmektedir. Bazı hastalarda kansızlık, akyuvar düşüklükleri görülebilmektedir. Göz kuruluğundan şüphelenilen hastalarda Schirmer testi ile göz kuruluğu doğrulanabilir. Kan tetkiklerinde saptanabilen bazı antikorlar tanıya yardımcı olabilir. (anti-SSA/Ro, anti-SSB/La, ANA, RF) Hastalığın kesin tanısı tükürük bezi biyopsisi ile konulmaktadır.

Sjögren sendromu tedavisi

Sjögren sendromunun tedavisi semptomatiktir. Göz kuruluğu için suni gözyaşı ve çeşitli göz damlaları kullanılabilmektedir. Ağız kuruluğu için de sık gargara, ağız hijyenine dikkat etmek gibi önerilerimiz olmaktadır. Çünkü bu hastalıkta diş çürükleri sık gözükmektedir. Ağzı sürekli nemli tutmak, sakız çiğnemek gibi önlemler bu hastalara fayda verebilmektedir. Göz kuruluğu ve ağız kuruluğu dışındaki yani sistemik semptomların varlığında başta steroidler olmak üzere immunsupresif (bağışıklığı baskılayıcı) ilaçlar kullanılmaktadır. Eşlik eden bu türde bir hastalık varsa öncelikle bunlar tedavi edilir. Bununla birlikte Sjögren sendromunda lenfoma riski de sağlıklı bireylere göre daha yüksektir.

Mucize yaratan beyaz dut

Doğanın mucizelerden biri olan beyaz dutun güzel lezzetinin dışında, sağlık için önemli faydaları da bulunuyor. İnsanlık tarihi boyunca sağlık için çeşitli şekillerde kullanılan beyaz dutun 7 müthiş faydası.

◗ Yaraları iyileştirir: Antiseptik ve antibiyotik özellikleri olan beyaz dut ve yapraklarından yapılan çaydan düzenli olarak tüketerek özellikle şeker hastalığı sebebi ile kapanmayan tüm yaralarınızdan kurtulabilirsiniz.

◗ Egzamadan kurtulabilirsiniz: Beyaz dut kurusu sayesinde ellerinizdeki egzamayı iyileştirmeniz mümkün.

Yarım litre klorsuz suyu kaynatıp içerisine bir avuç kadar beyaz dut kurusu atın. 6 dakika kadar kaynattıktan sonra su ılımaya başladığında egzamalı olan ellerinizi içerisine daldırıp 10-15 dakika bekletin. Daha sonra ellerinizi 1 saat kadar yıkamayın. Haftada 3 kez bu yöntemi uygulayarak egzamadan kısa sürede kurtulabilirsiniz.

◗ Kansızlığa iyi gelir: anemi yani halk arasında kansızlık denilen hastalığa iyi gelmektedir. Her ne şekilde tüketilirse tüketilsin vücutta kan yapıcı bir özelliğe sahiptir. Düzenli olarak tüketerek kansızlık probleminizi tamamen ortadan kaldırabilirsiniz.

◗ İdrar söktürür: iyi bir idrar söktürücüdür. Beyaz dut tüketerek vücutta biriken fazla suyun kolayca atılmasına yardımcı olup ödem gibi rahatsız edici problemlerin önüne geçebilirsiniz.

◗ Karaciğer ve böbrek dostudur: karaciğer ve böbrekleri zararlı toksinlerden arındırır ve daha az yorulmalarını sağlar. Böylece uzun yıllar sağlıklı bir karaciğer ve böbrekler ile hayatınızı sürdürebilirsiniz.

◗ Bağışıklık sistemini güçlendirir: grip, öksürük, soğuk algınlığı gibi birçok rahatsızlığa karşı daha dirençli olmanızı sağlar.

Lavanta

Lavanta, tarih boyunca hem hoş kokusu hem de sakinleştirici özellikleri nedeniyle farklı kültürlerde şifa amaçlı kullanılmıştır. Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar, lavanta kokusunun özellikle anksiyete üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Aromaterapi yöntemlerinde kullanılan lavanta yağı ya da kurutulmuş lavanta, sinir sistemini yatıştırarak kaygı düzeyini azaltabilir. Ayrıca kalp atışlarını yavaşlatıp kasları gevşeterek bedensel rahatlamaya da katkı sağlar.

Doğal bir stres giderici

Doğal bir stres giderici olarak öne çıkan lavanta, günlük yaşamda kolayca uygulanabilen bir destek sunar. Uyku öncesi lavanta koklamak, daha rahat bir uykuya geçişi kolaylaştırabilir.

Yoğun iş temposunda, sınav dönemlerinde ya da gerginlik yaratan anlarda lavanta aroması zihinsel dinginliği destekleyen güvenli ve doğal bir yöntemdir. Modern tıbbın da giderek daha fazla ilgi gösterdiği lavanta, doğadan gelen şifanın en güzel örneklerinden biri kabul edilmektedir.

HPV virüsü ve rahim ağzı kanseri

● Dr. Eylem Öztürk

Her yıl binlerce kadın, sessiz bir düşmanla karşı karşıya kalıyor: rahim ağzı kanseri. Çoğu zaman belirti vermeden ilerleyen bu hastalığın en önemli nedenlerinden biri ise, aslında düşündüğümüzden çok daha yaygın bir virüs: HPV (Human Papilloma Virüsü).

HPV nedir?

HPV, en sık cinsel yolla bulaşan virüslerden biridir. Bugüne kadar 200'den fazla HPV tipi tanımlandı, bunlardan yaklaşık 40'ı genital bölgeyi etkiliyor. Bazı türler yalnızca siğillere yol açarken, özellikle yüksek riskli tipler -HPV 16 ve HPV 18 başta olmak üzere- rahim ağzı kanserinin gelişiminde kritik rol oynuyor. HPV ile karşılaşmak düşündüğünüzden çok daha yaygındır. Çoğu insan hayatında en az bir kez bu virüsü kapar.

Neyse ki bağışıklık sistemi çoğu durumda HPV'yi temizleyebilir. Ancak virüs uzun süre vücutta kaldığında rahim ağzı hücrelerinde anormal değişiklikler başlar ve risk artar.

Rahim ağzı kanseri

Rahim ağzı kanseri, kadınlarda en sık görülen jinekolojik kanserlerden biridir. Dünyanın pek çok yerinde tarama programlarının yetersizliği, hastalığın geç evrede fark edilmesine yol açar. Bu da tedavi şansını azaltır.

Oysa gerçek şu: Rahim ağzı kanseri, önlenebilir ve erken tanınabilir nadir kanserlerden biridir. Bunun yolu HPV aşısı ve düzenli tarama testlerinden geçer.

HPV aşısı: Geleceğe yapılan en değerli yatırım

HPV'ye karşı en güçlü kalkan, HPV aşısıdır. Günümüzde kullanılan aşılar, özellikle kanserle en çok ilişkilendirilen HPV 16 ve 18'e karşı yüksek koruma sağlar.

Ayrıca bazı aşılar, genital siğillere yol açan HPV 6 ve 11'e karşı da etkilidir.

Hangi yaşta, ne zaman uygulanmalı?

9–14 yaş arası kız ve erkek çocuklar: İdeal dönemdir. Bu yaşta bağışıklık cevabı daha güçlü olduğu için 2 doz yeterlidir.15 yaş ve üzeri bireyler (ve bağışıklık sistemi zayıf olanlar): 3 doz uygulanması önerilir.

Kimler aşı yaptırmalı?

Tüm kız çocukları ve genç kadınlar, erkek çocukları (hem kendilerini hem toplumu korumak için), 26 yaşına kadar olan herkes, 27–45 yaş arası bireyler ise kişisel risk faktörlerine göre hekimin önerisiyle. Kısacası: Aşı, kansere karşı en büyük güvencemizdir.

Klinik çalışmalar, HPV aşısının rahim ağzı kanserine karşı %90'a varan koruma sağladığını ortaya koyuyor. Bazı ülkelerde yaygın aşılama sayesinde rahim ağzı kanseri genç kadınlarda neredeyse sıfırlanmış durumda.

Tarama testleri: Sessiz ilerleyen tehlikeyi ortaya çıkarır

HPV'ye karşı ikinci güçlü silahımız taramadır. Pap smear ve HPV DNA testi, kansere dönüşmeden önce hücresel değişiklikleri saptar. Böylece hastalık, çok daha basit yöntemlerle tedavi edilebilecek evrede yakalanır. Bugün gelişmiş ülkelerde rahim ağzı kanserinden ölümlerin dramatik şekilde azalmasının en büyük nedeni, işte bu düzenli tarama programlarıdır. Ne yazık ki cinsellikle ilişkili hastalıklar hâlâ pek çok toplumda tabu kabul ediliyor. Oysa HPV yalnızca "kişisel" bir mesele değil, tüm toplumu ilgilendiren bir sağlık sorunu. Bilgi sahibi olmak, konuşmak ve paylaşmak; hem bireyleri hem de toplumu korur. Rahim ağzı kanseri önlenebilir bir hastalıktır. Bunun için atılacak küçük adımlar, hayat kurtarabilir:

- HPV aşısını ihmal etmeyin.
- Düzenli tarama testlerinizi yaptırın.
- Korunmasız ilişkiden kaçının.
- Bilgiyi paylaşarak farkındalık yaratın.

Unutmayın, erken tanı sadece sizin değil, sevdiklerinizin de geleceğini korur. Sağlık, ertelenmeyecek kadar değerlidir.

www.newayajin.net - facebook: Newaya Jin - X: @Newayajin05

newaya jin

EYLÜL 2025

Kadın Araştırma ve İletişim Vakfı-NEWA (Stichting Vrouwen Onderzoeks-en Communicatiecentrum NEWA)
Tel: 0031 647 74 09 17 / e-mail: newayajin2005@gmail.com
Web sitesi: www.newayajin.net
AVA Drukkerijen Distributie B.V. - info@avabv.net

Devrimciliğiyle halklar arasında özgürlük köprüsü oldu

PYD Eş Başkanlık Konseyi Üyesi ve Demokratik Özerk Yönetim Diplomasi Heyeti Eş Başkanı Foza Yusif:

Şehit Sofî halklar arasında ayrım gözetmeksizin tüm insanlığın onuru için savaştı, mücadele verdi. Devrimciliğiyle halklar arasında özgürlük köprüsü oldu. Bu kayıp yalnızca Kürt halkı için değil, şehit Sofi'nin büyük halk sevgisiyle kendisini adadığı tüm halklar için ağır bir kayıp.

Demokratik Ulus'un devrimcisi

Devrimi başarıya taşımak için olayları analiz düzeyi ve tecrübe çıkarma hızıyla çok yönlü, gelişkin ve özveriliydi. En görünür, dikkat çekici özelliklerinden biri de halklar arasındaki farklılıklardan ziyade ortak özgürlük yürüyüşünü görmesiydi. Halklar arasında ayrım gözetmeksizin tüm insanlığın onuru için savaştı, mücadele verdi. Devrimciliğiyle halklar arasında özgürlük köprüsü oldu.

Her zaman düşünsel ve yaşamsal olarak kendini eğitir, halk öncülüğünü geliştirmeye dönük çaba verirdi. Yoldaşlığa ve halkına bağlılığı düzeyinde kendisini oluşturdu. Bu yönüyle Demokratik Ulus'un devrimcisiydi diyebilirim.

Yaşamın ve düşüncenin büyük emekçisi

Pek çok kez mücadele aşamalarında tanıklık ettim; şehit Sofî, kadın özgürlük hareketine büyük önem verdi. Ataerkil zihniyetin cinsiyetçi, geleneksel yaklaşımından uzak, kadın iradesinin mücadelede aktifleşmesi amacıyla mücadele yürüttü. Şehit Sofi'nin bu özelliği oldukça önemli. Karakterinde her zaman adalet, eşitlik ve sosyalist ruh öndeydi. Devrimciliğinde kadın arkadaşlara olan dürüst yoldaşlığıyla sembol olmayı başardı. Farklı etnik gruplardan, halklardan gelip devrim sürecine katılanları; duyguda, dilde ve kültürde anlamak amacıyla büyük bir duyarlılık gösterirdi. Diğer uluslardan gelenlerle yoldaşlık ruhu oluşturmak için emek veriyordu. Bu özelliklerinden yola çıkarak Heval Sofî için yaşamın ve düşüncenin büyük emekçisiydi diyebilirim. Tüm kesimlerle ortak mücadele anlayışıyla yürümek amacıyla büyük çaba verdi.

Halklara duyduğu derin bağlılık

Şehit Sofî yaşam doluydu, yerinde duramıyordu. Yaşam coşkusu, sevgisi, bitmeyen enerjisi ve halklara duyduğu derin bağlılığı yolumuzun ışığıdır. Bu yolda, şehit Sofi'nin bıraktığı mücadele ilkelerinin rehberliğiyle devrim kazanımlarını koruyacağız. Anısını mücadeleyle büyütecek, demokratik ulusun zaferiyle taçlandıracağız. Yolu yolumuz olan şehitlerin izinde onurla yürüyeceğiz. Tüm devrim şehitlerine verdiğimiz sözü, şehit Sofî şahsında yineliyoruz.

YPJ Genel Komutanlığı Üyesi Sozdar Dêrik:

Eşsiz bir yoldaştı; böyle değerli komutanımız gibi örnekler çok azdır. Her zaman Egîdlerin, Mazlumların, Kemallerin izinden yürüdü. Şehitlere ve şehadetlere ilişkin konuşmak bizim için en zor görevdir. Bu yüzden şehit yoldaşları anlatmak, hedeflerini, hayallerini yerine getirmek bize ağır gelen bir sorumluluktur. Bizler her zaman onların izinden gideceğiz ve hayallerini gerçekleştirmek için mücadele edeceğiz. Bu temelde bütün devrim şehit ailelerine başsağlığı diliyor ve anıları önünde saygıyla eğiliyorum.

Her zaman çözüm üreten, başarıya inanandı

Heval Sofî, bizim için büyük bir komutan, değerli bir yoldaştı. Savaşta, hamlelerde, eğitimlerde birlikte birçok çalışma yürüttük. Zorlandığımız, daraldığımız, sıkıştığımız yerde — bilinçten tutun tekniğe, silahtan tutun bir yoldaşa yaklaşıma kadar — her zaman çözüm yolu bulurdu. Başarısızlığı kabul etmezdi, her zaman moralli olurdu. Askeri açıdan bahsediyorum; fakat yaşamda da böyleydi. Zaten bir insanın yaşamı nasılsa, savaşına da, yoldaşlığına da etkisi oluyor. Heval Sofî de böyle bir yoldaştı. Her zaman çözüm üreten, başarıya inanan biriydi. Devrimle bütünleşmişti ve devrime hizmet etmek için her şeyi yapıyordu. Heval Sofî, yanında olan tüm arkadaşları bu anlamda çok etkilerdi.

Her şeyle ilgilenir; kendisini her şeyden sorumlu tutardı

Heval Sofî, hem konuşmada hem de pratikte her zaman kadın yoldaşlarının yanında olmuştur. Kadınların gücüne çok inanırdı. Kadın arkadaşlara doğru bir yoldaş olurdu. Yine Kürtlerle Kürt, Araplarla Arap, Süryanilerle Süryani, gençlerle genç olurdu; kadınlarla nasıl iletişim kuracağını bilirdi, herkese yardımcı olurdu. Ayrıca her zaman çok keyifliydi. Bu özellikleri yaşamını da çok etkiliyordu. Mesela bazı komutanlar öyle küçük işlerle uğraşmaya tenezzül etmezler; ama Heval Sofî için büyük-küçük iş yoktu. Bir masanın sallandığını gördüğünde hemen ayaklarını düzeltirdi; televizyonunda sorun varsa kanallarını ayarlardı. Yani her zaman elinde bir tornavida olurdu; bozuk bir şeyi gördüğünde hemen tamir ederdi. "Ben neden böyle işleri yapayım?" demezdi mesela. Yine bir merasim olduğunda, bir anma olduğunda hazır bulunurdu, düzenlemesini yapardı. Her şeyle ilgilenirdi; kendisini her şeyden sorumlu tutardı. Onun için büyük, küçük diye bir görev yoktu. Çünkü her şeyi gönüllü bir şekilde yapıyordu.

Devrimin esas kurucularından biri

Sofî yoldaş çok yönlü bir yoldaştı; kuantumdan tutun doğal topluma, insan anatomisinden tutun doğaya, tarihten tutun sosyolojiye kadar birçok konuda bilinçliydi. Bu yüzden gerçekten Heval Sofî'yi anlatmak çok zor; yıllar alır, aylar alır. Eşsiz bir yoldaştı, böyle değerli komutanımız gibi örnekler çok azdır. Egîdlerin, Mazlumların, Kemallerin izinden yürüdü. Rêber Apo'nun fikirleri ve düşünceleriyle bütünleşmişti. Bu fikirlere doğru cevap olmayı esas alırdı. Heval Sofî, devrimin inşasında, toplumun inşasında, kurumların oluşmasında da yer aldı. Bu devrimin esas kurucularından biridir. Devrimin çok fazla öne çıkmayan kahramanlarından biriydi. Belki her yerde adı yoktu ama toplumun, savaşçılarının, komutanların yüreğinde paha biçilmez bir yer edindi. Heval Sofî'nin bir kadın yoldaşı olarak ondan çok etkilendim. Başarılı olabileceğime, öncülük yapabileceğime olan inancımı ve umudumu, büyük komutanım Heval Sofî'den aldım. Bundan sonra da Heval Sofî'nin ve onun gibi yoldaşlarımın izinden gideceğim. Bize bıraktığı mücadeleyi başarıya ulaştıracağız. Tüm şehit yoldaşlarımıza sözümüz budur: Mutlaka intikamlarını alacağız ve bayraklarını yerde bırakmayacağız. Kanla, emekle inşa edilen bu devrimi savunacağız, mücadelemizi sürdüreceğiz.

Kadın Savunma Birlikleri (YPJ) Genel Komutanlığı üyesi Newroz Ehmed:

Yoldaş Sofî ile Rojava devriminin başlarında tanıştım. O dönemde, askeri güçlerin inşası sırasında, bölge halkına yönelik sürekli saldırıların ortasında bölgenin komutanıydı. Rêber Apo'nun ideolojisiyle kendini donatmıştı.

Varlığı gerçek bir güçtü

Varlığı gerçek bir güçtü. Tüm zorluklara rağmen deneyimini halkının hizmetine sundu. Devrimi geliştirmek için herkesin fikrini dinleyip dikkate alarak tüm çalışmalara büyük bir sorumlulukla yaklaştı. Herkesin moralini yükseltti ve onlara güven aşıladı. Evet, askeri bir mücadele içindeydik ama o, savaşçılardan uzak bir komutan değildi. Özellikle Serêkaniyê'ye yapılan saldırılar sırasında onları ziyaret etti ve onlara moral verdi. Devrimin başlarında Cizîrê Kantonu'nda birçok bölgeye saldırılar vardı. O dönemin zorluklarına rağmen Sofî, savaşçılar ve halk arasında güzel bir ruh yarattı, moral geliştirdi ve herkesi doğrudan etkiledi.

Mücadelenin her detayına yakın, hazır ve etkili bir komutan

O savaşlar sırasında, birçok gücün bize saldırdığı gerçeğine rağmen, savaşı herkesle tartıştı ve bu saldırılara karşı uygun taktikler geliştirmeye çalıştı. Sonraki harekâtlarda onların arasında yerini aldı ve Suriye Demokratik Güçleri'nin kurulmasıyla askeri güçlerin sistemi ve yönetimi üzerinde önemli bir etkisi oldu. Bölgenin tüm bileşenleriyle; Araplar, Süryaniler ve Ermenilerle temas halindeydi. Halkla ve savaşçılarla toplantılar düzenliyor, savaşçıları giyim kuşamlarından disiplinlerine ve günlük ihtiyaçlarına kadar dikkatle yönlendiriyordu. Mücadelenin her detayına yakın, hazır ve etkili bir komutandı; herkesi önemsiyordu. Sofî yoldaş, düzenlediği her tartışmaya veya toplantıya her zaman yeni bir şeyler katıyordu. Neşeli bir ruhu ve çekici bir kişiliği vardı. Bu yüzden herkes tartışmalarına ve toplantılarına katılmak istiyordu. Varlığı alışılmadıktı; canlıydı, etrafındakilerde katılım arzusunu teşvik ediyordu.

Kadın özgürlüğü konusunda net ve derin bir vizyona sahip

Sofî yoldaş, kadınların özgürlüğü konusunda net ve derin bir vizyona sahipti. Kadınların mücadelelerinin genel kurtuluş mücadelesinin bir parçası olduğuna inanıyordu. Her zaman, 'Kadın yoldaşlar çalışmalarına devam ediyor ve ben onlara engel olmak istemiyorum' derdi. Bunlar sadece söz değildi; özellikle Kadın Savunma Birlikleri (YPJ) saflarında kadın mücadelesine verdiği sürekli destek ve yapıcı önerilerde açıkça görülen kararlı bir duruştu. Bu konuda derinlemesine araştırmalar yürüterek daha geniş bir anlayış ve daha güçlü bir destek aradı. Özellikle QSD yönetimi içinde ortak çalışma düzeyinde Sofî, kolektif çalışmayı üretken bir deneyim haline getiren rahat bir ortam yarattı. Bizi araştırma ve geliştirmeye yönlendirdi ve yoldaşlık ilkelerine bir slogan olarak değil, yoldaşlar arasındaki ilişkinin temelini yansıtan günlük bir pratik olarak bağlı kaldı. Sofi gerçek bir komutandı.

Zorlukları tanımayan kararlılıkla yüzleşen bir halk öncüsü

Zorlukları tanımayan ve zorluklarla sarsılmaz bir kararlılıkla yüzleşen bir halk öncüsüydü. En zor zamanlarda, özellikle Efrîn, Serêkaniyê ve Girê Spî bölgelerine yönelik şiddetli saldırılar sırasında, düşünceleri ve araştırmalarıyla yer aldı. Bu acılardan uzak durmadı ve saldırılarda şehit düşen sivillerin acılarını görmezden gelmedi. Öncülük sorumlulukları konusunda çok hassastı, çünkü verdiğimiz cevapların halkımız için her zaman yeterli olmadığını biliyordu. Bu nedenle arayışını asla bırakmadı; aksine, yetersizliklerin üstesinden gelip onları yeni zaferlere dönüştürmeye çalıştı. Eylemsizlikle yetinmedi; her zorlukta bir ilerleme fırsatı, her acıda bir umut tohumu gördü. Şehadeti bize büyük bir sorumluluk yükledi ve onun izinden gidip, ruhuna ve yoluna sadık kalarak çalışmalarına devam edeceğiz.

Sofî yoldaş, kadınların özgürlüğü konusunda net ve derin

Kaynak ANF

Egîdlerin, Mazlumların, Kemallerin izinden yürüdü. Rêber Apo'nun fikirleri ve düşünceleriyle bütünleşmişti. Bu fikirlere doğru cevap olmayı esas alırdı. Heval Sofî, devrimin inşasında, oplumun inşasında, kurumların oluşmasında yer aldı. Bu devrimin esas kurucularından biridir. Devrimin çok fazla öne çıkmayan kahramanlarından biriydi.